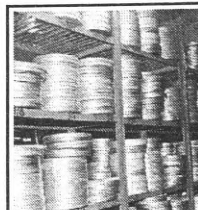

Keskküla
kaitseb Kunsti-
akadeemiat.
Lk. 11-12.

SIRP

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU

Mitu
filmifestivali
mahub Eestisse?
Lk. 16.

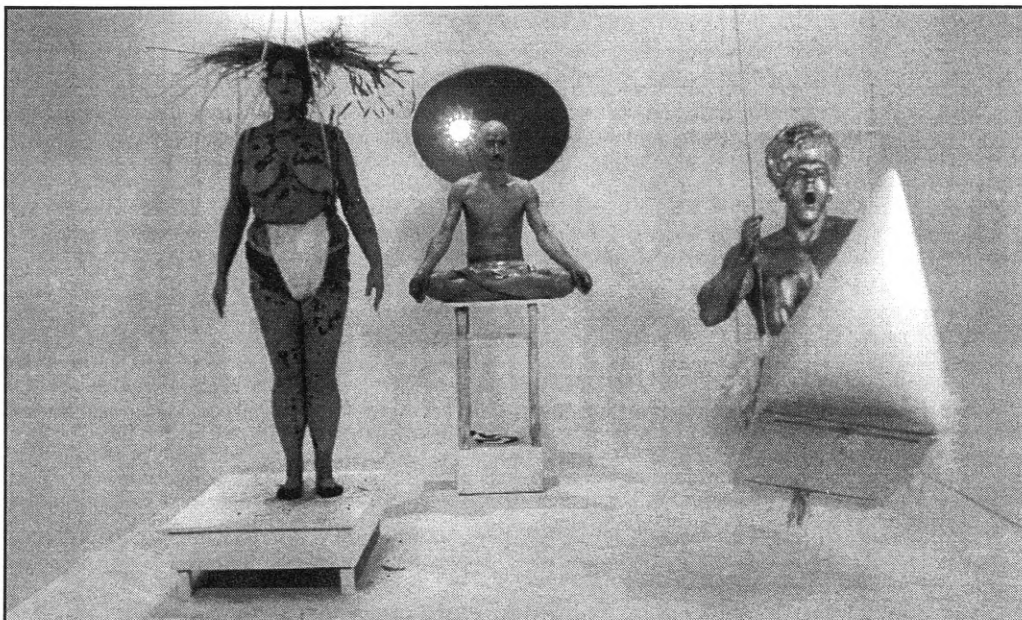
EESTI KULTUURILEHT

hind 10 krooni

19. mai 2000

number 19 (2820)

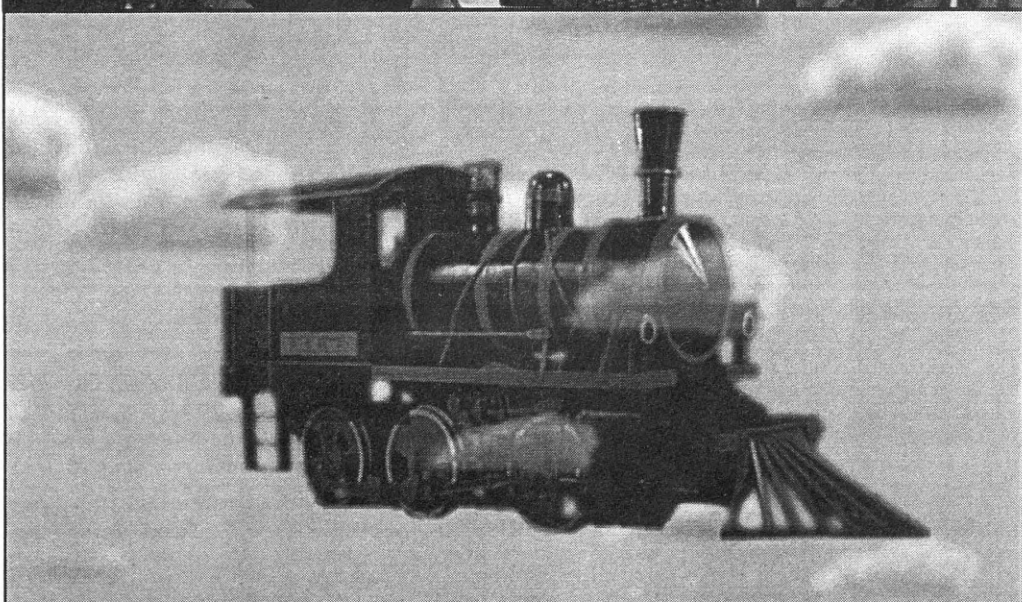
RAIVO MÖLLITS

URMAS JÕEMES

REPRO

Kolm uut teost Nukufilmilt

Täna õhtul esitleb Nukufilm kinos Kosmos kolme uut nukufilmi. Esilinastuvad Mait Laasi "Teekond nirvaanasse", Riho Undi "Saamuel internetis" ja Mikk Ranna-Kalju Kivi "Eilne vedur".

Mait Laasi idees, lavastuses ja kujunduses valminud autorifilm "Teekond nirvaanasse" on piksillatsioonitehnikas animeeritud lugu noormehest, kes üritab lillenuusutamisega pääseda silmapiiri taha. (Vaadake ülemisel pildil kolme figuraalset küsimärki.)

Andrus Kiviräha idee järgi Riho Undi lavastuses ja kujunduses teostatud "Saamuel internetis" kujutab jäärapäise taluperemehe Saamuel Pluihkami ja tema Roosa Põrsa seiklusi internetis. (Keskmisel pildil näeme Saamueli viina paljundamas.)

Mikk Rand ja Kalju Kivi tegid lastefilmiks Hilli Ranna idee. "Eilne vedur" on laste ja vana auruveduri teineteiseleidmise südamlük lugu, mis laseb seigelda nii kaasajas kui unistustes. Filmid valmisid Eesti Filmi Sihtasutuse, kultuurkapitali ja kultuuriministeeriumi toetusel, kõigi kolme filmi produtsent on Arvo Nuut.

Täna lehes

I. Palli turujumalast, kes ei usu pisaraid. E. Soosaar Venemaa võimsuse taastamisest. Lk. 2/ Merilai Suur-Eesti ideestajakroonisel. Lk. 3/ TNTst ja sajandilõpu luulest. Lk. 6 – 7/

M. Kolk antiikteatrist. Lk. 8/ P-R. Purje Priimäe "Don Carlosest". Lk. 9/ Homme Tallinnas gregoriaani festival. Lk. 10/ Kas uus plaadifirma suurendab eesti muusika eksporti? Lk. 15/

Sirp eri. Globaalsest ja lokaalsest kunstist ning Eesti võimalustest. Lk. 12 – 14 | Cannes'i filmifestivalilt. Lk. 17/ Demagoogia arsenalist. Lk. 18.

Turujumal pisaraid ei usu

Kõne projekt eelseisvateks suurteks tähtpäevadeks

See lugu pole kirjutatud eesmärgiga, et keegi pärast lugemist end maha laseks. Pigem on tegu variatsioonidega vanal teemal: kes me oleme? kust tuleme? kuhu läheme? Aeg on selles asjas maha istuda, nagu kungla rahvas kuldsele a'al, ainult et mitte sööma, vaid mõtlema.

Ajas pole vaja üldse kaugele tagasi minna. Ning meenutamist tekkiv võimalik piinlikkusetunne tuleb ka alla suruda. Niisiis, kümme aastat tagasi kogunes eesti rahvas hulgana küll Lauluväljakule, küll Balti ketti. Küll kuulama tuliseid kõnesid, küll solidaarsust väljendama. Mida nad seal küll rääkisid, milliste lootustega olid täidetud kuulajate kuumalt põksuvad südamed? Kas ütles seal mõni, et kohe kõlab stardipauk totaalseks võidujookuks, kus nõrgemad korrapealt jalge alla tallatakse, kus kangemad krabajad kuulsust lõikavad ja kus auhinna on tulevase õnne ainus mõõdupuu – raha. Kas teatati kohalviibijale kirglikult, et vähemalt pooltest neist saavad juba kümme aasta pärast luuserid, kelle tagumikul ilutseb ülemuse kalli itaalia kinga jälg? Kas ütles keegi kõnelejaist, kellest nii paljudest on saanud tänase Eesti juhtpoliitikud, et armsad kaasmaalased, kes te siia olete kaasa võtnud oma väikesed lapsed – teadke, et paljudest neist saavad kümme aasta pärast lootusetud narkomaanid? Kas nad seletasid, et juba õige pea ei kaitse pea ükski eesti partei rahvuslikke huve, et neil puudub pea igasugune maailma-vaade või ideoloogia, et sõna "rahvuslus" püütakse igal võimalikul juhul häbelikult vältida, et isamaalastel levib kulutulena komme end kosmopoliitideks nimetada, et sihtidena tulevad kõne alla vaid kaks märksõna "raha" ja "Euroopa Liit". Ei, niisuguseid asju oleks võinud pajatada üksnes eesti rahva verivaenlased, kes oleks tõenäoliselt kärmesti kotti aetud ning toimetatud sinna, kuhu tarvis. Umbes niisuguseid pilte saanuks maalida vaid kurjad internatsid ja küllap, kui asja lähemalt uurida, nad midagi sellist tookord ütlesidki.

Ning kes ütles siis, et majandus ei hakka olema inimese jaoks, vaid inimene pigem majanduse tarvis, et turust saab uus jumal ning turumajandusest religioon, Eesti juhtidest selle apostlid ning rahameestest pühakud ja preestrid?

Ja kui me laulsime tookord üheskoos: "Maa tuleb täita lastega!", siis vaevalt hakkas keegi õiendama, et maa hakkab hoopis lastest tühjema ning mõnigi poliitik või teadlane küüniliselt, ent õigusega ennustama eesti rahva peatset väljasuremist. Ja kui olnuks võimalik, kas lugenuks siis mõni prohvet ühe kauni lehekuu nädala eesti lehti, kus ühel päeval teatakse, et noorepoolne õppealajuhataja tapab kõigepealt oma 8aastase poja ja siis iseenda, teisel, et invaliid põletab enda avalikul platsil, kolmandal, et noor kahe väikese lapse ema lõpetab oma päevad aknast alla hüpatas, neljandal, et 9aastane poisike teeb meeleheites enesetapukatse, et linnatänavatel võib iga päev kohata hulganisti kodutuid kerjavaid lapsi, täiskasvanuist rääkimata. Ja et meid see enam siis eriti ei vapustagi, sest oleme juba selliste asjadega harjunud ning mõned meist, ehk ka mõni tookordne ilukõneleja, peab sellist asja normaalseks. Ja et mõned ütlevad põlglikult – hullud! Kui paljud meist oleksid veel siis valmis edasi kuulama ja kui paljud lipud lonti lasknud ja noruspäi koduteele asunud? Ning kas olekski enam olnud kuulajaid sellele, kes pajatanuks, et talude taastamisest ei tulegi midagi välja, et maa kasvab võssa ja täitub varemetega, et külad ja väiksemad asulad tühjenevad elanikest, et poodidest on raske leida kaupa, mis maksaks nõnda vähe, kui iseseisva eesti talunik saab oma piimaliitri eest?

Mida siis inimesed iseseisvusele ikkagi ootasid? Paljude käest seda enam küsida ei saa, osa on kadunud siit ilmast n.-õ. loomulikult teel, suurest osast, suuremast kui keegi isegi arvata oskas, on saanud Vabaduse ohvrid. Ohvrid, nagu need kolm leedulast, kes üheksa aasta eest Viinises tankiruumikute all otsa said ning keda tookord leinas pool maailma. Meie kümne aasta jooksul hukkunuid ei meenuta keegi, samuti nagu ei tunta erilist huvi nende kümnete tuhandete vastu, kelle hing on tänases Eestis täis valu ja meeleheidet ning hirmu homse päeva ees. Kui just kellelgi "saatuse soosikuist" ei teki *funi* mõttes huvi neile pähe sülitada või nende kallal haukuda. Sest olen tähele pannud, et "sai kinga" või "luuser" tavatsetakse öelda erilise mõnuga, eriti lõbus oleks küllap siis kui nimetatu juhtuks olema ütleja naaber Balti ketis või lauluväljaku rahvameres. 75 000 töötut. "See on üsna väike hulk," ütleb tänane Eesti kõrge ametnik rahulolevalt. Ning unustab lisamata, et sellele hulgale tuleks lisada needki, keda nood õnnetud peaksid ülal pidama, ja sedagi, et erinevalt nende Lääne "kolleegidest" pole neil praktiliselt mingit sissetulekut abiraha näol. Too ametnik võiks kogu selle hulga nüüd sinnasamasse lauluväljakule kokku tuua ja neile öelda: "Ah et nii vähe teid ongi." Nagu mõni muu praegune ametnik või asjamees ütles kümme aastat tagasi sealsamas umbes sama suurele seltskonnale: "Teid on nii palju! Tundub, nagu oleks siia kokku tulnud kogu eesti rahvas!"

"Hää et kik niigi läits," ütles mulle Koopavanaks hüütav Lõuna-Eesti taat oma raskest saatusest rääkides, "oleks võinud hulleminigi minna."

ILMAR PALLI

Putini Venemaa mida ja kuidas

Siit-sealt kostvatel kurtmistel, nagu ei teaks keegi ka pärast inauguratsiooni, mida Venemaa uus president Vladimir Putin õigupoolest tahab, puudub alus. Mees on üheksa kuud pukis istunud ega ole esimestest päevadest peale teinud vähimatki saladust, et tema Venemaa peab olema suur, võimas ja ühtne riik. Vahel lisab ta juurde: niisama suur ja võimas, nagu Venemaa kunagi oli, vahel jääb täpsustus tegemata ja venelastele antakse mõista, et tõeline suurus ja vägevus ootab nende kodumaad alles ees.

Ja ei ole Vladimir Putin sedagi varjanud, mida ta Venemaa suurestegemisel oluliseks peab. Esiteks on see keskvoimu tugevdamine, riigi juhtimine keskusse koondatud tõhusa ja pädeva täitevvõimu poolt. Teiseks kodumaise tööstuse, eelkõige suurtööstuse ehk avaramas tähenduses sõjatööstusliku kompleksi eelisarendamine. Kolmandaks kaitstud siseturg, kus konkurents toimub pigem riigisiselt kui laia maailmaga. Edasi tulevad sõjaväe taasmuutmine võimsuse sümboliks, iga taseme kuritegevuse järsk vähendamine, ründav välispoliitika jmt.

Neile, kes on diplomi saamise eeltingimusena lugenud ÜK(b)P ajaloo lühikursust või NLKP ajalugu, tulevad paljud asjad tuttavad ette. Tolle kontseptsiooni teoreetiline pool, mida Venemaa upitamiseks taas pakutakse, pärineb ajaloost. Needsamad kolm tegurit (tsentraalne juhtimine, rasketööstus ja suletud turg) olid Stalini-Venemaa postulaadid ja tagasidki tolle võimsuse ning vägevuse, mille ühe tipp hetke 55. aastapäeva pühitseti möödunud nädalal.

Ajas võib kaugemalegi tagasi minna. Keisririik toimis, impeerium laienes ja peremehetses hiigelterritooriumil võimu keskendumise tõttu isevalitsejat ümbritseva ladviku kätte. Valitsemisstruktuur oli üles ehitatud võimuhierarhiale ja majanduse enklaavsusele. Toodeti-töödeldi-tarbiti nii enne kui ka pärast pärisorjuse kaotamist suletud ringides, mis tavaliselt algasid ja tihti ka lõppesid üheainsa kogukonnaga. Muide, naturaalmajandus õitseb Venemaal siiani. Samas nõuti rahvalt vastuvaidlematut sõnakuulmist ja lähtuti eeldusest, et riigi ühtsus ning vägevus on otseselt sõltuvuses sellest, mida arvukam on paljurahvuslikus ning -kultuurses konglomeraadis nende alamate hulk, kes teenivad ühte keisrit, tunnistavad ühte usku, räägivad ühte keelt. Õilsa eesmärgi nimel oli lubatud kõik, ka vägivald ja valed.

Kõrvaltvaatajale on venelaste nostalgia nii kurb kui ka kohutav. Kurb ja kohutav ei ole mitte ühe kultuuri kandjate soov olla suur ja ühtne, vaid et tolle sihi saavutamiseks pööratakse vanade "lābiproovitud" skeemide juurde, esitamata küsimust, kas neid on XXI sajandi hakul võimalik korrata. Kunagi minevikus need kahtlemata toimisid – seda ei saa keegi eitada. XV sajandil jõudsalt laienema hakanud idaslaavlaste vürstkond, mille keskus asus Moskva jõe kaldal, kasvas mainitud võtete varal XX sajandi alguseks üliiriigiks, mis jäi vallutatud territooriumi ulatuselt ja anastatud rahvaste arvult maha ainult Briti impeeriumist.

"Ma ei nõustu nendega, kes püüavad /---/ võtta venelastelt mälestuse suurest ja võimsast riigist," on Vladimir Putini üks paljudest, seekord võidupäeva puhul lausunud, samasisulistest teesidest. Seda laadi nostalgitsemine on iseäranis kummaline, sest ei saa venelased, eestlased või kes tahes kolmandad-neljandid üle ega ümber tõsiastast, et nii keisrite kui ka kommunistide riik osutus ummikteeks ja mõlema paratamatu kokkuvõtteks oli vene rahvale ja ta iseolemisele ühelt poolt poliitiline ja majanduslik, teiselt poolt ideoloogiline (sõna laiemas mõttes) ja eetilise krahhi. Venemaal praegu valitsev (ja seejuures mitte ainult majanduslik) laos ning rahva esindajate võimetus leida uut mudelit või orientiiri ühiskonna ümberkorraldamiseks on paraku ilmekas tunnistus, et siiani ei ole seal üle saadud kõike halvavast

šokist, kui rumalasti on elatud, kui halvasti oma asju seatud.

■

Ent oletagem, et venelastel õnnestub see, mis teistel rahvastel pole korda läinud, nimelt ajalooratta tagasipööramine. Uue presidendi meeskonna egiidi all sünnib uuesti unitaarne Venemaa, mis on suur ja vägev, mis tuleb ise endaga toime ja otsustab taas oma huvidele vastavalt maailma asjade üle. See on segu tsaaride ja ÜK(b)P/NLKP peasekretäride valitsetud deržavast, siseriiklikult monoideoloogiliseks distsiplineeritud, majanduslikult tugev, viimast eelkõige tänu tööstuslikule ning sõjalisele võimsusele.

Ent kui nii, siis tahaksin ikkagi teada, mismoodi see uus-vana Venemaa sündima hakkab. Mis mehhanismi, vormelit, abinõusid kavatakse kasutada, et eesmärgile jõuda. Eespool oli juttu, et Vladimir Putin ei ole kellegi eest varjanud, mida ta tahab, missugune peab olema talle kangastuv Venemaa. Samas peame tunnistama, et ei verivärske president ega keegi ta lähikonnast ole nõuks võtnud selgitada, kuidas plaanitakse tuleviku visioon teoks teha.

Sestap ei jää muud üle kui pöörata pilk veel koraks minevikku. XX sajand tunneb kahte põhimõtelist varianti või skeemi, kuidas teha riiki või riikide ühendust majanduslikult ja poliitiliselt tugevaks, st. muuta jõuks, kellega maailma teised riigid peavad nii või teisiti arvestama. Venelastele näikse riigi võimsus tähendavat lisaks sedagi, et teised ei saa neid, suureks ja vägeviks looduid, ei alandada ega solvata, vaid peavad austama ning kartma.

Üht varianti proovisid bolševikud Venemaal ning natsid Saksamaal ja saavutasid vaieldamatut edu. Seda ühiskonna- või riigikorraldust, nagu hästi teame, nimetatakse totalitarismiks. Kõik inim- ja loodusressurssid, tehnilised vahendid ja insenerimõtted koondati, et üles ehitada raske- ehk sõjatööstust. Samal ajal külvati ühiskonna kõikidesse kihtidesse hirmu, vale muudeti eksistentsivormiks, igasugune teisitimõtlemine likvideeriti, tegelikud ja väljamõeldud vaenlased hävitati füüsiliselt ja (mis kõige olulisem) tekitati ning hoiti laitmatult käigus hiiglaslik jälitus- ning karistusaparaat. Et Lenin, Stalin ja nende järglased, et Hitler ja ta käsilased võimul püsiksid ning hullutatud rahvast manipuleerida saaksid, vajasis nad korduvalt nime vahetanud tšekaad ning GULAGi arhipelaagi, SSi, Gestaapot ning koonduslaagreid ja võimsaid propagandaameteid ning tsentraalselt juhitud käsumajandust. Just need meetodid ning vahendid tagasid, et kommunistid ja natsionaalsotsialistid said hakkama näiliselt võimatuga. Esimese maailmasõja kaotanud ja tähtsuse minetanud Saksamaa oli juba kakskümmend aastat hiljem Euroopa kõige vägevam ning agressiivsem riik. Säärasel astmel hirmu ning kadestavat ahvatlust, mida maailm tundis Nõukogude Liidu vastu ta hiilguspäevil, ei olnud venelased oma sajanditepikkuse ajaloo jooksul kunagi varem kogenud.

Teist varianti majanduslikult jõukaks ja seeläbi maailmaasju mõjutavaks saada on rakendatud Põhja-Ameerikas ning Lääne-Euroopas. Sedagi süsteemi iseloomustavad märksõnad on teada ning tuntud: avatus, vaba turg, vabatahtlikkus, altpoolt tulev initsiatiiv, arvamuste paljus, tõsi, paraku ka tarbijalik mentaliteet, vähene säästlikkus jmt.

Vladimir Putini Venemaa seisab nagu kits kahe heinakuhja vahel. Kodanikuühiskond ja toimivate seadustega turumajandus ei tõmba. Kõval käel ja politseiirrigil on pluss, aga ka hulk miinuseid. Nostalgia kunagise vägevuse järele painab kõiki venelasi. Aga mis nõksude, vahendite, mehhanismi abil muutuda tänapäeva maailmas suureks ning ühtseks? Jah, kuidas?

ENN SOOSAAR

Eesti Panga salaarmuke

Sa oled kui salanaine,
mu kallis kodumaa;
ja seda küll avalikult
ei tohi nimeta.

Kui vahest nagu vargsi
mõte su poole käis:
siis panevad seda nad pahaks,
kõik ilm sest siis kisa täis.

Nõnda kirjutas **Juhan Liiv** 1909. aastal luuletuses "Sa oled kui salanaine". Selle luuletuse sõnad ja mõte peaksid küll igal kooliharidusega eestlasel pealuus kumisema, kuigi ei ole välistatud, et mingi mutantdiskode "postmodernistlik" põlvkond sellist kuminat oma pähe enam ei tahaks. Nad on juba *fucking* teised, küll tagasipöördumise õiguse, kuid võib-olla enam mitte võimalusega. Peaasi, et kummaltki poolt ei oldaks agressiivsed, elataks rahus oma õiglase sisetunde järgi. Minusugusel kõlasid need read aga paraku kohe kõrvus, kui mulle aastavahetuse paiku esimesed uued "koidulad" näppu juhtusid.

Kas Eesti Pangal on salanaine? Selline küsimus kerkis kohe, kui silmasin uuele, "enesekindlamale" ja "turvalisemale" sajakroonisele trükitud **Lydia Koidula** autograafi:

Silla otsad ühendatud,
Kandes ühte isamaad;
Tõe templiks pühendatud...
Nägu – millal tõeks saad?! –

Koidula

Ma pean tunnistama, et olin ja olen siiaaani siiralt jahmunud. Hästi teadaolevalt on ju osutatud salm pärit Kroonlinna-perioodi luuletusest "Unenägu", tsüklist "Soome sild". Tsükkel valmis Koidulal 1881. aastal ja oli pühendatud Soome Kirjanduse Seltsi juubelile. Põline Koidula-uurija **Aino Undla-Põldmäe** kirjutab: "M. J. Eisen, kes EKmS-i ülesandel koostas Soome viidavat pühendusteost "Eesti Luuletused", soovis selles Koidula paarikümne tuntud luuletuse kõrval näha ka uudisloomingut. Koidula ei lasknud kaua oodata. 2–3 nädala pärast jõudiski päralt neljaosaline värsstsykkel ("Unenägu", "Tõusku!", "Mälestused", "Soome sild"), mille Eisen paigutas kogus esikohale."

Tsükkel on eriti huvitav selle poolest, et selles väljendab poetess oma aktiivset armastust Soome vastu ja veelgi enam – sealt õhkub selgekujuliselt ka vana head kreutzwaldilikku-jannsenilikku-koidulalikku ideed Eesti ja Soome ühisriigist. See mõte oli teatavasti elav ka Konstantin Pätsi ja paljude teiste tagateadvuses, seda toidab jätkuvalt meie rahvushümn, tänapäeval üha rohkem ilmneva hakkav Helsingi-Tallinna metropol jm. nähtused. "Unenägu" räägib nimelt Koidula visioonist, et ükskord võiks alata aega, kus Soome ja Eesti kantakse kokku ühiseks Soome-Eesti isamaaks: *Rahu kõndis läbi laane / Õigusega paral kää!; / Taara võlvis õnnekaane / Soome-Eesti pinna pääl*.

Nii kutsub ka luuletus "Tõusku!" hõimuvellesid üles kokkuliitvatele ühisaktsioonidele: *Pole väärt su oma tegu, / Kui sa kõrval* käänad nagu! / Tõusku Soome sild! // |—/

Käsis kivi, kaenlus kannel, / Suguvennad, ühel vannel: / Tõusku Soome sild!! Samuti viitab "Mälestused" Eesti ja Soome seose vältimatusele: *Soomi, Soomi! Ei sa kau / Meelest ega südamest! / Sulle õrnema ma jau / Jätsin hinge idadest! / Sigi, sirgu, sugupinda! / Sõlmitud meil südamed: / Issand ise jagab hinda, / Et meil kokku käivad teed!* Loomulikult pajatab kõigest sellest nimiluuletus "Soome sild" ise – vajadusest ületada ajaloo jooksul tekkinud loomuvastane ühelt juurelt lahknemine: *Eks püüa rahvas rahvaga / nüüd pihud ühte lüüa! // |—/ Teid, keda orjakütke rõhk, / Teid, keda ajaratta lõhk / ju juurel jautanud! // |—/ Et mõega ja et kelluga / Meil kivid kokku sulaks!* Luuletuse lõpetab eriti pidulik vannutus:

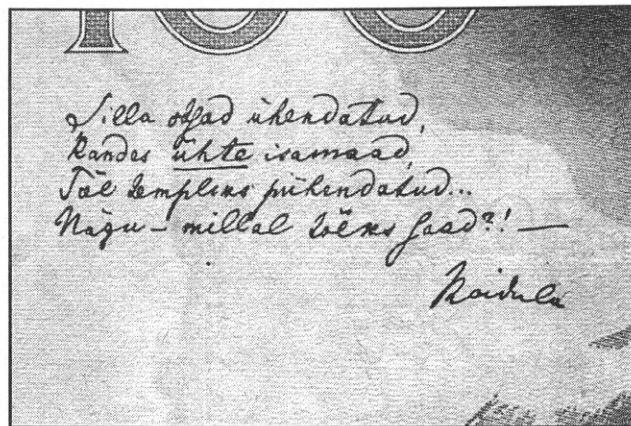
Üks meie sõna, üks meil meel,
Üks ainus meie mõte!
Oh ära väsi rännuteel!
Oh tõuse, tegu, tõtte!
Teid, lahelaened, pohjatuul,
Teid teretame laulusuul!
Önn sulle, Soome Silda!

Kahtlemata mõttes Koidula neid ridu kirjutades seda, mida ütles, ja oli ühtlasi tajutavalt täitunud ning õnnelik – ei mingit **Aino Kalda** jt. poolt tagantjärele punutud ühekülgselt ja müütilist Kroonlinna-sündroomi! (Tsükli mitmest psühoanalüütilisest silmatorkavusest, nagu läti ja soome meesalge otsiti ühendamine silla kujundi vahendusel jm., olen varem kirjutanud – vt. Vikerkaar 1994, nr. 6). Ja üks Soome olegi vastava kiituse kõigest oma jätkuvast järelemõtlikust tõrjuvusest hoolimata ära teeninudki.

See kõik on väga ilus ja päris hästi teada. Suure küsimärgi aga tekitab see, miks afišeerib Eesti Pank nüüd oma uuel kupüüril seda nii tugeva ideoloogiaga laetud teksti!? Eesti kroon on teatavasti ametlikult seotud Saksa margaga, mitte väga kauge sihiga üle minna eurole. Millest äkki selline vihjeline ja ootamatu Soome-suund!? Kas avaldub taolises varjatud kummarduses südametunnistuspiini "hüljatud" Soome marga ees, millele ometi nii palju tänu võlgnetakse? Kas tahetakse kõrgete ametite poolt mõista anda, et hoolimata erimeelsustest NATOsse pürgimise ja finlandiseerumise küsimustes peetakse soomlastest endiselt, kuigi salamisi, lugu? Otsest viidet ei anta, aga piisavaid diplomaatilisi vihjeid tehakse: meie ei ole teid, armsad hõimuvelled, unustanud! Ärge teie unustage ka meid; ikka koos Euroopa Liidu, Egiptimaa ja mille tahes poole... Jne.

Need on muidugi naljaküsimused, kuid see nali tuleb ootamatult hästi välja. Seda paremini, mida kunstilisemalt õnnestunumaks võib kunstiteadlase **Jüri Haini** järgi uut sajakroonist pidada (vt. Eesti Päevaleht nr. 19, 25. I, lk. 2). Naljaküsimused – paraku küll! – on need sellepärast, et ilmselt otsustas kunstnik antud stroofi kasuks lihtsalt puht-tehnilistel põhjustel. Näiteks L. Koidula 1969. aasta tekstikriitilises väljaandes esitatud autograafidest leidub justnimelt selle salmi all vajalik allkiri, samuti on tekst selgelt loetav ja sodimata – hea oli üle kanda. Paremat näidist olnuks raske leida ja kunstnik võis loomingu rõõmule anduda.

Jääb ainult üks aga – semantiline külg. Siin tuleb esile näitlik semiootika. On selge, et luuletaja teksti on kasutatud

peamiselt ikooniliselt, mainimisi, metonüümiliselt – lihtsalt välise märgina Koidulale osutamaks ja nii seda ilmselt valdavalt ka tajutakse. Õieti ei olegi see kasutamine, vaid tsiteerimine. Hooletumalt on aga suhtunud teksti sümboolsesse, metafoorsesse, sisulisse ehk tõelisesse kasutamisse – kui viimast üldse taotleti. Kui aga taotleti, siis tõenäoliselt on värssi *Kandes ühte isamaad* tõlgendatud rahumeeli ja tavapäraselt Eestimaa pähe, kahtlustamatagi, et antud kontekstis peab Koidulaulik silmas hoopis Suur-Eestit, ühist isamaad koos Soomega! Nimelt see tuleb ühendatud silla abil ühte kanda! Teksti algupärane (taas)kasutus tõstataks aga otsemaid "salaarmukese" probleemi ja see oleks juba suurem pähekel. Isegi pauk, sest jätkaks teatava "diversiooni" mulje soliidse Eesti Panga poolt (või tema vastu?), kuna pole ju midagi kuulda olnud avalikust konsensusest sellise ühendriigi küsimuses...

Muidugi on mul kurb, kuid ma arvan, et Eesti Panka ei maksa liigeses kirjanduse tundmises kahtlustada. Seega on nad kultuuriliselt süüdimatud. Aga kunstnikku? Kui tegu oleks tööpoolest algupärase kasutamisega, siis sarnaneks see **Kaur Kenderi** skratšimise-salanaljadega Ühispanga vahvas Bondireklaamis, mida mingil (autorikaitse?) põhjusel kahjuks enam ammu ei näidata. Halb, ainuke reklaam, mida võis üldse taluda, muu on ju täielik kräpp. Analüütiliselt siiski usun, et tegu ei olnud teadliku taotlusega ja kunstnik lihtsalt ei süvenenud sõnumisse, mida **Eva Aaveri** poolt koostatud L. Koidula "Luuletused" paraku küll täielikult võimaldaksid. Tulemuseks on üldhuvitav mõõdapane kui mitte kurioosum, mis tekitab hasarti objektile tagantjärele tähendusi külge konstrueerimaks. Ei tea, mis soomlased ise arvavad, jälle mingi mürsikuealine **Vigla**-nali? Liiaast oleks ehk soovida, et mõnikord ka mõne eksperdi käest igaks juhuks nõu küsitaks – tavaliselt meil vist ei kiputa ennast kahtlustama kirjandusest mitteamusaamises, eriti veel kunstirahva seas. Selle asemel pruugitakse nii mõnigi kord hoopis laialt suud, et hoia pead kinni. (See ei käi nüüd küll meie kroonimeistri kohta, kellega ma vähimalgi määral kokku puutunud ei ole. Muidu on ikka väga ilusad rahad, neid võib uhkustundega lehvitada, kellel on, mida.)

Nii läheb irooniliselt Koidulagi puhul täide J. Haini poolt viidatud Jakobsoni-uurija **Ea Janseni** sedastus: "Kõik, mida Jakobson puutus, muutus poliitiliseks." Kirjutan käesoleval millenniumiaastal sellest juba teist korda (vt. Sirp nr. 2, 14. I): pankuritelgi oleks aeg-ajalt kasulik kirjandust, eriti aga luulet, lugeda. Ja seda heldinuna ka heldelt toetada! Mitte ainult selle arvel ja varjus arveldada. Ilm võib kisa täis minna, ütleb vana Juhan.

ARNE MERILAI

Idel-Uural ja Venemaa tulevik

Uuralite ning Volga vahelisel alal paiknevate türgi-tatari ning soome-ugri rahvaste aktivistid elustavad vana ideed, mis ähvardab Venemaa kavatsust piirkondi kõvasti enda küljes hoida. See on idee luua Idel-Uural, konföderatsioon, mis ühendaks Tatarstani, Baškortostani, Tšuvaššia, Mordva, Marimaa ja Udmurtia rahvaid ning looks majanduslikult ning poliitiliselt võimsa üksuse Euroopa-Venemaa ning Siberi vahel. Sellest on varemgi räägitud. Need püüdlused on leidnud äramärkimist, sisaldudes USA vangistatud rahvaste nädala resolutsioonis. Kuna see uus üksus ähvardaks Venemaa terviklikkust, on viimane astunud samme, et initsiatiivi blokeerida, ja astub ka tulevikus.

Viimane initsiatiiv leidis aset valitsusväliste aktiivgruppide konverentsil 24. aprillil Mari-Eli Vabariigi pealinnas Jožkar-Olas. Need grupid tugisid üksmeelselt mõõdukalt rahvusliku Tatari Avaliku Keskuse ettepanekut luua Idel-Uurali Fond edendamaks seda ideed oma ajalehe kaudu ja korraldamaks sel aastal veel kaks selleletemalist konverentsi. Osavõtjad ütlesid Vabadusraadio baškiiri toimetusele et nad võtsid selle otsuse vastu, kuna tunnevad muret vene valitsuse järelevalve tugevdamise pärast organisatsioonide üle, mis esindavad Venemaa Föderatsiooni koosseisus olevaid rahvusvähemusi.

Samuti on nad mures selle pärast, mida nüüd isegi vene akadeemilised ringkonnad nimetavad islami vihkamise kasvaks venelaste hulgas seoses Tšetšeenia sõjaga. Avaliku arvamuse uuringute kohaselt on venelaste protsent, kes peab islamit "halvaks asjaks", tõusnud 1992. aastaga võrreldes 17-lt protsendilt 80-le!

Vastavat muret jagas ka USA rahvusvaheline usuvabaduse komisjon, öeldes 1. mail, et Vene valitsus manipuleerib islamivastase sallimatusega, et leida Tšetšeenias sõjale toetust. Seni pole Jožkar-Olas kohtunud aktivistidel oma kodukoha valitsuste mitteametlikkugi tuge. Enamik piirkondlike valitsusi on olnud ettevaatlikud väljendamaks oma muret Moskva suhtumise pärast ja on pigem püüdnud luua soodsat eelpinda kokkulepeteks Putiniga. Ent siiski on Jožkar-Ola kohtumisel ja eriti selle otsusel elustada emotsionaalselt võimas Uural-Ideli nimi midagi öelda kolmele sihtgrupile.

Esiteks peavad piirkondlikud valitsused arvestama, et nende elanikud võivad olla radikaalsemad kui sealsed ametlikud ringkonnad. See võib omakorda muuta ka valitsusi Moskva suhtes radikaalsemaks, kuna nad teavad, et see teeb nad rahva hulgas populaarsemaks. Teisalt võib see teha nad Moskvast enam sõltuvaks, vähendades nende autoriteeti ja

suurendades autoritaarsuse ning ebastabiilsuse ohtu tulevikus.

Teiseks muudab Jožkar-Ola kohtumine küsitavaks nende Venemaa valitsusringkondade arvamused, mille järgi nad kas võivad islamirühmi karistamatult rünnata või enamuse neist koopteerida. Vene valitsuse kasutatud islamivastane retoorika Tšetšeenia sõja ajal on solvanud isegi neid muslime, kes põhimõtteliselt olid Venemaa sõjategevusega nõus. Mis aga tähtsam, Jožkar-Ola otsused näitavad, et Moskva ei suuda nn. "Venemaa mõõdukaid muslimeid" koopteerida. Tatarlased, kes on tuntud oma "mõõdukuse" poolest suhtes Moskvaga, on selgelt mõista andnud, et Moskva praeguse suhtumise jätkudes pole nad enam "mõõdukad".

Kolmandaks võib hiljutine konverents teha küsitavaks paljude lääne valitsustegelaste ootused, et Putini presidendituuri ajal saabub riigis stabiilsus, olgugi et süveneva autoritaarsuse hinnaga.

Putini senised sammud võivad esile kutsuda omaenda *nemesise*, täpselt nagu nõukogude juhi Mihhail Gorbatsšovi püüded taastada Moskva võimu 1991-92 pani eraldumis-mõtted pähe ka neile, kes polnud sellest varem mõelnudki.

PAUL GOBLE

M U U S I K A

Arvo Volmer juhatab täna Mahleri III sümfooniast.

HARRI ROSPU

Hooaja lõppkontsert

Tänane sümfooniakontsert, kus ERSO koos Tallinna Poistekoori ja EMA naiskooriga esitab Arvo Volmeri juhatusel ja Larissa Seliverstova sooleerimisel Gustav Mahleri Kolmanda sümfoonia, lõpetab Eesti Kontserdi hooaja.

ERSO peadirigendi sõnul on hooaeg ikka lõpetatud mõne suurema teose, muusikaloolise nurgakiviga. Tänavuseks valitu on oluline nii Mahleri enese loomingus, märkides küpsesse perioodi jõudmist, kui kogu sümfoonilises muusikas. Pealegi on seda Lääne-Euroopas üht enim mängitud teost meil suhteliselt harva esitatud – viimati kõlas Mahleri Kolmas siin 1987. aastal. Aasta pärast tahaks Arvo Volmer naasta vahepeal tekkinud ooperi kontsertettekande traditsiooni juurde ja kavatseb meie kuulajaini tuua Saint-Saënsi ooperi "Simson ja Delila". Hooaja lõpp ei tähenda ERSO-le kaugeltki puhkuse algust: M. Kütsoni käe all osaletakse Tartus X metsasarvapäevadel, juuni alguses plaadistatakse Paavo Järviga Pärsti loomingut (III sümfoonia jt. teoseid) ja jaanipäevaks sõidetakse oma peadirigendiga Rootsi, et World Festival Choir'ga esitada Beethoveni IX sümfoonia.

Tallinna Kammerorkester lõpetab hooaja

Homme Pärnus ja pühapäeval Mustpeade Majas on Tallinna Kammerorkestri hooaja viimane kontsert sarjast "Mozart +", juhatab Valentin Žuk. Kavas Mozarti Divertisment nr. 10 F-duur KV247, Šostakovitši 4 prelüüdi op. 34 ja Tšaikovski "Aastaajad".

Valentin Žuki esimeseks muusikaõpetajaks oli tema isa, Riikliku Sümfooniaorkestri kontsertmeister ja Suure Teatri kvarteti I viiul. Kolmanda kursuse tudengina võitis ta I preemia Varssavi rahvusvahelisel konkursil. Järgnesid konkursivõidud Tšaikovski-konkursil Moskvast (1958), Margaret Long-Jacques Thibaut' konkursil Pariisis (1961) ja Paganini konkursil Genovas (1963). Palju aastaid oli Valentin Žuk Moskva Riikliku Filharmoonia SO kontsertmeister. Praegu elab ta Hollandis, on Hollandi Raadio SO juht ning Sweelincki konservatooriumi professor.

Tüüri autorikontsert New Yorgis

12. mail andis Absolute Ensemble Kristjan Järvi juhatusel New Yorgis Columbia ülikooli juures asuvas Milleri teatris sarja "Heliloojate portreed" raames kontserdi Erkki-Sven Tüüri muusikast.

Ettekandele toodi kõik "Arhitektoonikad", lisaks veel "Symbiosis", "Motus I", "Conversio", esimene osa Keelpilliikvartetist ja Sonatiin kahele klaverile. Kahetunnine programm oli otse-eetris raadiojaama WNYC vahendusel. Nimetatud sarjas toimusid lõppeva hooaja jooksul eri ansambelite esituses ka György Ligeti, Wolfgang Rihmi, Harrison Birtwistle'i, Thomas Adès'i, Morton Feldmani, Edgar Varèse'i jt. autorikontserdid.

J. Mravinski nimeline muusikafestival

Narvas on juba aastaid traditsioon viia läbi dirigent Jevgeni Mravinski mälestuspäevi, kuna dirigent ja tema abikaasa on armastanud puhata Narva-Jõesuu kauni looduse rüpes. Tänavu on J. Mravinski nim. muusikafestivali (7. V – 22. V) sümfoonilise ja kammermuusika kontserdid laienenud Ida-Virumaa linnadest ka Tallinna.

Nii avanes 15. mail G. Otsa nim. muusikakooli õppuritel oma saalis võimalus tutvuda Peterburi Rimski-Korsakovi nim. konservatooriumi kasvandike Daniel Hilli (Austraalia) ja Nikolai Ivanovski (Venemaa) hingestatud ja tulise klaverimänguga. Esitati Beethoveni, Chopini, Rahmani-novi, Balakirevi ja Stravinski helitööd ja vaimustatud publiku nõudmisel arvukalt lisapalu. Festivali raames esineb 22. mail Mustpeade Maja valges saalis Narva sümfooniaorkester, solist on Peterburi konservatooriumi dotsent Nina Serjogi-na, dirigeerib Anatoli Štšura. Festivali aukülaliseks

on J. Mravinski lesk, Peterburi konservatooriumi professor, Peterburi J. Mravinski Seltsi president A. M. Vavilina-Mravinskaja, kelle käe alt sirgunud flötistid esinevad samuti festivali kontsertidel. Festivali kunstiline juht on Anatoli Štšura.

LEELO KÖLAR

Tartu X metsasarvapäevad

Kontserdiga 22. mail õhtul TÜ aulas algavad X metsasarvapäevad. Händeli ja Haydni teoseid esitavad Tallinna Barokkorkester ja segakoor Noorus Toomas Siitani juhatusel, metsasarvesolistid on Pasi Pihlaja ja Mika Paajanen (Soome).

Kokku toimub viis kontserti, esinemispaikadeks ka Vanemuise Kontserdimaja ja Teatrikohvik ning Pauluse kirik. 25. mail sümfooniakontserdi metsasarvemuusika kullafondist sisustab ERSO Mihkel Kütsoni juhatusel, R. Straussi Metsasarvekontserdis nr. 2 soleeirib Esa Tapani (Soome). 27. V õhtul toimub "Arkadi Šilkloperi show", järgmisel hommikul (tasuta) lastehommik metsasrve-muusikaga ning 28. V metsasarvapäevade kammerkonsert, kus esinevad Arvids Klišans (Riia), Arkadi Šilkloper (Moskva), Moskva Metsasarvekvartett, Tartu Metsasarvesekstett ja metsasarvapäevade sarvekoor.

Võistlesid ooperisolistid

13. mail toimus Estonia kuppelsaalis Läti, Leedu, Vaasa ja Eesti ooperiteatrite rahvusvaheline ühisettevõtmine – ooperilauljate avatud rollikonkurss. Idee algatas neli aastat tagasi Neeme Kuningas.

Selliseid konkursse ehk lauljate messe korraldatakse mujal maailmas sagedasti ning ka Eestis on ettevõtmine kujunenud igakevadiseks traditsiooniks. Konkurssist on kindlasti kasu mitmeti: teatritele annab see võimaluse teha koostööd, koordineerida tulevikuplaane ning mitmekesistada repertuaari, samuti leida võimekaid soliste; lauljatel aga võimaldab ettelaulmine ennast näidata teatrite produtsentidele, et tulevikus saada soodsaid lepinguid uulavastustesse. Konkurss leidis laialdast osavõttu: lisaks eestlastele tuli lauljaid Lätist, Leedust, Venemaalt, Soomest ja Belgias, kokku 38 solisti. Võisteldi rollidele ooperites "Othello", "Padaemand", "Võlufloöt", "Sevilla habemeajaja", "Macbeth" ja "Don Carlo". Ekspertide gruppi kuulusid Normunds Dregis, Ineta Sili-na ja Dace Bula (Läti Rahvusooper), Martinas Staškus (Leedu Ooperi- ja Balletiteater), Irma Rewell (Vaasa Ooper), Paul Mägi, Neeme Kuningas, Arne Mikk, Ivo Kuusk, Jüri Alpertin ja Endel Nõgene (rahvusooper Estonia). Paul Mägi hinnangul oli konkursi tase kõrge, mitmedki lauljad olid tuttavad eelmistest ettelaulmistest. Rahvusooper loodab Mägi sõnul järgmisel hooajal

kohtuda meisterliku läti baritoni Samson Izjumoviga, kes tuleks laulma "Macbeth'i" ja "Nabucco" rolle. Tähelepanu äratas ka leedu baritoni Gedrijus Žalise loomulik musitseerimine ning läti ja leedu naislauljate tugev tase. Eesti noortest lauljatest rõõmustasid lootustandvad solistid Kristina Vähi, Julia Semjonova ning Jan Oja.

ANNELI JAANUS

Belvedere konkursi eelvoor

Riias toimus 7. mail XIX rahvusvahelise Hans Gabor Belvedere nimelise lauljate konkursi eelvoor Balti riikidele. Osales 13 lauljat: 7 Lätist, 2 Leedust, 4 Eestist.

Eestil läks edukalt – seitsme väljavalitu seas pääsevad 3. – 9. juulini Viinis toimuvale konkursile Helen Lepalaan (IV õpiaasta, dots. L. Issakova) ja Aleksander Mihhailov (II õpiaasta, dots. E. Kärvet). Žüriitöös osales prof. Mati Palm, esimees oli Solveig Raja. Konkurssi korraldab Viini Kammerooper.

Meenutati kolleegi

14. mail saanuks 75aastaseks helilooja Boriss Parsadanjan. Tema lähedased ja kolleegid kogunesid sel õhtupoolikul Heliloojate Majja, et meenutada 72. sünnipäeva õhtul lahkunud meistrit.

Kokku tulnud noortele komponistidele kõnelesid Boriss Parsadanjanist Raimo Kangro, Enno Mattisen, Jaan Rääts ja Lepo Sumera. Maano Männi esituses kõlas tema Soolosonaat viiulile, Duo-sonaadi viiulile ja tšellole mängis Männi koos Henry-David Varemaga. Heliplaadilt (ERSO P. Lilje juhatusel) kõlas Parsadanjani VII sümfoonia.

Meenutame Hugo Schütsi

23. V möödub 100 aastat väljapaistva viiulikunstniku ja kauaaegse Estonia teatri kontsertmeisteri Hugo Schütsi sünnist. Sel puhul toimub Estonia teatri talveaias Hugo Schütsi mälestusõhtu 21. V. Esinevad maestro poeg, Juhani Schüts, Estonia orkestri kontsertmeister Matti Uffert, üks praegune kontsertmeister Kristina Kriit, ERSO kontsertmeister Maano Männi, Ivo Juul. Kavas on H. Schütsi repertuaaris olnud palu ja tema enda loomingut. Kontserdil osaleb kammerorkester Paul Mägi juhatusel.

Schüts seisis Eesti Raadio muusikasaadete hälli juures, oli omaegne menukaim ja soosituim viiulisolist. Tema elutöö peamine liin oli aga seotud Estonia teatri orkestriga, mille eesotsas ta oli 40 aastat. Oma sarmika ja artistliku võluga ning vahetu musitseerimisega oodati teda kõikjale. Teatritöö kõrvalt esines ta nii sümfoonia-, kammer- kui ka salongiesinemistel. Soolokavades figureeris A. Kapi, H. Elleri, A. Lemba, E. Oja, E. Aava, J. Aaviku, E. Kapi, J. Tamvergi. G. Heueri, E. Tubina looming. Suuri teeneid oli Schütsil ka kammermuusika viljelejana.

Kontserdisari "Eesti mõisad" tulekul

21. V on kontserdiagentuur Concerto Grosso kontserdisarja "Rüütelkonna muusika" hooaja lõppkontsert Eestimaa Rüütelkonna hoones, praegu kunstimuuseum. Sari, mis tutvustab aadlipaleesid Toompeal, liigub nagu omal ajal aadlisuguvõsadki suve tulekuga mõisatesse.

Järgmisest nädalast algab piletite tellimine ja müük kontserdisarjale "Eesti mõisad", kuhu on valitud selleks aastaks neli kaunist paika: 12. VIII Palmse mõis-muuseum, 13. VIII Saue eramõis, 19. VIII Hiiumaa Suuremõisa loss-kultuurikeskus ja 20. VIII Roosna-Alliku mõis-kool. "Eesti mõisad" jätkab "Rüütelkonna muusika" ideed, ühendades muusika, arhitektuuri ja Eesti üldajaloo. Barokkansambel Corelli Consort mängib ajastulähedases laadis mõisamiljööses sobivat barokiajastu suurmeisterite loomingut. Vivaldi, Telemanni ja Händeli soolokantaate esitavad metsosopran Teele Jõks ja sopran Kaia Urb. Igal kontserdil jagab selgitusi kunstiajaloolane Jüri Kuuskemaa. Kontserdisarjal on ka üks eripära – kogu sarja tuludest toetatakse igal aastal üht mõisat. Metseenlus kui nähtus kuulub vaid arenenud ühiskonda, selle taaselustamiseks Eestis on võimalik lisaks tavapiletitele osta ka metseenipileteid, mis aitavad aluse panna Roosna-Alliku mõisakooli saalitoolele fondile. Sihtannetusega kooli arvele saab soovi korral ka nimelise mõisatooli Roosna-Alliku kauni restaureeritud saali. Kontserdisarjade patroon on kultuuri-minister Signe Kivi.

Kirikupäevad ja laulupidu Pärnus

25. – 27. maini leiavad kevadsuvises Pärnus aset kirikupäevad – vaimulik laulupidu, lasteüritused, näitus, konverents ja mess.

Neljapäeva õhtul kl. 21 toimub Eliisabeti kirikus avajamalateneistus, kirikupäevade rongkäik algab järgmisel laupäeval kl. 14, tund aega hiljem aga laulupidu Vallikäärus.

V A R I A

Wiedemanni auhind Ellen Uuspõllule

Emadepäeval anti Väike-Maarja muuseumi vanas klassitoas F. J. Wiedemanni keeleauhind dotsent Ellen Uuspõllule, elupõlisele TÜ õppejõule, kes oma uurimistöö pidevuse ja täpsusega, loengute teadusliku värskusega, toimetajakogemuste, juhendajanõudlikkuse ja tööarmastusega on kasvatanud mitu põlvkonda eesti filoloogide.

Ellen Uuspõld sai oma süntaksi- aga ka sõnavormiuurimustega tuntuks 1960ndatel Tartu generatiivgrammatika rühma liikmena, kaitstes filoloogiakandidaadi kraadi 1967. Akadeemiline eesti keele grammatika (1993 – 95) toetub muu hulgas kolmeteistkümnemele tema raamatule ja artiklile. Moodsaima kognitivistlikugi keeleteadusuuna esindajad osutavad tema artiklitele, mis on teaduse kaasajas püsinud ka 1990ndatel. Ellen Uuspõllu 1950ndatest artiklitena või ajakirjandusüliõpilaste stiiliõppekirjanduses ilmunud seisukohtade mõtestatust tunnistab asjaolu, et keelekorralduse allikad on 90ndatel nendeni n. ö. tagasi jõudnud. Tema kaasautorsusel kirjutatud eesti keele õpikute toel on 1970ndatest eesti keelt omandanud Eesti muulased, kuid üks neist on väärinud ka tõlkimist jaapani keelde. Vabariikliku õigekeelsuskomisjoni, Emakeele Seltsi, ka selle juhatus ja keeleteoimkonna liikmena, TÜ toimetiste eri teadusvaldkondade, sh. lingvistikasarjade toimetajana ning oma kirjatööde jõu ja nõuga on laureaat andnud hindamatu panuse nii eesti teaduse kui ka eesti kirjakeele püsimisse. Praegu töötab Ellen Uuspõld TÜ Lõuna-Eesti piirkonna keelenõustajana ja juhendab üliõpilasi.

KRISTA KERGE

Jannseni preemia Hugo-Herbert Artmale

Pärnu LV kinnitas J. V. Jannseni preemia (25 000 krooni) tänavuseks saajaks Pärnu koolide haridusloo talletaja Hugo-Herbert Artma. Preemia asutati Johann Voldemar Jannseni nime jäädvustamiseks ja seoses tema 175. sünniaastapäevaga. Auhind antakse välja igal aastal Jannseni sünnipäeval, 16. mail ühele isikule märkimisvääri panuse eest Pärnu kultuuri- ja haridusellu.

EHA RISTIMETS

Konverents "Eesti trükis III"

16. V toimus Eesti Akadeemilises Raamatukogus konverents "Eesti trükis III".

Üritus kuulus ERA programmi, jätkates aastatel 1995 ja 1997 rahvusraamatukogu samalaadseid foorumeid, kus olid kõne all kaasaegse Eesti kirjastamisolud, raamatukaubastamine ning raamatukogude probleemid rahvustrükise komplekteerimisel. Ettekanded keskendusid seekord suuresti samale temaatikale, paraku kordusid ka eelmistel konverentsidel esilekerkinud mured – turu väiksus, raamatuostjate vähenemine, kirjastajate töö koordineerimatus, infopuudus ilmuva uudiskirjanduse osas ning sellest tulenevad kaubastamisraskused, tungiv vajadus suurema riikliku toetuse järele eesti algupärase kirjanduse väljaandmisel. Eraldi käsitleti raamatukogundusliku spetsiifika küsimusi, esmajoones suudeksemplari seaduse toimumist ning jätkuvaid rahvustrükise komplekteerimise raskusi, samuti kehva koitekvalliteeti, millest raamatukogude laenutustöös on saanud eriti valus probleem. Kui suur osa väljaannetest laguneb juba esimeste lugejate käes, on tegemist ilmselt kokkuhoiupoliitikaga, mis tegelikult aga kahju toob. Vaja on taastada raamatukogundusliku koite kadumaläinud traditsioon. Selle ilmekaks tunnistuseks oli konverentsil koostöös rahvaraamatukogudega sel-listest raamatutest koostatud näitus "Töö laidab tegijat". Konverentsil esinesid Anne Valmas, Rein Veidemann, Oskar Kruus, Toomas Liiv, Silvi Met-sar, Anne Rande, Leie Juha, Sirje-Mai Pihlak, Tõnu Koger, Krista Kaer, Aivar Kala, Ülle Tali-härm, Ülle Rebo ja Kai Lugus. Kahjuks oli rahva-rohke konverentsi osavõtjate hulgas vähe kirjas-tuste ja trükikodade esindajaid, neid, kellele üri-tus otseselt suunatud, ka jäid tulemata kutsutud, kellest võiks olneda mitmetegi konverentsi fookusesse tõusnud probleemide lahendamine.

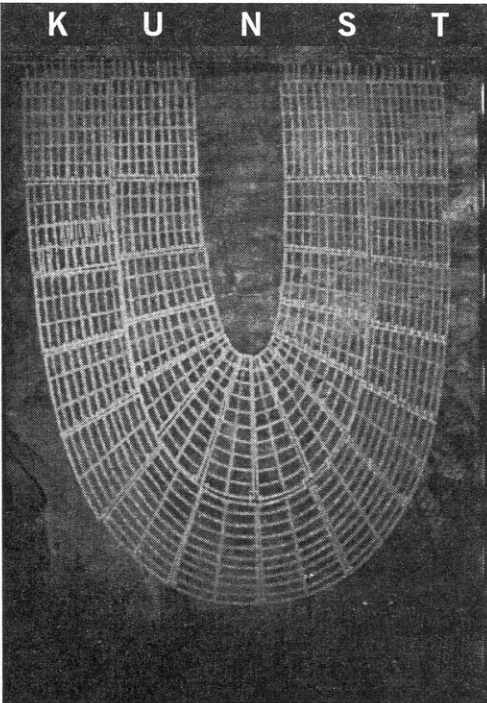
SIRJE LAURING VASKA

Kõneldi eestlaste elulugudest

12. V Kuressaares Saaremaa kirjanduspäeval "Jäädvustatud mälu" kõnelesid Eesti Kultuuri-loolise Arhiivi eluloolistest materjalidest Eesti Kir-jandusmuuseumi teadurid.

Rutt Hindrikus rääkis teemal "Milline on eestlase elulugu", täiesti uuest vaatevinklist käsitles Kreutzwaldi tegevust Kristi Meriste, kes vaatles lauluisa Faehlmanni biograafia. Saaremaalt võrsunud keeleteadlase Johannes Aaviku elulugu käsitles Leili Purga ja Piret Noorhani esitas üle-vaate autobiograafilisest materjalist reaalses ja vir-tuaalses arhiivis.

REET TRUUVÄÄRT

Markku Salo. Jää taju.
Klaas. 300 x 250 cm.

Soome ja eesti klaasikunsti mõõde

Täna kell 16 avatakse tarbekunstimuuseumis Soome – Eesti ühisnäitus “3 + 3 mõõdet”. Suuremõõtmelisi klaasobjekte eksponeerivad tunnustatud soome ja eesti klaasikunstnikud: Auli Rautiainen, Markku Salo, Vesa Varrela ja Eve Koha, Ivo Lill, Rait Prääts.

Näituse on algatanud Eesti tarbekunstimuuseum ja see on teostunud koostöös Soome klaasimuuseumiga. Esinemine koos nimekate soome klaasikunstnikega on meie kunstnikele väljakutse, kuid samas ka tõestus, et Eestis leidub praegu võrdväärsel tasemel tegijaid. Huvitav, kõrgtasemel ning eri lähtepunktidega kunstiteoste sümbioos toob uue mõõtme naabermaade ühe kunstiala kontaktidesse. Soome klaasikunstnikud Auli Rautiainen (1959), Markku Salo (1954), Vesa Varrela (1957) on lõpetanud Helsingi Kõrgema Tarbekunstikooli. Tema loomingus domineerivad pehmejoonelised ja mahedavärvilised vormid, mille disain on harmooniline ja täiuslik. Markku Salo on töötanud disainerina tuntud Soome firmades nagu Salora Oy, Aarikka Oy, kujundanud nii lauanõudekollekttsioone kui ka unikaalklaasi Hackman Oy Nuutajärvi klaasitehases. Salo töid on omandanud Corningi klaasimuuseum USAs, Victoria ja Alberti muuseum Londonis. Sel näitusel esitab ta kahe – kolmemeetrise läbimõõduga fantastilisi klaaspitsist objekte ja vorme. Vesa Varrela, praegu Tampere Kunsti- ja Meedia-kooli rektor, esitab näitusel kauneid värvilisi vabalt puhutud dekoratiivseid vorme, mille loomisel on saanud mõjutusi Vana-Rooma, Muraano saare ja Soome 60ndate klaasikunstist. Näeme ka põnevat üle kahe meetri kõrgust klaas- ja fotoinstallatsiooni. Eesti klaasikunstnikud Eve Koha (1955), Ivo Lill (1953), Rait Prääts (1952) on lõpetanud ERKI klaasi eriala. Eve Koha on loonud lihvitud klaasist ja kristallist optiliste efektidega objektid, mis mõjuvad oma lihtsuses ja karguses. Ivo Lill eksponeerib koos Eve Kohaga kahasse loodud suuremõõtmelisi klaasinstallatsioone. Rait Präätsa uuemas loomingus on tähelepanuväärsed monumentaalsed klaasobjektid-skulptuurid figuraalsete kompositsioonidega klaasimassi sees.

ANNE TIIVEL

Vanameister Okas Hansapanga galeriis

12. V avati Hansapanga galeriis Evald Okka isiknäitus.

Hansapanga galerii esimene personaalnäitus juhatas sisse meie kunsti *old grand mani* 85. sünnipäeva sündmused. Näitus annab läbilõike kunstniku kogu loomingust, alustades 1934. aastal loodud autoportreest ja lõpetades tänava valminud kompositsioonidega. Evald Okka nimi on Hansapangale lähemalt tuttav 1999. aastast, mil ta maalís panga asutajate Hannes Tamjõe ja Jüri Mõisa portreed. Mõlemat portreed on võimalik näha ka näitusel. Avamisel maalís vanameister oma viimase töö külaliste silme all ja see müüdi Heinz Valgu juhatusel ka oksjoni käigus maha.

Renaldo Veeber tagasi kunstielus

9. – 21. maini on Galerii 36 olnud Renaldo Veeberi loomingu päralt.

Renaldo Veeber (1937) tuli eesti kunsti 1960ndatel jõulise karmis stiilis sügavtrüki-graafikaga. Lühikeses jalas asuv Galerii 36 on

andnud kunstihuvilistele taas võimaluse kohtuda aktiivsest kunstielust kõrvale jäänud kunstniku loominguga. Renaldo Veeber on ise öelnud, et ta pole talle antud aega asjata raisanud. Isiknäitusel võib näha töid kunstniku kõrgajast – 60ndate keskpaigast, aga ka tänavu valminud maale. Väikeses, kuid hästi valitud väljapanekus on nii graafikat, skulptuuri kui maali, nii abstraktseid kompositsioone kui meeolukaid realistlikke maale.

Laamann kaitseb magistrikaadi

16. V avati Vaalas Tarrvi Laamanni maalinäitus “Minimaalne ja maksimaalne”.

Maalinäitus moodustab ühe kolmandiku Tarrvi Laamanni magistritööst. Juuni alguspäevadel kaitstava töö, millega kunstnik on tegelnud kaks viimast aastat teemaks, on “Minimaalne ja maksimaalne”. Lisaks näitusele kuuluvad magistritöö juurde veel ka esseistlikus vormis kirjatöö, mis käsitleb vastandeid, ja uurimuslik video. Sõnapaar “miinimum ja maksimum” annab oma olemuses juba ise ette meetodi, milles Laamanni kunsti lahata. Siiski pole vaatlemine vaid Lääne tsivilisatsioonile omases dialektikas ja kategoorilistes binaarsetes opositsioonides õigustatud, sest Laamann on oma teemat mõtestanud eelkõige Ida religiooni ja elufilosoofia võtmes. Väljapanek Vaalas jätab oma vormikeele ja kujundite poolest küll vastandliku mulje – ühes seinas minimaalsed, valged ja vaikust täis, juba näituselt “TLL-EZE” (koos Jasper Zoovaga) tuttavad klaasile maalitud lennunduseteemalised tööd, teises seinas aga äärmiselt elurõõmsad ja värvikirevad jutustavad maalid. Mõlema lähene-mise taga on siiski üks ja sama tunnetus ja mõistmine, mille aluses on tuhandeid aastaid vana religioosse kogemuse ja tekstide mõtestamine ja Ida eluviisi isiklik kogemine.

RAEL ARTEL

Rootsi sümbolist Eestis

5. V avati Pärnu uue kunsti muuseumis rootsi maalikunstniku Stephan Hörhammeri *show* “Universumi silmad”. Vaatajate silme all sünnivad uued maalid, mida inspireerib Maarjamaa kevad. Hörhammer (1961) õppis Nykarleby kunstikoolis, täiendas end Šotimaal St. Andrews'i ülikoolis. Kunstniku suurim eeskuju on tema enda sõnul Goya. Vastupidiselt kuulsale hispaanlasele on Hörhammeri looming elurõõmus ja koloriidilt ekspressiivne. Osa Pärnus loodavaid teoseid kavatab kunstnik annetada Pärnu uue kunsti muuseumi kollekttsioonile. Lisaks Eestis loodavatele teostele eksponeerib Hörhammer muuseumi peasaalis 78 kodumaal loodud maali.

MARK SOOSAAR

Andrus Rõuk loob Paides oma maailma

11. juunini on Paide Vallitornis väljas Andrus Rõugu maalid.

Maalisarjaga “Maailma loomine” väljendab kunstnik oma vaimse maailma loomist. Värvipinnad piltidel kujutavad erinevaid ruumimõõtmeid, mis kas vastanduvad üksteisele ja tekitavad pingeid või sulanduvad harmooniliselt ühte. Paidesse on kunstnik toonud 15 tööd, mis annavad väikese läbilõike tema loomelaadist.

Akvarellistide süvenäitus

13. V avati Järvamaal Jänedas õppe- ja nõuandekeskuses eesti akvarellistide süvenäitus, kus on eksponeeritud üle 40 töö 22 kunstnikult.

Kunstnikud Helga Jõerüüt, Sandra Jõgeva, Aime Jürjo, Arnold Laugus, Enno Lehis, Sergei Minin, Ülle Meister, Rein Mägar, Kai-Mai Olbri, Pille Lehis, Malle Leis, Valli Lember-Bogatkina, Mati Leppik, Tiit Pallo-Vaik, Ene Pikk, Tatjana Salmre, Anatoli Triboi, Ivar Tõnurist, Sigrid Uiga, Eve Viidalepp, Maara Vint, Oleg Vössotski on välja pannud 126 tööd. Eksponeeritud on peamiselt maastiku- ja liillemaal. Ürituse kuraatoriks on Eesti Akvarellistide Liidu juhataja Kai-Mai Olbri, kes kinkis näituse avamisel Jänedas õppe- ja nõuandekeskusele suureformaadilise triptühhoni “Puud I, II, III”. Akvarellistide näitus on üks tähtsamaid kultuurisündmusi seitsme valla ühisprojekti “Piibe maantee – suvete 2000”.

GEORG SÄREKANNO

Uus raamat mööblikunstist

8. V esitleti EKA Kunstiteaduse Instituudis Sigrid Abilise raamatut “Eesti stiili otsingud mööblikunstis 1900 – 1940”.

Tegemist on esimese põhjaliku ülevaatega eesti rahvakunstist inspiratsiooni saanud interjööri-kundusest ja mööblist aastail 1900 – 1940. Autor analüüsib lähemalt eesti stiili idee ideoloogilist tagapõhja, talumööblit ja tööstuslikult toodetud mööbliesemeid. Eriti põnev on 1930. aastail Eesti Vabariigi presidendi kasutuses olnud Oru ja

Kadrioru lossi eesti stiilis kujundatud interjööri vaatlus. Raamat pakub huvi eelkõige eesti ruumi- ja mööblilikunduse ajaloost huvitatuile. Uurimusel on ka tõsine rakenduslik väärtus ajalooliste interjööride taastajate, restauraatorite, aga ka rahvuslikust stiilist innustunud oma kodu kujundajate jaoks. Monograafia kuulub EKA toimetiste sarja ning on valminud Sigrid Abilise magistritöö alusel.

Muuseumiühing Jõgevamaal

16. V toimus Eesti 300-liikmelise muuseumitöötajatest koosneva mittetulundusühingu üldkogu Jõgevamaal Luual.

Eesti Muuseumiühing (EMÜ) koondab nii kesks- ja maakonnamuuseumide kui ka munitsipaalsete ja eraõiguslike ning muude juriidiliste isikute haldusalas olevate Eestimaa muuseumide töötajaid. Väljasõidu eesmärk oli muuseumispetsialistide kogemuste vahetamine ning tutvumine Põltsamaa ja Palamuse muuseumide ekspositsioonide ja igapäevaste probleemidega. Pealelõunal peeti Luual ka EMÜ korraline üldkogu, kus ühingu esinaine Heivi Pullerits Tartu Linnamuuseumist esitas aruande ühingu ja juhatuse viimase kolme aasta tööst, mis keskendus seekord peamiselt muuseumitöötajate täiendkoolitusele ja kontaktidele naaberriikide kolleegidega. Valiti ka uus juhatus järgmiseks kolmeks aastaks. Uude juhatusse kuuluvad Heivi Pullerits, Katrin Sepalaan, Ülle Kruus, Vaabo Vainomaa, Virve Tuubel, Piret Õunapuu, Helgi Põllo, Anne Jänes, Helle Avila, Heli Nurger ja Arthur Ruusma.

ÜLLE KRUIUS

► Kunstiteadlaste Ühingu aastakoosolek toimus 23. mail kell 15 Rotermanni soolalao keldrisaalis. Päevakavas juhatuse aruanne 1999. a. tööst, ühingu aastapremia väljakuulutamine, uute liikmete vastuvõtt, sõnavõttud ja ettepanekud ning 2000. a. tegevuskava arutelu.

► Täna kell 15 toimub salongide “12 kaminat” ja “dectona” avamispidustuste käigus (Tallinnas Pärnu mnt. 146) Kiwa ja Zoova *performance* “12 tooli”.

KULTUURIMINISTEERIUMIS

11. V valiti Tartu Kunstimuuseumi direktoriks ERMi teadur Heiki Pärdi.

23. III Kultuuriministeeriumis toimunud koosoleku otsuse kohaselt ei kuulutanud ministeerium välja uut konkurssi, vaid esitas komisjonile arutamiseks oma kandidaadi direktori kohale. Komisjoni esimehe Margus Allikmaa sõnul otsustas ministeerium tulla välja vaid ühe, ministeeriumilt ja Tartu linna juhtidelt enim toetust leidnud kandidaadiga. Komisjon toetas Heiki Pärdi kandidatuuri ning volitas Margus Allikmaad tegema kultuuriministrile ettepaneku TKMi direktori töölepingu sõlmimiseks Heiki Pärdiva. Pärdi ettepanekul sõlmitakse tööleping alates 1. oktoobrist, kuna ta soovib lõpetada poolelioleva teadustöö. Septembri alguseks esitab Heiki Pärdi Kultuuriministeeriumile omaTKMi arengukava variandi. Pärdi on sündinud 1951 a., lõpetanud 1974. a. TÜ ajaloolase-etnoloogina, kaitses 1996. a. samas magistrikaadi (*magister artium*) teemal “Muuseum – kultuurinäitus ja kultuuriuurimise allikas”. Praegu kirjutab ta doktoritööd XX sajandi Eesti argikultuurist. Pärdi on töötanud ERMi direktori kohusetäitja, teadusdirektori, vanemteaduri ning osakonnajuhatajana ning TÜ etnoloogia ja museoloogia assistendina. Pärdi on EMNi liige, ICOMi Eesti Rahvuskomitee aseesimees, EVMI nõukogu liige. EV Kultuuriministeerium ja Muuseuminõukogu on viimastel aastatel tellinud Heiki Pärdilt ekspertarvamused Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi; EKMi; Eesti Arhitektuurimuuseumi ja TKMi tegevuse kohta.

REET WEIDEBAUM

T E A T E R

Linnateater Poolas teatrifestivalil

Linnateater osaleb 20. – 26. maini rahvusvahelisel teatrifestivalil “Kontakt 2000” Torunis. Festivali avalöögina mängitakse seal 20. V Elmo Nüganeni lavastust “Kuritöö ja karistus”.

“Kontakt” on mainekas teatrifestival, mida korraldatakse 1991. aastast ning mille eesmärk on viia kokku Ida-, Kesk- ja Lääne-Euroopa teatritegijad. Tänavusele festivalile on oodata teatreid Saksa-maal, Hollandist, Šveitsist, Prantsusmaalt, Itaaliast, Venemaalt, Leedust, Poolast ja Eestist. Linnateater on osalenud festivalil “Kontakt” on mitmete varasemate lavastustega, näiteks “Romeo ja Julia”, “Valge abielu”, “Ainus ja igavene elu” ning “Pianoala ehk mehhaaniline klaver”, mis pälvis 1996. a. II preemia. Vas-

M U U S I K A M A A I L M

Drottningholmi lossifestival

Selle kuu viimasel päeval Drottningholmi Lossiteatris algaval rahvusvahelisel festivalil (kuni 2. IX) on vaatajate ees kaks ooperit ja kaks balletti. Stockholm Kuningliku Ooperi balletitrupp toob siia Glucki “Semiramise” ja Rodolphe'i “Médée”, ooperietendused on oma maja projektid: Arnold Östman dirigeerib Mozarti “Cosi fan tutte” Frederik Anby lavastuses, väga kuul- lus on aga Madalmaadelt tulnud lavastaja Pierre Audi, kelle etenduseks on Händeli “Tamerlano” Christophe Rousseli dirigeerimisel.

Jorma Panula juubeliks

Soome maailmakuulus dirigentide pedagoog, kauane Sibelius akadeemia professor ning mainekate meistrikursuste oodatud õppejõud, ka heliloojana tegutsenud Jorma Panula saab augustis 70aastaseks. Äsja tehti avalikuks juubelikonterdi “Meister ja õpipoisid” võimalikud esinejad 9. VIII Helsingi Finlandiatlos: soomlaste keskmise ja noorema põlvkonna nimekaimad dirigendid Esa-Pekka Salonen, Sakari Oramo, Tuomas Ollila, Hannu Lintu, Mikko Franck ja Atso Almila. Maestro ise juhatab tol õhtul Adagiot Mahleri X sümfooniast ning Alma Mahleri kuut laulu orkestriga, solistiks Camilla Nylund. Kontserdi korraldab ühendus Poloartico ning orkestrisse on kutsutud Helsingi parimate orkestrite liikmed.

Kaks kompositsioonipremiat

Tänavuse Ernst von Siemensi fondi preemia (250 000 marka) Münchenist on võitnud oma elutöö eest argentiina-saksa helilooja Mauricio Kagel. Miljoni saksa marga eest lisandusid toetuspreemiad noorema põlvkonna heliloojatele, väärilisteks osutusid ameeriklanna Augusta Read Thomas ning kaks šveitslast, Hanspeter Kyburz ja Andrea Lorenzo Scartazzini. Grawemeyer 2000 Music Prize'i (200 000 dollarit) laureaadiks on kuulutatud noor briti helilooja Thomas Adès orkestriteose “Asyla” eest aastast 1997 (pressiteade selgitab, et pealkirjaks on sõna *asylum* mitmuses). Teose esiettekandjaks oli City of Birmingham SO Simon Rattle'i juhatusel, nüüd on seda mängitud kogu maailmas. “Asyla” plaat on väärinud ka Mercury Music Prize'i. Grawemeyeri preemia asutas helde annetuse USA Louisville'i ülikooli valdusse H. Charles Grawemeyer 1985. aastal ning selle esimeseks laureaadiks sai Witold Lutoslawski oma III sümfooniaga, premeeritud hulgas on veel György Ligeti, Harrison Birtwistle, Toru Takemitsu, John Adams ja Tan Dun. Mõlemat kompositsiooniahinda on peetud nende kaalukuselt Nobeli preemiaks muusika alal.

Soomlased ja eestlased

promenaadikontsertidel

Maailma suurimaks kontserdifestivaliks peetavas “Promenaadisarjas” Londoni Royal Albert Hallis on tänavusest 72 kontserdist soome märk küljes veel. Soome heliloojate teoseid kõlab kaks: briti esiettekandes Magnus Lindbergi “Fresco” (esit. City of Birmingham SO, dir. Sakari Oramo) ja Sibelius “Satu” (BBC SO, dir. Jukka-Pekka Saraste); metsosopran Monica Groop on solist Händeli “Messia” ettekandel ning kahe kontserdiga (13. – 14.VIII) esineb festivalil BBC Šoti SO peadirigent Osmo Vänskä juhatusel. “Promenaadikontsertidel 1999” oli kolm eesti märki: dirigent Neeme Järvi ning R. Tobiase teosed “Eks teie tea” ja “Otsekui hirm”. Tänavu teeb Londonis aga promenaadidebüüdi Paavo Järvi.

PRIIT KUUSK

tukaaluks võivad eesti teatritavaatjad peatselt tutvuda Toruni Wilam Horzyca nimelise teatriga, nende lavastus “Lõppmäng” osaleb Linnateatri detsembri rahvusvahelisel teatrifestivalil “Talveöö unenägu”.

TRIIN SINISSAAR

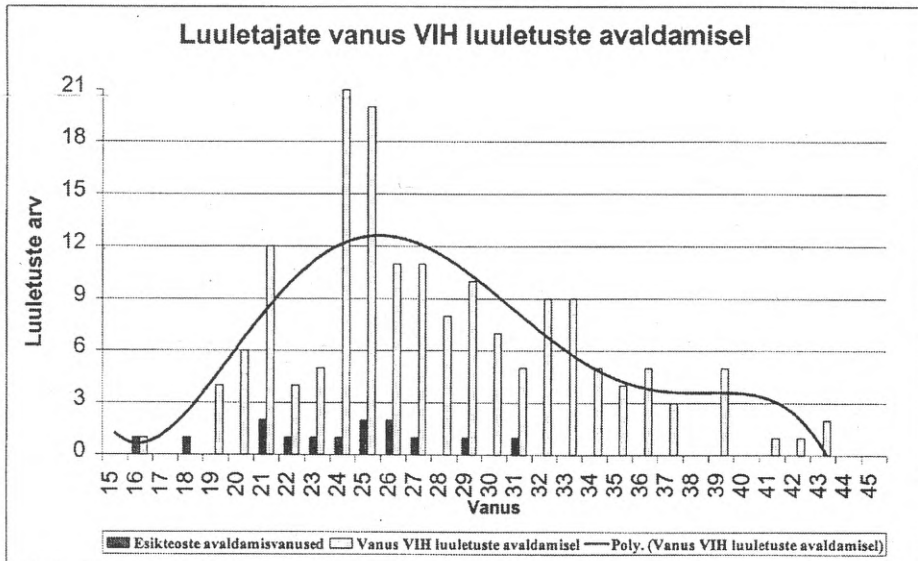
Tartu Lasteteater vabas õhus

Sooja ilmaga pageb Tartu Lasteteater Jaama tänava aiast Tartu kesklinna Tampere maja hoovi.

Esimest korda vabas õhus ja ainult üheksa korda mängib lasteteater oma käesoleva hooaja etendust “Kass kudi kangast, peni puhkse pilli...”, milles on uues kuues aastatuhandete vanuseid muinaslugusid. Etendused toimuvad 19.V kl 15; 20.V kl 13; 21. V. kl 15; 26.V kl. 18; 27. V kl. 13; 9.VI kl. 18; 10. VI kl. 13; 16. VI kl. 18; 17. VI kl 15.

Ühe luuleantoloogia ajal

Varjatud ilus haigus. Eesti Kostabi Selts, Tartu, 2000. 206 [1] lk.

O. Keegi pseudonüümiga "Varjatud" on avaldanud raamatu "Ilus haigus", hanesulga kaanel. Milles see on – tuberkuloosi uusõitsengust, armuvaevustest, HIV-ist (esitähed pöördjärjestus)?

Ei, see on sajandilõpu luuletajate sõnum maailmale Kajar Pruuli seades. Pealkiri koodeerub ega haaku hõlpsasti eestikeelsete luuleraamatute tavade. Varjatu varjamatuid variante eesti luuleraamatute pealkirjades pole. Luulekogud, kus sees haigust mainitakse on: Ilona Laamani "Üks üsna kerge haigus" (1980) ja Mauri Rausi "Hingehaige" (1991), mille kõrvale astuvad "Sõameeste laulud: Havatud ning haige sõameeste heaks trüki pandud" (1877). Ilus on ootamatult sama aher: Marie Under "Rõõm ühest ilusast päevast" (1928), Anna Haava "Siiski on elu ilus" (1930), millele sekundeerivad kümme-kond kogumikku stiilis "Eestlaste Tasku-Laulik: Kus kõigeilusamad rahvalaulud ja mängud on ülesse pandud" (1887), "Tütarlaste Rõõmu-laulik kus sees on kõik uue ja vana aja kõige ilusamad rõõmu-, armastuse- ja naljalaulud" (1902), "Õõpik Eesti laandes: Võrdlemata kena laulu lind, mille sisuks on kõige tähtsamate kirjanikkude ilusamad ja moodsamad laulud..." (1915), mis omalaadsete eriantoloogiatestena käsitletavad on. Juba Juri Lotman on seadastanud, et pealkirjast algab paljut: "Pealkiri võib suhestuda tekstiga, mida ta tähistab, kas metafooriselt või metonüümiliselt. Ta võib olla realiseeritud kas metateksti tasandile üle viidud primaarse keele sõnade abil või metakeelde kuuluvate sõnade abil. Kõige selle tulemusena tekivad pealkirja ning temaga tähistatava teksti vahel keerulised tähenduslikud pinged, mis põhjustavad uue teate." (Lotman, Juri (1990) "Kultuurisemiootika ja teksti mõiste". Kultuurisemiootika. Tallinn: Olion, lk. 276). Seega pealkiri määrab meelestatuse vastanduse või sulandudes teosesse, aga ka paigutades juba olemasolevate pealkirjade maailma. Ülaltoodud vihjed nii ärkamisajale kui meie luule kõrg- ja populaarkultuuri kihistustele on kõnekad.

1. Kajar Pruul on valinud teatud looritatusete, mis leiab sisutsi mitut õigustust, ironia-koest kõnelemata. Luule pole enam iluhüüd alla orgu küngrastelt vastu kajama, vaid salakeeli pidi leviv nakkus, mis kannab ülevust pühendatutele, olles samaaegselt saatulik (tõvest pääsemiseks pole rohtu). Uuesti Lotmani meenutades: "Poet valib pahe. Ta nakatub oma põlvkonna haigusest ja alles seejärel omandab võime tungida teiste inimeste hingesügavikesse." (samas, lk. 384). Luule pole enam isamaalikkusele kutse, vaid oma sisima meeleliigutuse hoolekanne. Pealkirja seasmised pinged kanduvad antoloogia sisemaadele, vallandades pingete ootuse kogutud tekstides endis. Luule kistakse üha enam vastanduste tallermaale, kus igasugused igavikulised mõisted, sh ilus, haigus ja varjatud kaotavad

ühetähenduslikkuse, võimaldades ainsa suletõmbega vastand- või ironilisele tähendusele üleminekut. See ilmutub erilise selgusega antud kogumikku sajanditaguste analoogiate liistule tõmmates.

2. On paksude luuleraamatute aeg, koondkogud ja antoloogiad tulevad kui lauad Väandra saeveskist, nii et riuliruum kipub nappima. Sestap on paslik küsida miks see nii on ja et kas toimuva taga terendab murrang või kaanoni süvakindlustumine, stagneerumine. Sest paksud valikluulekogud seostuvad ümmarguste sünnipäevadega, antoloogiad aga teatava kokkuvõtmisega, paigale naelutamisega, olukorra fikseerimisega. XX sajandil on luuleantoloogia Eestis ikka olnud Parnassi kinnistamise ja teadvustamise tööriist, mitte ettekuulutatv pääsuke neist, kes alles tulekul, mitte reklaami, vaid kirjandustead(v)use abimees. Need, kes on antoloogiates on kuidagi tõelisemad, tõsisemalt võetavamad. Nad on tulnud, et jääda. Ja see ei päde üksnes üld- ja kooliantoloogiate kohta.

3. Et mitte pudenduda detailidesse, märkigem, et luuleantoloogiatega käsiteltavaid teoseid on Eestis praeguseks ilmunud 74, millest 24 üpris toekat kaalu omavad (mitte ainult hõivelehekülgede arvult – K. Muru monumentaalse "Sõnarise" 3 köitel kokku 2733, P. Rummo koostatud "Eesti luulel" – 1000, aga ka 1913. aastal A. Kaarna kokkupanekul – 879). Veel tasub märgata antologiseerimise sajandilõpulist aktiivsust: XIX sajandi lõpul 4 ning XX sajandi päädimisel tervelt 7 kopsakat eestikeelse luuleilma konstrukti. Sajandite vahetused on muljetäratavad, aga ei tunne end hüljatuna ükski kümnend eraldigi, sest antologiseerivalt fikseeriv pilk püsib kogu aeg kogu Eesti luule peal. Ja pole võimalik märkamata jääda, kui vaid tegija ollakse. Markantsed mainida on nii noorte kui ka naisluuletajate erialbumid XIX sajandi lõpul. Sellel taustal on hiljutine eriantoloogiline süvenemine (lisaks Pruulile Kepp, Kareva ja Ilmet) loogiline ja nett. Kas see ka sisulisemat eraldumisaktsenti lisab pole enam nii kindel, sest eesti luulekaanon on vormunum kui kunagi varem.

4. Kajar Pruuli antoloogia "Varjatud ilus haigus" (VIH) satub oma luuletajavaliku suhtelise kitsusega (14 autorit) kõrvutuma selliste kogumikega nagu Orase "Arbujad" (8 autorit, 1938), Suitsu "Eesti nüüdislühirika" (13, 1929), kus selitatakse eliidi nooremas ja värskeemas luuletajaskonnas, kel veel luulekogude paljust selja taga pole, ent iseäralikkus tarmu luuleilma muutusi kanda juba on. Midagi analoogset kiirgub üle sajandi tagustest "Eesti nooremate luuletajate albumist" (22 kirjutajat, 1895) ja "Eesti Naisluuletajate albumist" (32, 1897). Aga ei paita enam me kõrva ei Liisa Kuusik ega Elly Weltmann, ei Tundela Soomes ega Oskar Joonatan või Ernst Ilmatar (õige nimi Saabas), Otto Hinzenbergist kõnelemata.

Nende värsid on aeg arhiivisügavikesse peitnud. Neid köitnud temaatikagi pole meie jaoks ainupädev – armastuse laulud, kodumaa laulud, elutõde, aasta-ajad, mõtteterad, meil on valdavalt mõnesugused laulud. Meil pole enam kohustust Keisrit ja isamaad kiita, vaesust ja pisaraid kaaluda, looduse ja armastuse tärkamist märgata, leinata esivanemaid. Meile on anakronistlikud nende hüüatused: "Armukene, sinu waade/ on kui põlev tuluke" (Ida Saar), "Nüüd andke wiimast kord mull' lahet warju/ Ja laulge wiimast laulu, kõrged puud!" (Martha Päma), "Jää walutaw süda, nüüd rahu,/ Jää rahu sa leegitsev rind!" (Helene Kaart), "Isa, õnnista ja ehi/ Wene troonil wõituid mehi/ Tarkusega igal a'al!" (Jaan Ainson), "On sul eluwõitlus walju - / Seisa usus, nagu kalju!" (P. J. Näkk), "Jumal, anna Eestirahwal wõitu,/ Et ta laste silmas säraks rõõmu loitu!" (Ernst Ilmatar). Kas ei kõla sama tuhmilt ja saamatult Pruuli kogutud autorkond kusagil XXII sajandi hakul? Kui on kadunud enamik meile veel omastest raamatukultuuri kontekstist ning eesti keel lokaalveidrusena käsitatav? Millisele tagapõhjale projitseeruvad järgmised nopped VIH antoloogiast: "Loida sa, luule sütitav leek!/ Loida ja kosu ja praksu!" (P. Beier), "Tõuske üles!/ Tallinn põleb!/ Siukest kino pole näinud veel" (V. Tamme), "Maha põlegu Tallinn ja Riia/ Ja las leekides hukku Berliin" (T. Trubetsky), "Kõik Tallinn on rahvast puhas,/ ma ühinda siia jäin." (Merca), "Eesti rahva lahkumine kõigi töörahvaste isamaale" (K. Kesküla), "Sest juba tantsib ta kaugemal see tuli/ milles põleb olematuks aeg" (T. Önnepalu), "Jälgisin päikest, kui ta tõusis, metsikuna. Nagu tahaks ta mind tappa." (H. Krull), "maailmabordellin on eesti/ vaid tilluke separee/ tallinn on syljekauss/ tartu – bidee" (K. M. Sinijärv), "Ja taas kui äratub mu Päikse piitsaplaks" (T. Soomets) XIX sajandi enesepiisutajate maastik on omandanud püroomaanilised haarded, isamaa-hardus kasvanud kõige koduse põlguseks, sisesevaated ja eneseleidmised saanud väliste tegevusjuhiste kuju. Sajand on seega võrdlusteks liiga pikk aeg isegi luule suhteliselt autonoomsel ja universaalsel maastikul.

5. Pigem on seega Pruuli antoloogia suhe Orase ning Suitsu koostatutesse. VIH ei ole uute tegijate kinnipüüdja-ilmutaja või kinnistaja nagu eelnimetatud. Siinesitlud on üpris tuntud tegijad, kelle sünniaastad jäävad vahemikku 1956-74 (19 aastat), aga debüütraamatud aastasse 1985-95 (11 aastat). Kokku on nende poolt avaldanud 71 erineva paksusega ning intensiivsusega luulekogu (keskmine 5,1; Orasel 1,6 ja Suitsul 5,3). Seega pigem kajastatakse mingit murrangut, mida on tootnud XX sajandi lõpu muutlik ühiskondlik ilmastik meie väikeses Eestis. Kas see on postmodernsete isetarkade fragmenteerunud muljestik või ettekuulutus maailma murendumise traagikast, märgilise totaalsest salakeelest ja luulevendluse sõnumist? Kajar Pruul on igatahes huvitava kompositsiooniga esinenud.

JULIUS ÜRT

P. S. Tänu VIH-antoloogia luuletuste esmatrüki-aastate äratoomisele saab maiku ka sellest, kui vanad olid luuletajad nende ilmutamisel. Vastav graafik, kuhu on paigutatud ka esikteoste avaldamisvanused, sedastab siinsete teoste kolme kõrgaktiivsuseperioodi: 21, 24-29 ja 32-33 (keskmine on 27,7 aastat). Seega sinse eesti luuletaja lõi oma märgatud luuletused kahekümneandate eluaastate teisel poolel. Kuna enamik antoloogias esinenuid on juba eeltoodust vanemad, siis pole nende hilisematel luuletustel suurt pääsemislootust analoogsetesse eriantoloogiatesse lähitulevikuski. Sajandi lõpu luule tuleb noore-ea väljadelt.

Pealkiri on probleem

Mõned ei tahtnudki.
Kupar, Tallinn 2000. 296 lk.

Ei läinud Kajar Pruuli koostatud keskealiste luuletajate arbumisest mööda rohkem kui hetk, kui ilmus Tallinna Noorte Tegijate ühenduse almanahh kõvakaanelise raamatuna, mis on kõva sõna.

Pruuli arbumine kandis pealkirja "Varjatud ilus haigus", noorte tegijate oma kuulutab, et "Mõned ei tahtnudki". Tegijad on selline punt, kel pole nende arvates oma ideoloogiat, küll aga ühine asi ajada – par-kettide peal kirjandusõhtuid korraldada. Tajun neid survegrupina, eriti kui seisan nende üritusel ukse kõrval. Nad saavad natuke raha ja kirjanduseinimesed tulevad kohale. Neil on vist üks meeshomo, kes liigub linna peal viisakusetute hiilijatega, naishomosit minu silm tihti ei erista. Mingi "homokaart" on ses meeleliigutuste pokkeris välja käidud grammatiliselt korrektse-na, ent üleolevalt. Kas see on kirjanduslik metafoorne homolikkus?

Minu meelt liigutaks rohkem kirjanduslik semulikkus, siis oleks kohe midagi juhtumas. Praegu näen-kuulen professor Toomas Liivi konfereerimist. Siis ma hakkain ju mõtlema, et ta rikub, näe, noored ära. Ta on ju nii võimas, et timbib sirgeks mistahes kirjandusliku summa, ta on üks mu lemmikspekulante, ideaalne oraator ja vahel äraarvamatu. Teeb, mis tahab, ära anna talle vaid telefoniraamatut. Aga nüüd oli tal suu putru täis ja jutt käis muudkui läbi lillede ja lilledest.

TNT üks korduv sõnum on, et kahekümnesed noorukid pole ignorandid, et nad on isegi nõukogulikult elutingimusi jaganud, kuulunud rangevaid jauramisi "kuuekümnepäevadeksandatest", kommentaare laulvale revolutsioonile, tolgendanud lauluväljakutel, vaadanud vanurite järele jne. Nad on end lasknud kinni maksta, mitte putkanud välismaale. Või putkanud putka taha ja lasknud end kinni maksta. Kuid nad ei lase end lõputult kinni maksta ja seda ma usun. Ajaloo loogika järgi on nad tulevaste revolutsionääride vahetud esivanemad, tegelikult ekstsentrilised liberaalid.

Kogumiku parim prosaist on Raili Ilves, selline toekas. Ta kontrollib ülimalt lihtsust täie meelerahuga. Teised justkui matkiksid Beckettit kuni igavuseni – et ninasarvikud neid võtaks. Vahel mulle meeldis nende ajutine sarkasm, näiteks Hedda Maureri lõõp hammaste pesemisest ja piinlikust eluabist sõpradele, Ivar Silla esinemine ja vihjed põlvkondadele, üsna viis kaasa Jana Lepiku settimata alliksaarelikkus, millega pole nagu miskit peale hakata. Raamat on kahjuks liiga paks ja kirjakeelne, et üritada kohest lähilugemist. Kirjakeelsuse lamedus lihtsalt tapab nagu kirjandiõpetuses. Tundub, et sellest on raske välja murda – kuid peab, kasvõi iga sõna iseväärtuse eest võideldes, sest muidu ei jõua kuhugi. Omaette suurus nende kaante vahel on muidugi Jürgen Rooste, kel juba varem on ilmunud kogu "Sonetid", mis polegi formaalselt sonetid. Ajakirjandus on avastanud ta espri ja tal on käsi lahti, luuletab mees, nagu oleks vaim peal. Miskipärast meenutab ta mulle Jaan Toomikut, mis on totter, aga haarav hajamõte. Rooste saatus saab olla vaid huvitav ja tülikas.

PEETER KÜNSTLER

Mõned tahtsid

Tallinna Noored Tegijad. Mõned ei tahtnudki. Kupar, 2000.

Millegipärast langes eelmine noorautorite koondraamatute kõrgaeg kõige sügavasse stagnasse 1977 – 84. Loomingu Raamatukogust tuli 1977 "Viis poissi ja kaheksa tüdrukut", kaks aastat hiljem riiklikult kirjastuselt "Noori autoreid 1977". Alates 1980. a. ilmus LRis vihikuid pealkirjaga "Sõna". Siinkirjutaja oli viimastest enamiku koostajaks. Seepärast võrdlused lausa ründavad.

Kõige üldisem mulje: olemuslikult on vähe muutunud. Vormi võrreldes praegu riimiline luule peaaegu puudub. Selle põhjusi tuleb ilmselt otsida ajastu üldisemast koodist. Teiseks kirjutavad TNT-lased kummaliselt palju lühiproosat, pikkusega umbes üks lehekülg, miniatuuri ja novelleti vahepealset.

Samuti kui ülalmainitute puhul, on TNT albumis tegemist enamasti piiripealsete autoritega, kel oma raamat veel puudub ja kutsumuski pole sattunud. Ja mõlema puhul sai/saab kirjanduse mõõdupuuga läheneda neljale-viiele autorile. Kas ainult neljale-viiele või tervenisti neljale-viiele, on maitseasi. Tuleks aga meeles pidada, et alati on rohkem neid, kes on kutsutud, kui neid, kes on välja valitud. Ja et vaimne isolemine on mõnele algusest kaasa antud, mõnel kujuneb aegapidi.

Just viimast silmas pidades oleksin tahtnud "tegijate" kohta natuke taustinfot. Mis on kellegi staaž? On suur vahe, kas kirjanduslikku poolfabrikaati pakub kümnenda klassi õpilane kobavas tunnetusväärtuses kedagi alateadlikult jäljendades, või vintske grafoomaan, kes loodab, hambad ristic, töö võidule.

"Tegijad" on tahtnud lasta kõnelda tekstidel endil, olles kuuldavasti algul isegi fotode avaldamise vastu. Sel on oma metodoloogiline põhjendus, mis küll vastandub uue aja kunstilise kommunikatsiooni teooriatele. Viimaste järgi on ju kontekst vähemasti sama oluline kui tekst ning tagapõhi loobki teose ("selle joone tõmbas geenius, järelikult on see geniaalne joon"). Ma ei oska öelda, kui võrd mind näiteks Hedda Maureri tekste lugedes mõjutas tema arvustus Hirami kohta.

Autorid on oma ehtsustaotlustes loobunud ka stiilitoimetaja teenetest. Selleski on head, sest nüüd me näeme, mida nad ise oskavad, aga lugemiselamus kannatab küll kõvasti. Keegi oleks ikka võinud ilmselele ebakõladele sõbralikult tähelepanu juhtida.

Esiteks on tekstimassi kokku liiga palju. Kui sama mahuga "Noortes autorites 1977" oli esindatud 25 inimest, siis vaatlusaluses ainult 12. Jääb mulje, nagu oleksid mitmed autorid surunud siia terve oma luulekogu käsikirja. Üsna mitme puhul oleks piisanud poolest, et vähegi lugemisväärtuslik saaks esindatud ning me taipaksime, kelle/millega on tegu.

Konkreetsemaks näiteks võtkem Raili

Ilves. Esimene jutt "Kell" kestab lehekülgi nagu jutustav koolikirjand, milles õpetaja komad pannud. Igav, pikitud keelenditega à la "lapikud nagu lestakalad," "vahmiil" jms. Ja järsku pikk ja detailne kirjeldus sellest, kuidas kurdi vanaema ilme mõtisklemise ajal muutub. Nagu Balzac! Sealt alates hakkab ka midagi novellilaadset kujunema. Aga eelnenut pidanuks tunduvalt tihendama. Teine lugu "Jäta see pokaal rahule" pole nii loge, aga ka seda tulnuks fookusse sättida. Selle lõpp toob parimas mõttes meelde Peet Valaku "Maanaise" puändi, kus mäletatavasti ka paberilehele ainsam lause kirjutati. Kolmas jutt "Šokolaadikarp" on vahvalt anekdootlik, ehkki klõbiseb natuke, seda oleks vastupidiselt eelmistele võinud "lüürilise rehakesega siluda".

Neeme Pöder kirjeldab ülevas stiilis poiss-taime kohale kummarduva neiu silmi ja juukseid, hingamist ja lõhna, aga korraga "Su õhukese valge särgi all võis selgelt aimata arvestatavate rindade kontuure". Puuga pähe! Mida sa, mees, arvestad, kui oled trubaduur. See on teine stiil. Vaat niisuguseid näpunäiteid oleks võnud keegi anda.

Raamatu luule triviaalsüsteem on teadatud. Kibe või magus traagika, vastandus maailmale ja muu trots, müstika. Maksimalism, aim enda ära valitusest, koidik, öö, surm, liblikas, ära minek, mahajäetus ja -jätmine jne. Muutused, võrreldes näiteks stagnaga, seisnevad mõnes häbelikus ingliskeelses väljendis pala lõpus. Kõik see on kuidagi ühesarnane. Jääb mulje, nagu oleksid autorid oma värsikäärud ühisest suurest luuleleivast lõiganud (see võrdlus olgu kohatu stiili näiteks!) Enamikust võiks öelda üsna lihtsalt: selles, et värsside taga on aus ja ehtne tunne, pole põhjust kahelda, aga tunde väljendus pole eriti huvitav. Huvitavusel on, muide, kaks astet. Kui ei tule välja kõrgemal tasemel, siis mõnikord piisab kunstiloomingus elementaarsest leidlikkusest, kalambuurist, ootamatust käänakust vms. Kui ka seda pole, on nukker.

Tervikmass tapab ilmselt ka seda, mis muidu paremini mõjuks. Võib-olla Ivar Silla,

näiteks, ehkki Sirbist tema Jürgen Rooste "Sonettide" arvustust lugedes, ennustaksin talle selles laadis suuremat tulevikku.

Maureri kohta sobivad vist enim Rooste sõnad "väikesest kurjast jumalannast", millega ta humoristlikult värsivormis tutvustas TNT-lasi musta laega saali kirjanduslikul reivil. Maureri kummalsed miniatuurid on kui skisofreeniline klaas, mille vastu lendlevad sõnahelbed. Mäng käiks nagu kaootiliselt. Aga iga lumehelves on mikroskoobi all vaadelduna rangelt geomeetiline, ja aknale tekib jäälilledest karmilt kaunis muster.

Marie Myrgi paar lugu (näit. mehest-sünnimärgist, kelle naine endale lõikab) jäid meelde, sest neist õhkus elujaatavat sadismi ja sürrit.

Wimbergi loomingust näeme, et stilisatsioon on originaalvaimu koolisõit. Seegi eeldab võimet juhtida teadlikult oma keelegeneraatorit. "Jänes õllemeister" võinuks küll naljanurka jäädagi, aga maaelulugu "Fluidum" räägib kirjanduslikust meelest. Selles eklektikas heistub Gogolit ning Traati ja autori enda isik tekitab assotsiatsioone August Gaillitiga. Jääb mulje, et Wimberg kirjutab "plokkidena" ja ta viskab need vabadusega valmis.

Rooste on sellest seltskonnast kõige kogenum. Tema avaluuletuse riivatus on igatahes vaimukas. Rooste meenutab natuke noort Ilmar Trulli. Tõsi, ka Roostel pole kõik luuletused võrdselt välja tulnud, aga vaielamatult isiklik pale vaatab vastu – iroonilis-lüüriline, lahe-sürriline.

Lõpuks: mida tähendab pealkiri – "Mõned ei tahtnudki"? Kas need kaksteist tahavad või ei? Ja mida? Naivuse optimistina meenutan igaks juhuks Anna Haavat: "Meie ei ole, ei taha olla vaikiv ununev lehekülg aegade raamatus"!

Mingit ülemal tasemel tähendust sel kogumikul ilmselt pole. Aga niisugused kogumikud jätavad lugemise järel ikka ebamääraselt hea meeleolu. Eriti kui raamat on ilus ja ilmub ilusal aastaajal. Nii ka seekord.

MIHKEL MUTT

Tähendus kahe rea kaupa

Piret Bristol. Saatus nagu sinu käsi. Greifi trükikoda, 2000.

Kahtlemata on Piret Bristol luule piisavalt crazy, et silma hakata. Kunagi kirjutas Üdi: on moodne olla natukene hull / ja läbilõhki vanamoodne. Üdi irooniline deklaratsioon haarab palju (tervet elu kasvõi), kuid seda võib vabalt kitsendada ka näiteks luule ja luuletajate kohta. Selline "mood" kehtib ka täna, veelgi enam, kui tänase luuletaja luule ei ole natuke hullusesse kalduv (st. hämar, raskesti ligipääsetav), siis ei loe enamik kriitikuid seda üldse luuleks. See pole mingi etteheide, pigem vastupidi. Luule ei olegi see koht, kus demonstreerida oma tervet talupojamõistust. Luule ongi natuke hulludelt natuke hulludele. Siinkohal tuleb meelde Hesse "Stepihunt", kus maagilise teatri uksele ripub silt "Ainult hulludele". Sellise hoiatusega võib vabalt varustada ka iga vähegi arvestatava luulekogu.

Üdi jätkab mainitud ridu nii: on küsitud mis eluviis on mul/ ma vastan: ebasoodne. No vot. Olles ise küll oma luules mõõdukalt (ja tänini mõõtuandvalt) hull, distantseerub Üdi samas nii endast kui kogukonnast, andes mõista – jah, mida? Seletada seda sõnadega on peaaegu vist võimatu. Tõsi muidugi, Üdi luule on paljude dimensioonidega: tema sõnade taga on tunnelid, mis tõukavad seletamatusse. Sellisesse, mida saab tunda, mitte kirjeldada. Miks ma

räägin sellest Bristol puhul? Ma räägin rikutuse pärast: Üdi (kelle rikkusid ära ilmselt Kaplinski, P.-E. Rummo, Fernando Pessoa) on eesti luule lugeja ära rikkunud. Paramatult kõrvutat. Et kas on niisuguseid ärevakstegevaid dimensioone jne.

Ühesõnaga. Lugesin ühe korra "Saatus nagu sinu käsi" läbi, aga see oli nagu sõelaga vee kandmine: järele ei jäänud mul sest lugemisest muud kui ebaselge ja rõhuv tunne luuletaja kaotatud armastusest. Pluss mõned head luuletused, mis tõesti meeldisid, aga luulekogu käest pannes olid needki hajunud: ülejäänud luuletuste üsna tühjalt jooksvad read olid nad neelanud. No ju ma siis ei saanud aru paljust! Järgmisel õhtul jõin kõigepealt kaks pokaali veini. Et Bristol kui oma alateadvusega paremat sidet saada. Mõtlesin ka omaenda kaotatud armastustele. Kuid tulemus jäi üldjoontes samaks: ei ikka jõudnud minuni enamik luuletaja öeldut, ainult üksikud harvad read. Nagu: voodi tuli vastu lubas/ nagu ei kedagi; hingel kellegi saatus/ see polnud minu teha; ei olegi tarvis/ midagi leida/ roostes pussnuga/ kirvest puuriita väikest lüguvajunud katusega maja/ lumehangi lumelabidat võit näe su käsi külmatab; loetelu asjadest mida/ ei saa olematuks seletada; millegi puudumine/ võib luua atmosfääri; teksti võim igapäevase elu üle/ kehtib/ kuni see on lõpetamata. Selliseid häid ridu on veelgi, vahel üks, vahel kogunisti kolm rida jutti. Mõõnan, et üksikutest peadest ridadest jääb siiski väheks, et tun-

nistada terve luulekogu enda jaoks heaks ja oluliseks.

sõbrad läksid kitsast rada
ja eksisid oma süüta
selja taga kristalsed hommikud
punased õhtusöögid lambid teater
avanes nöörist tõmmates
südamele omanikku ei leitud
ilu taga ei olnud mitut kuristikku
ning ainsuse taga jaatust
siis pandi mu ette tunnistada valet
ja tappa nutta ja naerda
nad otsivad parima kaitsja

kõik tähendused pole enam tähtsad
oleme lasknud end siduda käsist ja jalust
ja kas ütlesid midagi unes või ilmsi
ka see pole tähtis lause on nagunii läinud meelest

Need luuleread on minu meelest küllalt ilmekad esitlema Bristol ütlemisstiili. Eks katsuge siit leida mingit mõtet. Või tunnet. Või pilti. Või mida tahes. Jääb mulje, et mingeid varem kirjutatud tekste on lõigatud ja kleebitud. Või on arendatud endas tahtlikult hüplikku, seostamatut ja kaootilist kirjutamisstiili. Milleks? Et näida küllalt "moodsana"? Või on lihtsalt orgaaniline vajadus kaose järele? Või tuleb siinkirjutajal mõistmisest puudu?

Ei ole minu meelest nii, et ütlen kuidagi "natuke hullult" ja mõjubki. Peab olema

midagi veel. Miski, mis koondab tähelepanu, miski, mis torkab, nõelab, paitab või ükskõik mis moel PUUDUTAB. Mingi dimensioon, kuhu edasi minna. Sest luuletus, nii nagu mina seda mõistan, on lääts, mis koondab, mitte ei hajuta inimvaimu. Kuid kui võtta eesmärgiks hajutamine, siis on Bristol luule ideaalilähedane. Sest suur jagu Bristol mõtteid katkeb juba järgmisel või ülejärgmisel real. Siis tuleb mingi hoopis muu mõte. Kui nüüd eelmine mõte ja see uus, järgnev mõte tekitaks kokkupõrke, mingi uue asja, mida öeldud sõnades ei ole (ei tohigi olla!), oleks kõik väga hästi ja Bristol luule hakitus igati õigustatav. Nii see siiski enamasti ei ole. Leidsin kokkuvõttes kogust 5 luuletust (lk. 20, 22, 43, 45, 50), mis mulle tervikuna meeldisid. Kui järgi mõelda, siis polegi seda tegelikult nii vähe. Tähendab, küllalt selleks, et Bristol kolmanda kogu vastu huvi tunda, kui see ühel heal päeval raamatupoodi jõuab. Olgu lõpuks minu noriva sõnavõtu tasakaalustamiseks üks neist Bristol luuletustest, mis meeldis (lk. 20).

kõik vastused tühistab
nimetu üliõpilane
pikk mantel paljal ihul
mahtus piirjoontesse
sügise uksele joonistas
hukutava märgi
joonistas äratundmise
hirmu anumad jooksid üle ääre

BERIT SELBERG

Ta ei teeskle armastust, ta otsib...

Piret Rauk ja Hilje Murel.

Friedrich Schilleri "Don Carlos". Lavastus ja lavakujundus Linnar Priimägi. Kostüümi ja rekvisiidi kavandid Agu Pilt, helikujundus Peeter Kononov. Osades Tanel Ingi, Gert Raudsep, Andres Noormets, Piret Rauk, Hilje Murel, Margus Vaher, Arvo Raimo jt. Esietendus 11. märtsil Ugala väikeses saalis.

Hispaania kuningas Felipe II arutleb oma sisemonoloogis, kas tema poeg Carlos teeskleb. Pingsas saalivaikuses sosistab üks vanem naisterahvas tungvalt: "Ta ei teeskle armastust, ta otsib armastust!" Vastulause spontaanses siiruses pole põhjust kahelda, hää publiku seast on asunud "õigele poolele". Kuidas passib see reaktsioon lavastaja Linnar Priimäe manitsusega kavalehel, et klassikat tuleb vaadata põhimõtteliselt teisiti kui seepe, on iseküsimus.

Juhtusin nägema "Don Carlose" 27. aprilli (rea)etendust ja esmamulje põhjal loodan, et avaneb võimalus lavastust uuesti vaadata.

Sõnataidur Linnar Priimäe lavastus on stiililt väljapeetum kui tema kontseptuaalne essee "Don Carlose" põhjendus" kavalehel. Üks näitelause: "Värssdraama "Don Carlos" pakub materjalina näitlejatele vähemalt või-

malust kogeda laval tragöödia võttestikus mängimise mõnu, kaugeneda karutantsust ja proovida end köietantsijana, kes on ühtaegu baleriin ja sapöör, kellele ainuski väärtus võib maksta lavakuju elu, aga kes end klassikalises teatriestetikas kindlalt tundes võib luua tõelise, eheda kunstielamuse." Lavastuse laad ei ole nõnda ilukõneline ega kujundist küllastatud, vaid karge, napp, hillitsetud.

Vormipuhtuse loob minimalistlik lavakujundus: tühi poodiumita lava, põrandal roheline kate nagu muru või mängulaud, tagaseinaks visuaalselt ja tähenduslikult mõjuv hele peegel-ekraan, kuhu projitseeritakse värvilisi valgusi. Lähikomponentide valgusrežiim võimendab sündmusi, muudab misansteenid kristalseks. Hispaaniaaliku koloriidiga õhuline muusika toonitab heledusemöödet veelgi. Kuna avaram mänguruum on mustade eesriietega raamistatud, ristuvad mõjusalt heledus ja tumedus: helendav sein kui noorus, lootus, üürrike valgustatud elu ümbritseva sünge saatuse hõlmas. Iseäranis haarav on heleda-tumeda kontrast finaalis, kui Carlos ja Elisabeth jumalaga jätavad, veel valguses viibides, aga juba on musta seina taustale hääletult kogunenud ähvardav inimtroop eesotsas kuningaga. (Lavapildi ja kostüümide täiuses häirib, kui pildivahedes longivad mööblit tõstma tänapäevased lavapoisid – miks ei võiks nad kasvõi musti keepe kanda?)

Vaoshoidud mängulaad püsib väikese saali mõõtkavas, kus sosin kuuldamam kui karje (siiski läks mitmel näitlejal teksti kaduma). Algu tundus paljutootav, etenduse vältel pinget millegipärast hajus pikkamisi ning pöördumatult, mitmed rollidki justkui hääbusid. Väärt taotlus on paatosevaba lihtsus, ent konkreetset etendusel jäi näitlejate mangus vajaka intensiivsusest. Ilma tugeva sisima pingeta saab lihtsusest lõtvus – ja siis hakkavad silma riivama pisiasjad, kasvõi noorte meeste kohatult külmus seljad, kuningliku hoiaku ja rüütliühhi puudumine nii Tanel Ingi Carlosel kui Gert Raudsepa markii de Posal.

Värssdraama mõtteliinid, ideeline sisu on selgeks ja arusaadavaks lavastatud. Näitejuhvilumust on vähem märgata: hetketi tundub, et osalised on etteantud režiiskeemi kammitsas, vahetavad ilmeid nagu maske, sisima veendumuseta. Osatäitmine, mille puhul vaimustusin "ennäe näitlejat!", on Hilje

Mureli printsess Eboli. Kõigiti läbitunnetatud roll koomika ja traagika peenes sulamis. Veenvalt, sundimatu kergusega paotuvad Eboli unelmad ja võidurõõm Carlose vastuarmastust uskudes, kättemaksuiha ja kahetsus. Eboli südames mäslev maru raputas isegi printsessi heledad lokid hoobilt sassi; niisugused detailid kaunistavad väikese saali rollilahendusi. Väarikas, õilis ja uhke isiksus on Piret Raugi kuninganna Elisabeth (ainus tõeliselt majesteetliku hoiakuga roll!). Iseasi, et kui nad Hilje Mureliga oleksid rollid vahetanud, olnuks tulemus mõlemale avastuslikum.

Tanel Ingi don Carlose puhul on tuntav noore näitleja vähene lavakogemus. Samas on Ingile antud ülesanne pedagoogiliselt jõukohane: tema Carlos on kärsitu, püsitu, igas tuulehoos ja tundeuhangus painduv, mõjutatav nooruk. Nõtkemat isikupära oodanuks rolli välisjoonises, seda enam, et Tanel Ingi on varasemast meelest plastilise näitlejana. Carlosena jääb ta pisut puiseks, üha korduv põlvist nõtkuv kükakile laskumine on peaaegu ainus hingelise segaduse väljendus füüsis. Ähmasemaks jääb don Carlose sisemine areng vapustavate sündmuste mõjul.

Gert Raudsepa markii de Posa siseneb uljal tuhinal, keigarilokid laubal, õrritav vaimustusehik silmis, jultunud rebasekutsikanaeratus huulil. Sõltumatu maailmakodanik, väljakutsuv mängur – Rodrigo roll kätkeb põnevaid võimalusi. Nähtud etendusel ei olnud Gert Raudsep nii vahenditu ja orgaaniline kui oma kaasaegseid mängides, tema Posas oli rohkem poosi, aga ei puudunud ka saladus. Mida õieti sisaldab Rodrigo kummalise muigega saali pöörduv lause "Maailm siiski ilus on..." kuningannast lahkudes – skeptilist, tulevikku suunatud irooniat või meeletut usaldust avasüli surmale vastu astudes? Üks lavastuslikke kulminatsioone ongi Rodrigo surm oma silmapilksuses ja lõplikkuses: hääletult langeb lasust tabatud nooruk silmili maha, ei mingit ooperlikku hüvastijättu.

Andres Noormetsa näitlejanatuurile on kuningas Felipe roll üsna ränk proovikivi, mis eeldab hoopis teisi väljendusvahendeid kui lüürilisele või irriteeriv huumor. Uudne on juba välisilme: hallipäine, kogukas valitseja, suunurgad kibestunult allapoole. Kibedusekoorma kandmine ja vana mehe siseheitlused murdumise piiril on Noormetsale keerukas

Tanel Ingi ja Gert Raudsepp.

ülesanne. Üks intrigeerivamaid partnerlusi lavastuses tärkab Felipe ja markii de Posa kohtumises – vananeva üksiklase monarhi lootus noore mehe truudusele. Sügav on kuninga pettumus ja hüljatusevalu, kui ta on lasknud Posa tappa ja kompab silmadega tühjust, kus äsja lebanud nooruki surnukeha. Kire sügavpunane valgus lahvatatakse kahes stseenis: kui Felipe palvetab "Saada minule üks inimene..." ja Posa surma hetkel.

Kõrvalrollides eesotsas Margus Vaheri hertsog Alba ja Arvo Raimo krahv Lermaga on hästi jälgitavad õukondlikud võimuintriigid, nüansitäpselt sekundeerivad Andres Oks, Margo Mitt, Tarvo Vridolin. Kaili Närep tõestab krahvinna Mondecarina, et temagi väärriks õuedaamide rollide kõrvale oma kuningannašanssi. Kentsaka humoorika vinjetina mõjub Aarne Soro paaž Henares: tulvil rikkumatuses õhinat, eksleb helevalges rüüs paaž tumeduse labüridis. Mänguliselt kõikuvaime, hajusa mõjuväljaga oli usumeeste pahaendeline liin (paater Domingo – Talvo Pabut, kardinal-suurinkvisiitor – Enn Kraam). Kui kuningas Felipe nüüdisaegsed prillid on ilmselt taotluslik poliitikuparalleel kaasajaga (ehkki mõneti küsitav), siis raugastunud jõuluvana meenutava suurinkvisiitori randmel käekella nähes ei olnud küll vähimatki põhjust seda kah kontseptsiooniks arvata – pisi-asi muidugi, aga saalis hakkas nii piinlik, et ei suutnudki enam olulise stseeni tähendust taibata.

Kui aga reaetenduse (juhu?)nõrkused ja loidus unustada, selgineb veendumus: Ugala "Don Carlos" ei teeskle, vaid otsib. Aprillioos Viljandist Tallinna tagasi sõites vaatasin kaua tähistaevasse ja mõtlesin: ei ole lihtne meil inimestel praegusajal väljendada ja sisendada väärrikust, mis küüniks tähtedeni.

PILLE-RIIN PURJE

Milleks tehakse Eestis lasteteatrit?!

Selline, esmapilgul mõttetu, kuid tegelikult õigustatud (ja permanentne?) küsimus tekkis taas mai algul Narvas, kus toimusid neljandad Eesti ASSITEJ lasteteatrite päevad, rahvusvaheline laste ja noorte mängivate teatrite festival, mille korraldajaks endiselt Hiie Fluss oma tiimiga.

Igasugused välisesinejatega teatrifestivalid on põnevad ja vajalikud. Teisest küljest võiks aga irooniliselt osatada, et meie lastele ja noortele mängivate väiketeatrite jaoks see vist nii ei ole. Tundub, et ei olda eriti aldis (teistelt) õppima ja siis hakkabki võrdlusmoment meie kahjuks tööle. Sest see, mida ja kuidas mängivad lastele soomlased, rootslased, taanlased ja norralased ning kuidas mängivad (või õigemini ei mängi) suur osa Eesti lastele mängivaist teatritest, paneb mõtlema. (Ega lastelavastuste olukord riigiteatrites parem ole.) Miks tehakse meil lasteteatrit kui midagi ülilihtsat ja labast ja ei-tea-mitmenda-järgulist? Tegijad, pange end noore vaataja olukorda ja külastage omaenda üritust! Miks tehakse seda meil nii ja näiteks Taanis teisiti? Muidugi võiks kogu probleemi taandada rahale st. kõrgemalt poolt tulev toetuse puudumisele, mis annab tunnistust meie kultuuri juhtide väärtushinnangust.

Kui teatris kasutatakse valdavalt teatritele

kui iseseisvale kunstiilile omaseid väljendusvahendeid; kui puudub tarbetu tegevus ja kui tekst ei ole primaarne väljendusvahend, kui ei alahinnata vaatajat, kui mängitakse – siis ei saagi tulemus halb olla. Niisugust teatrikunsti näitasid ülalmainitud külalisriikide lasteteatrid.

Taani teater **Batida** etendas vanal aasia legendil põhineva loo "Tüdruk sinises munas", mille on kirjutanud ja lavastanud Søren Ovesen. Perfektne näide, kuidas ida ja lääne teatri süntees on vormitud võimsaks tulemuseks, aga just nii võimsaks, et 7 – 10aastane laps selle vastu suudab võtta. Näitlejate täpne mäng, maskid, kõikvõimalikud kostüümid, häälsused ning transsi viiv muusika, mida näitlejad tekitasid löökriistadel ja harmooniumil, lubas aimata midagi artaudlikku.

Rootsi teatri **TRE** etendus "Lend üle ookeani", mille kirjutanud Brecht ja lavastanud Bengt Andersson, räägib Charles Lindberghi lennust üle Atlandi ookeani 1927. aastal. Kui meie teatrid oleksid võib-olla üritanud selle eepiku teksti üliilmekalt ette kanda, siis rootslased näitavad vaatajale isegi lennukimootori hingeelu, personifitseeritud Unest ja Udust rääkimata. See lõbus ja koloriitne etendus tõestas, et tehnilise leidlikkuse ja

suurepärase näitlemise/mängimisega kaob keelebarjäär.

Fluidum kaasnes Soome teatri **Vihreä Omena** ja Norra teatri **Agder** etendustega. Vihreä Omena kujundlikus vaatamängus Marc Chagallist rakendasid näitlejad lisaks nukke ja värvilist varjuteatrit, mille vahendusel manati esile isegi Chagalli töid ja mis tervikuna mõjus kui meditatsioon. Teater Agderilt tellis kuni kolmeaastastele lastele mõeldud lavastuse Norra riik. Peale mitmetunnist lava (pigem uue ruumi) ehitamist mängis vanem mees 20 minutit mängukaruga liivakastis ja festivalipublik oli kütkeis. Mis siis veel lastest rääkida!

Viisakad esinemised sooritasid ka VAT-teater ja Tartu Lasteteater. VAT mängis Rein Aguri lavastatud ja eelmisel draamafestivalil pärjatud Shakespeare'i "Cymbeline'i". Kiitsid nüüdki välismaalased nende mängu ja lavastuse leidlikku vormi, aga "aru ei saadud". Ja tuleb nendega nõustuda. Eesti loomamuinasjutte pajatav Tartu Lasteteatri etendus "Kass kudi kangast, peni puhkse pilli" (lav. Anne Tärnu) kulges igati normaalselt, kui arvestada, et aines on võetud pisut tuhmi ja pikaldase, kuid tubli rahva folkloorist.

Kohalik teater **Ilmarine** mängis Juri Mihhaljovi juhendamisel Goldoni "Mirandolinat".

Nende näitlejameisterlikkus *po stanslavskomu* on võimas, kuid mitte kõige paremini suunatud ülevoolav energia löi väikses *black-boxis* mingil hetkel lihtsalt vastuvõtukanalid kinni.

Jõhvi teater **Tuuleveski** ja Tartu stuudio-teater **Minerva** moodustasid festivali tippudega üsna suure kontrasti, nii et nendega jäi üürikeseks ka etendusejärgne arutelu, mida kõigil kolmel õhtul viis läbi Helsingin Sanomate ajakirjanik ja teatrikritik Kirsikka Moring.

Ei peagi meie lasteteater olema ainult totaalne mäng või midagi Pekingi ooperi sarnast, aga selle ülivärvilise halli teatri kõrvale peaks tekkima ka teater, mis tegeleks maagiaga, puhta lõbuga, mis julgelt flirtida nii horisontaalse kui ka vertikaalse tundmatu ja kaugega ning mille ajal laps igavusest õhupalliga ei mängi. Kui klaverit mängida ei osata, ollakse aga seda näinud ja seda klamberdanud, siis reeglina ei minda kontserti andma. Umbes sama lugu peaks olema ka flöödiga.

Ja lõpuks hüüatus Eesti lasteteatritele (eesti keeles võib see kõlada pisut triviaalselt ja mõne jaoks isegi brutaalselt), mis on mõeldud rõõmsalt julgustavana ja samas ka kurblikult igatsevana – *cut the crap, act!*

RAIT AVESTIK

Valge tuvi vahendusel ja Vahemere äärest

Tartu vanamuusikapäevade teatrietendustest

Olgugi et eesti teatri arenguloo ametlikuks alguspunktiks loetakse Terentiuse "Tütarlaps Androse saarelt" esitust 1529. aastal, ei julgeks öelda, et teatrite igapäevarepertuaaris kogu õhtumaine teatripärand, selle alged ja edasiarendusvõimalused just suurt huvi pakusid. Näiliselt joonistub küll välja vastuolu alalhoidlikult institutsionaalse teatri-suuna ja üksikute radikaalsemate tulevikku suunatud hoiakute vahel, kuid poleemika tingliku alguspunkti võib selle põhjal tõmmata siiski meie ärkamisaegsesse näitekunsti ja teatrikultuuri importimisvaimustusse, mitte aga kogu vastava kunstiliigi enda läteteni, millele loovalt lähenedes võiks ometi rikastuda nii traditsionalistide kui novaatorite pärima, kogu pinna, mida teatrist kõneldes on võimalik silmas pidada.

Vastavad algatused tulevad enamjaolt ikkagi väljastpoolt kutseliste teatritegijate tsunfti – theatrumlaste või üksikute muude stuudiotöövormide algatusel, ja nõnda on üsna seaduspärane, et antiiksete ning keskaegsete draamatekstide aktualiseerimine algab teatريفestivalide asemel hoopis näiteks Tartu vanamuusika päevadest, kus sel aastal tervelt kahe lavastusega teatrikunsti hälli poole vaadati. Võib ju väidelda nii Gandersheimi Hrotsviti "Aabrahami" kui Aristophanese "Lindude" kunstiliigilise kuuluvuse üle, kuid ettevõtmiste professionaalsus sunnib siiski vaatlema mõlemat teatri, mitte marginaalsete ekstravagantsuste rubriigis. Seda juba alates Mari-Murdvee mõlema teksti tundlikust tõlkest (vastavalt ladina ja vanakreeka keelest).

Kui Aristophanese puhul oskab ehk kohalik teatrituuviline, nii tegija kui vaataja poolelt, materjalile paremini läheneda, siis Hrotsvit ei ole. Kindlasti mõningat kontekstiloost. Õigupoolest tundus selline olema ka mõlema lavastuse autorite kontseptsioon, sest rohkem kui ülepaisutatud mänguline eksperimentaalsus, näis lavastajate-mängijate taotluseks olevat esimese sammuna siiski tekstide endi aktualiseerimine ning autentsuse rekonstruktsioon, kuigi loomulikult on seegi mõlema näidendi puhul problemaatiline ja mitmekordset loovust eeldav. Rohkem kui ühe või teise lavastajanägemuse adekvaatsusmäär, komplitseerib selliseid katsetusi ikkagi retseptisoonikontekst ja publiku ideeline kaugus nii keskaegse kloostris kui

antiikse polise sisekliimast ning mõlema suhtest konkreetseesse makrokosmose kujutelmale.

Just Hrotsviti "Aabraham" on selles mõttes eriti ambivalentse staatusega, sest olgugi vaimuliku sisu ja üsna konkreetse ajamääratlusega, ei lase ta end esmakiusatusel vaatamata keskaegse liturgilise draama traditsiooniga otseselt suhestada. Õigupoolest polegi tegemist teatritekstiga, mis ühegi keskaegse kanoniseeritud teatrižanri reegleid nõuaks. Kuid mitmekihiliseks ei tee Hrotsviti teksti üksnes see, vaid ka kirjaniku enese kultuurilooline asend. Kuna tegemist on esimese Saksa naispoeedi ning üleüldse vastava perioodi esimese teadaoleva dramaturgiga, on ta mujal maailmas hakanud huvi pakkuma ka feministlikule kirjandusteooriale, olles leidnud nii rohkem lavastamist kui arutlusid oma kirjandusliku vaatepunkti ja autoripositsiooni kohta.

Loomulikult pole tedagi säästetud spekulatsioonidest tõelise soolise kuuluvuse üle, kuid vähestele eluloolistele andmetele vaatamata peaksid need kahtlused siiski alusetud olema. Aadlisooost Hrotsvit (arvatavasti 935 – 972) elas Saksamaal Gandersheimi benediktiinikloostri nn. *Stiftsdamen*a. Kuningas Otto aegne Gandersheimi klooster oli ilmalikest võimukandjatest suhteliselt sõltumatu ning sealse raamatukogu põhjal võib oletada ka selle tähtsat positsiooni nii vaimuliku kui antiigist lähtuva hariduse edendamisel. Nõnda on ka Hrotsviti dramaturgia tugevate antiiksete impulssidega ning üsna üheselt Terentiuse pärandile tagasi viidav. Hrotsvit ise on oma stiililise eeskujuna Terentiusele viidanud, kuid lisaks sellele kattub ka mõlema dramaturgi loodud näidendite arv, milleks on kuus (Hrotsvitil lisaks "Aabrahamile" veel "Gallicanus", "Dulcitus", "Calimachus", "Pafnutius" ja "Sapientia"). Väidetavalt kirjutanudki ta oma kuus draamateost alternatiivina Terentiuse paganlikule loomingu, et teha sellise stiili ja analoogilise tekstimudeliga looming ka keskaegse kloostrirüpes aktsepteeritavaks, kuid lisaks sellele pärineb ta sulest veel kloostris ajalugu kajastav "Primordia coenobii Gandershemensis" ning Otto kangelaslikkust ülistav poeem "Gesta Ottonis".

Tema näidendid, mis algselt tõenäoliselt

ikkagi lavastamiseks mõeldud ei olnud, said teatritekstidena tuntumaks alles pärast nende esmakirjastamist 1501. aastal, kuigi temast on muuhulgas eeskujut leidnud ka juba XII sajandi benediktiinide abtiss Bingeni Hildegard oma personifitseeritud vooruste ja pahede võitlust kujutava "Ordo Virtutum'i" loomisel. Siiski sai tema looming eriliselt aktuaalseks XVI sajandi reformatsiooni ja usulise poleemika kontekstis, mil tema näidendid said eeskujuks didaktiliste draamade loomisel kristliku usu ja kasinuse võidust meeleliste ahvatluste üle.

Vaevalt liigub kaasaegses teatrituuvilises ükski närv, lugedes orvuks jäänud tütarlaps Maria kloostriaastaist, sellele järgnenud lühiajalisest prostituudipõlvest kõrtsi teenistuses ning tagasipöördumisest ja patukahetsusaastaist kloostrimüüride vahel. Vähe sellest, et see loona pisut konfliktitu ja üheplaaneline võib näida, pole teksti mööda liikudes ilmselt jälgitav ka kogu sümboliterohkus, alates Vend Aabrahami (Raivo Adlas) Valge Tuvi nägemusest kuni Maria (Miina Laanesaar ja Anu Ander) nimeetümoloogiliselt päritud eristaatuseni. Ometi ei olegi Anne Maasik lavastaja, kes neid tekstitasandeid eetilispühhooloogilisel pinnal vaatatajale puust ette... ja ka muidu konteksti ahendaval viisil neljanda seina taha paigutaks. Pigem on tema teatritegemised alati just teatriruumist väljaspool asetsevale rõhku pannud ning lava pealt sellele viiteid loonud (loomulikult mitte kunstilisele kujundile mõõndusi tehes, vaid seda lihtsalt esteetilisest interpretatsioonivõimalusest tunduvalt kaugemale arendades ja alusteksti ning etenduspaiga aegruumilist erinevust ühtsesse rituaalsesse toimekonteksti integreerides).

Samanistliku juurteotsija tõlgenduses oligi esmapilgul ootuspäratu näha vanarooma tekstiloomet katoliiklikku kohandust, kuid selline ju lavastaja eesmärk polnudki. Olgugi et vastandus kloostris- ja kõrtsimaailma vahel mõjus kohati staatilisenagi, vaatamata olenditusele, et ka keskaegseid vaimulikke näidendeid metafoorse kujundikülluse ja paksudes toonides koomilise elemendi abil publikule elavaks mängiti, tõusis Anne Maasikule omaselt esiplaanile muusikaline kujund. Õieti tingis mõlema lavastuse puhul teatavaid ruumilahenduslikke piiranguid

kindlasti ka toimumispaik, ülikooli aula. "Festivitas Artium. Schola" poolt teostatud muusikalisel pildil – nemad vahendasid aula rõdult keskaegse kosmoloogia sakraalseid tasandeid, mille lõpetas tollaste lihavõtte- jm rituaalide kohustuslik *Te Deum* – ning kõrtsiseltskonna poolt vastukaaluks ette kantud ilmalikkuse ülistusel oli lavastuse kujundikeeles kande ja siduv funktsioon.

Vaevalt saab absurdini arendada arutlusi Terentiuse ja Hrotsviti tegelasstruktuuri omavaheliste vastavuste kohta, mille kohaselt Aabraham võiks olla antiikteatri arhetüüpse rumalavõitu vanamehe sakraliseering, kuid teatavat koomikat lisas Raivo Adlase mängumaneer siiski. Seda eriti ümberriietumise ja ümberkehastumise stseenis mungast kõrtsiliseks. Oma viimase aja teatri- ja filmirollide slepi ning lavalise kohaloleku eripärase "teispooldussuunatuse" tõttu on ilmselt ka Vend Eefraimi ossa Evald Aavikust sobivamat näitlejat raske valida.

Hoolimata "Aabrahami" puhul tekkivast võimalikust maailmavaatelisest tõrkest publikupoolsel vastuvõtul, on Aristophanese "Lindude" kaasaegakõnetav potentsiaal võib-olla veelgi kahtlusitekitavam. Olgugi et "Lindudest" alates Aristophanese ajakajaline satiir maheneb, seda osalt Peloponnesose sõja tulemuste ja Ateena edasise positsiooni tõttu, sellest tulenevalt aga mõistagi ka komöödiakirjanikele võimaldatava sõnavabaduse ja teatrisese elemendina ka koori kui teatud mõttes polise demokraatiaseme indikaatori rolli vähenemise mõjul, on näidendi sisu siiski suhteliselt kontekstisidus. Arusaadavalt põhjustel kanti Tartus ette üksnes näidendi proloog ja *parodos*.

Seotuna tollase Ateena kohalike olude ja üksnes selles taustas tekkida võiva (anti?)-utoopiaga inimesteriigi ja Olümpose vahele jäävast lindude poliisest, kus maksude ja kohtuga tegemist ei tuleks teha, oleks vägi-valdsed kaasajastamised isegi kohatud, nihkudes stiililiselt pisut estraadlikku valdkonda. Siiski saanuks ühe võimalusena ehk tollaseid teatritõtteid – näiteks parabaasi – enam ekspluateerides lavastuse muuseumihõngu vähendada. Samuti võinuks ka muusikute Conrad Steinmanni ja Massimo Cialfi osalus mõjusam olla, et antiikse pärandi aktiveerimisel võimalikult rohkem erinevaid lavalisi märgisüsteeme rakendada. Siiski oli siingi leitud sobiv võti mitme tuhande aastase ajakiristiku ületamiseks, milleks kahe lavastaja – klassikalise filoloogia ning Toominga studio koolitusega Mari Murdvee ning koreograafist Heli Kohvi – liitvaatepunkt nüansirikka tervikpildi kujundas. Lindudest koori lavalise liikumise tõttu oli lavastus ka väliselt dünaamiline, millele loomulikult lisas atraktiivsust kostüümikujundus ja kahe ateenlase puhul maskide ja fallostel abil rekonstrueeritud antiikne ehedus. Samuti kompenseeris eelmainitud nappi helipilti peategelaste, Peisthetairose (Tarmo Tabas), Euelpidese (Heikki Rein Veromann) ning linnukuningas Epopsi (Ergo Hart Västriku) kohati muusikaliselt läbikomponeeritud tekstiesituslaad.

Kindlasti ei olnud kummagi näidendi tõlgendus ainuvõimalik variant arhailisust elustada. Küsimusi võib tekitada nii "Lindude" võime komöödiat mõjuda kui "Aabrahami" lõpplahenduse, kloostrisse tagasipöördumise hinnanguline rõhuasetus. Kuna aga kõik need probleemid tulenevad siiski peamiselt ajastutevahelisest maailmavaatelistest hoiakute erinevusest, tuleb nii tõlgete kui lavastuste osas mõlema trupi õnnestumist kinnitada. Ehk muutuvad selliste ettevõtmiste mõjul muistse teatri elustamispüüded sagedasemaks, viidaku need siis Vahemere äärde või Valge Tuvi asupaika.

MADIS KOLK

P Ö Ö R D U M I N E

ASSITEJ Eesti Keskus pöördub Tartu Linnavalitsuse poole, et koputada tema südametunnistusele ja öelda – maja Tartus Jaama tänavas peab jääma lasteteatriks.

4. – 6. mail 2000. aastal toimusid Narvas ASSITEJ Eesti Keskuse korraldusel IV korda laste- ja noorteteatrite päevad. Eesti eesti- ja venekeelsete teatrite kõrval esinesid väiketeatrid Rootsist, Soomest, Taanist ja Norrast. Nähes lastele tehtava teatri võrratuid võimalusi, professionaalsust ja tehnilist täiuslikkust, leiab ASSITEJ Eesti Keskus, et olemasolevate vahenditega ei suuda me paraku lastele võrdväärset teatrit pakkuda. Väikeste lasteteatrite majanduslik olukord on vaatamata teoretiseerimistele ajakirjanduses ja tegijate appihüüetele jäänud samaks, kui mitte muutunud praeguses riigi majanduslikus mõõnas katastroofiliseks. Me võime öelda, et meil on vähe lastega suhtlevaid, professionaalseid ja kaasaegse tehnilise varustusega väiketeatreid.

Selles valguses saab igast kaotusest Damoklese mõõk eesti lasteteatri tuleviku kohal. Tartu Lasteteater on väljaspool Tallinna praegu ainus lastele mängiv eesti-keelne teater, millel on oma maja. ASSITEJ Eesti Keskus tervitab igati edumeelset, loomingulist ja missiooniga teatritegemist ning huvitavaid katsetusi, aga on seisukohal,

et maja Jaama 14 peab jääma lastele. Teisiti ei ole see mõeldav, sest:

- Suured teatrid ei jõua teenindada kõiki lapsi Tallinnast Ikla ja Räpinani. Meil kasvab peale terve eestlaste põlvkond, kes ei ole kokku puutunud teatriga.

- Eesti näitlejapotsentsiaal on lõpuni kasutamata.

- Eestis on juba kujunemas noor dramaturgide põlvkond, kes kirjutab noortele ja lastele ja kelle käsikirju pole kusagil mängida.

ASSITEJ Eesti Keskus soovib, et eesti lastel oleksid oma teatrid – väikesed, sõbralikud, last austavad, professionaalsed ja loominguiliselt säravad. Kui praegu kaob lasteteater Tartust, siis läheme maailmas üldaktsepteeritud ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikli 31. vastu – lastel on võrdselt täiskasvanutega õigus osa saada kunstist ja kultuurist.

Eesti ASSITEJ lasteteatrite päevade 2000 kõigi osalejate ja ASSITEJ Maailmaorganisatsiooni nimel ASSITEJ Eesti Keskus

Narvas, 6. V 2000

Evald Aavik (Eefraim) ja Raivo Adlas (Aabram).

FOTOD: KANNI LABI

K O N T S E R D I P E E G E L

Rahvas ja kontrapunkt

Minguet Quartett (Saksamaa) 14. mail Ajaloomuuseumis. Fuugakunst läbi sajandite: Joseph Haydni keelpillikvartett f-moll, Felix Mendelssohn-Bartholdy "Capriccio", György Kurtagi "Officium breve", kontrapunktid J. S. Bachi "Fuugakunstist".

Nädalavahetusel Ajaloomuuseumis esinenud saksa Minguet Quartett kannab oma nime hispaania humanisti Pablo Mingueti auks, kelle võitlev filosoofisulg juba ammu enne üldteada töörhva juhti kuulutas, et kunst peab kuuluma rahvale. Täna on seisukoht üldiselt omaks võetud ja põhimõtteliselt pole nagu eriti midagi võideldagi. Aga elu on alati natukene keerulisem, kui loosung ütleb. Ajaloomuuseumi saalis kuulas kvartetti väike hulk kammermuusikahuvilisi.

Minguet Quartetti kõla Ajaloomuuseumi saalis käitus umbes sama sundimatult nagu kuum nuga või sees – takistamatult, sujuvalt, pehmelt kulgedes. Kava oli üsna mitmekesine, aga väga terviklik: üks nüüdisteos György Kurtagilt, Haydni kvartett ja Mendelssohni "Capriccio" (kaks viimast sisaldasid samuti fuugavormi) – kõike seda ümbritsemas ning sidumas kontrapunktid Johann Sebastian Bachi "Fuugakunstist". Bach oli siis tasakaalustav ja keskendav jõud, aga ka esituslikult kõige kõitvam. Bachi polüfoonia tõi esile teiste stiilide ekspressiivsuse, aga ka "tühjad" või ebakindlad kohad. Seda viimast nii esituslikus kui ka mingis üldisemas, tajupsüholoogilise vaheldusrikkuse mõttes. Nutikalt "komponeeritud" kava.

"Fuugakunst" on Bachi elu lõpuaastate pisut teaduslik-skolaatilise ja pedagoogilise auraga tsükkel, milles ühele teemale (või teisenditele) on kirjutatud terve rida kontrapunktilisi vorme (13 fuugat ja neli kaanonit). Üks ja sama teema "standardiseerib" muusikatki omajagu. Kontserdi kavas piktud vaba järjestus sättis siiski mingeid kujundi- või toonusekontraste kõrvuti. Või jahutas ja rahustas.

Kvartett ületas Bachi mängides julgelt kõik näilised ja tegelikud skolaatika ning pedagoogika köidikud. Esitus oli võluv oma "autentset" barokki matkiva pindpinevusega, faktuuri sees toimuvate pehmete lainetustega, häälte pinnatõusude ja sukeldumistega. Pehmus ja sujuvus ei hägustanud kuidagi polüfoonias nii vajalikku atakkide selgust. Eriti elastne kõlapilt valitses kvarteti "keskmises" sfääris (II viiul, alt). Äärepunktides (I viiul ja tšello) tuli mõnikord rabadustki ette. Väga elus, kuid liialdusteta polüfoonia.

Seesama kontrapunktimängust laenatud tehniline pagas – kõlaline pindpinevus, meetrumi- ja fraseeringu paindlikkus – toimis ülihästi ka ungari nüüdis autori Kurtagi (1926) muusikas. Kurtagi on ilmselgelt Bartóki ja Weberni mõjuväljas kujunenud, aga tugeva isikupäraga autor. Tema "Officium breve" oli nagu miniatuursete psühhodramaatiliste eskiiside rida, kus käib mäng intervalliga, väikeste kõlaühikutega, ka mikrotonaalsete nüanssidega. Üks pisuke, nüüdismuusika puhul tegelikult üldisem vastuolu kuuldus Kurtagi teosestki: skolaatilise, konstruktiivse "materია" *contra* üliekspressiivne, psühhootiline modaalsus. Väikeste ühikutega mängust paistab struktuur eriti selgelt kätte, esitada võib seda nihkega ühele või teisele poole. Kas jahe loogika või afekt – valik oli tegelikult Minguet Quartetti käes. Ja kvartett mängis enamasti loogika ja struktuuri täpseks ja intensiivseks väljenduseks.

Saksa kvarteti stilistiline "empaatia" näib üldse olevat avar ja mõtestatud. Tundub küll, et mõni stiilimudelitest on vist kuidagi enam teadvusse ja poognatesse kinni jäänud. See mõte tuli Haydni kvarteti puhul, mille kõlapilt kuuldus kohati kooskõlastamatu. Barokkpolüfoonia elastsetest voogamistest õpitu rikkus ehk siis tasahilju ja "seestpoolt" klassitsistlikku vertikaali ja teistlaadi kõlaühtsust?

Bach ja viimistletud kontrapunktid töid kavas tõeliselt gurmaanlikke hetki. Üllatus oli, et kvartett võib ka üsna teistmoodi teha: Mendelssohni "Capriccio" suurepärase esitus näitas, kuidas ta end baroki pindpinevusest lahti rebib – lennukaks, rahutuks, kirkaks ja kergeks.

Pole kahtlust – Minguet Quartett on hea tasemega ja tugeva isikupäraga muusikuteühendus. Stilistiline ümberkehastumise võime, intensiivsus ja loovus on selle kollektiivi viljakad omadused, mis päris kindlasti oleksid ka suurema publiku ette sobinud. Kavalehe tekstist võis aimata, et "komponeeritud" kava (ju siis ka ümberkehastumised) ongi kõik selleks, et publiku ehk rahva sõbraks saada. Küsimus on selles, kas rahvas tahab – näiteks kontrapunkti.

Teel Ajaloomuuseumisse tuli ette Raekoja plats, täis valjuhääldatud tümpsu ja rahvast, ning Bachi "Fuugakunstiga" ei paistnud kellelgi asja olevat. Võiks siis järeldada, et rahvas ei taha kontrapunkti, aga järeldus on ennatlik. Kui kontrapunkt läheks Raekoja platsile, siis ta kohtukski kindlasti (suurem) rahvaga. Siit paistab lihtsalt üks tõsiasi. Sõbralik kava leiab mõned sõbrad üles, aga võimukaim tähenduslooja tänapäeva kultuuris on puhas "logistika" – "kanal", selle autoriteet, ruumihõive, transportimise ja vahendamise vahendid.

EVI ARUJÄRV

Gregoriaani festival Tallinnas

Homme toimub Tallinnas gregoriaani festival, mille keskseks külaliseks on Solesmes'i benediktiinikloostri munk Dom Daniel Saulnier. Teda võiks pidada kogu tänapäeva gregoriaaniuuringutes üheks suunaandjaks. On ju Solesmes'i kloostriks pea 200 aastat mõtiskletud tolle Euroopa muusikakultuuri alussamba üle. Kloostriks on kogutud vanimate muusikaliste käsikirjade koopiad. Neid uurides on saanud küllalt konkreetseks tee IX-X sajandil tekkinud esimestest, üsna visuaalsetest noodikirjasüsteemidest tänapäevase noodikirjani. Tegeldakse ka laadisüsteemide, muusikaliste vormelide, muusikalise kõne ning muusikalise väljenduse levimise ja arengu uurimisega. Kuid eelkõige on tähelepanuväärne, et teooria ja praktika on kloostriks ideaalses koosluses – laulavad ju mungad viis-kuus tundi ööpäevas.

Milleks aga selline festival? Nii nagu on Dom Daniel Saulnier' konverentsi teemaks muusikaakadeemias gregoriaani ajalugu ja tänapäev, püüame ka meie päeva jooksul näidata gregooriuse laulu erinevatest vaatenurkadest. Hommikul kell 11 toimub missa Tallinna roomakatoliku kirikus, kus gregooriuse laul kõlab oma kõige loomulikumas keskkonnas, liturgias. Seal on see sündinud ja arenenud veresuguluses mitmete kultuuride ja muusikaliste traditsioonidega. Seda on kandnud ühelt poolt suured kirikuliste hulga ja munkade armeed ning teisest küljest esimesed tänapäeva mõistes professionaalsed muusikud, kes kooruvad esimestest.

Kell 14 algab konverents EMAs, kus lisaks ettekandele soovime luua ka vestlusringi ning ehk õnnestub koos laulda. Loomulikult on oodatud kõik huvilised, mitte ainult kitsas ring asjassepühendatud, sest minu arvates võiks gregooriuse laul kõnelda kõigile, kes sellest aru saada tahavad, usutunnetusest ja haridusest sõltumata. Loodan väga, et sellelt kohutamiselt leiavad ainet mõtisklemiseks nii need, kes näevad gregoriaani lihtsalt üht "haleat kirikulaulu", kui ka need, kellele on see müstiliste fantaasiate ikoon. Just päevane üritus ühendaks hommikust missat õhtuse kontserdiga.

Minu käest on sageli küsitud, kas on õige kasutada gre-

gooriuse laulu tänapäeval kontsertmuusikana. Arvan, et on. Vastasel juhul võiksime ju sama küsimuse esitada väga suurele osale Euroopa muusikaliteratuurist. Võibolla on gregooriuse laul need poolteist tuhat aastat vaid kinnitanud kanda, et nüüd väljuda oma igapäevasest keskkonnast ning leida kontakt inimestega, kes sellest muidu ei teaks midagi. Mitte kunagi varem pole kõige erinevamad kultuurid ning hämmastavamad traditsioonid olnud nii avatud kui praegu. Kas ei ole see märk sellest, et suutes jääda kindlaks oma ideaalidele, usule ja tõekspidamistele, võiks inimkond otsida suhtlust just oma juurte kaudu. Läänemaailma muusikakultuuri juured on gregooriuse laul. Mitte sellepärast, et seda on ilus öelda intelligentse vestluses, vaid seetõttu, et selles läheb suuline traditsioon üle kirjalikule ning sellega koos antakse tõuge kogu hilisemale muusikaloomingule. Hetkest, mil looja ei pea tingimata olema ka interpret ning hakkab oma loomingut edasiandmiseks järjest rohkem kasutama sulge, muutub autori roll täielikult. Suureneb vastutus ning võibolla on just gregooriuse laul osalt selle vastutuse kandja. Kandes tema mälestust, astuvad uute aegade heliloojad edasi sammukesi, ikka aeg-ajalt gregooriuse laulust toetust leides kuni tänapäevani.

Õhtusel kontserdil astub üles ansambel Vox Clamantis, kes, heites mõnikord pilke ka mitmehäälele muusikale, toetub eelkõige siiski gregoriaanile. Ansambel hakkas koos käima kolm aastat tagasi ning hõlmab väga erineva elukäigu noori muusikuid, kes ühise huvina otsivad väljendust vana ühehääle liturgilise laulu kaudu. Järjest on kasvanud kontserttegevus, turneed on viinud lauljad mitmetesse kaunitesse maadesse, alates Soomest ning lõpetades Liibanoniga, kust saabuti kuuldekauguses lõhkevatele pommidele vaatamata elu ja tervise juures kümme päeva tagasi.

Festivaliga püüame anda nii tervikliku pildi, kui vähegi võimalik, traditsioonist, mille eestlased on suures osas unustanud juba mitmeid sajandeid, kuid mis sellest hoolimata elab jõudsalt paljudes inimestes.

JAAN-EIK TULVE

Suzuki ja Szilvay: meetodist ja individuaalsusest

Hiljuti esines Tallinnas kaks eripärast noortansamblit. 23. ja 24. aprillil andis kontserte Oleviste kirikus, Ungari saatkonnas ja Vanalinna Muusikamajas kuuest tšello- ja kolme kontrabassimängijast koosnev ansambel Helsingin Juniorijousten F-avain-sello-bassoryhmä. Kõik selle ansambli liikmed õpivad Ida-Helsingi muusikainstituudis, kus õpetatakse ungarlastest vendade Geza ja Csaba Szilvay meetodil nimega "Värvilised keeled" ("Color Strings"). 3. mail võis kuulda seitsme riigi – Eesti, Soome, Rootsi, Taani, Norra, Islandi, Fääri saarte noortest viiuldajatest koosnevat ansamblit, mille liikmed õpivad pilli suzukimeetodil.

Laste mängu on alati kena kuulata – kõitev innukus, säravad silmad. Vapustavalt mõjub aga, kui laste musitseerimine küünib tõelise kunstilise sügavuseni. Helsingin Juniorijouset, mida juhatavad samuti G. ja C. Szilvay, on juba paarikümne aasta ümber maailmas tuntud oma loomuliku, emotsionaalse ning ülipuhta mängu ja sügava kõla poolest. Pettumust ei valmistanud ka F-võtme rühm. Neil kontserditel, mille kava koosnes valdavalt soome-ugri muusikast valitses esimestest helidest täiesti eriline meeleolu. Ka suzukilapsed, kelle kava koosnes suures osas suzuki-õpperepertuaari teostest, andsid kahtlemata endast parima. Allpool püüaksin aga natuke mõtiskleda Suzuki ja Szilvay õpetusviiside ning nende eesti kultuurikontekstis kasutamise võimaluse üle*.

Shinichi Suzuki (s. 1898) elukäik annab selgelt mõista, et tegemist oli väga emotsionaalse inimesega. Viiluvabrikandi poeg, kes sündis 17aastaselt Miša Elmani mängu kuulates sedavõrd, et otsustas alustada viiuliõpinguid ja pühendada edasine elu muusikale, on väidetavalt üks XX sajandi muusikahariduse suurimaid mõjutajaid. Oma viiuliõpetuse meetodini jõudis ta 1940. aastail, ent see kujunes üliterviklikuks ja enamgi veel – laienes Jaapanis ka teistele aladele nagu joonistamine, matemaatika jms. Praeguseks on tema viiuliõpetuse meetod leidnud järgijaid terves maailmas.

Suzuki meetodi aluseks on idee, et lapsi ei tule jagada andekateks ja andetuteks, vaid kõik on võrdset arenemisvõimelised, kui õpetusega alustada piisavalt vara. Õppimisprintsibiis on olulisel kohal jälgendamine ja kordamine. Siin leidub paralleel ka Jaapani kultuuri kuuluvate võitluskunstidega – meisterlikkus saavutatakse sadade võtete lõputu kordamise ja lihvimisega. Suzuki meetodi puhul korraldatakse aastaid ühte ja sama muusikapala, et parandada ja kinnistada mängutehnikat. Õpetuses on tähtsal kohal rühmaõpe (väiksemad lapsed koos suurematega) ja ametlikult kinnitatud õpperepertuaar, mille järjekorra järgimine on õpetajatele kohustuslik. Õppeprotsessis on nõutav ühe lapsevanema pidev kohalolek – tegelik õpetus algabki lapsevanemast, kes saab pillimängus kuuenädalase ettevalmis-

tuskursuse. Harjutusaeg on reglementeeritult jagatud kolmeks (helisalvestiste kuulamine muusikalise tunnetuse arendamiseks; toonikujundusharjutused; palade mängimine). Laulmisele ei pöörata mingit tähelepanu, noodikirja õppimine algab vastavalt lapse arengutasemele aastaid hiljem.

Kui tuua esile Suzuki viis üldprintsipi: õpetada võimalikult vara, harjutada ja treenida võimalikult vara, luua võimalikult soodne keskkond, leida võimalikult hea õpetaja, valida võimalikult hea õppimismeetod, ei leia siit midagi põhimõtteliselt uut peale varase alguse.

Z. Kodály relatiivsele solfedžole rajanevast Szilvayde meetodist on juba palju avalikult juttu olnud. Suzuki printsipidega ühendavad seda kõik ülaltoetatud põhimõtted. On aga kaks väga suurt ja olulist erinevust: laulmine kui inimese loomulik muusikalise eneseväljenduse vorm on tähtsusel esikohal (sellest kogu õpe algabki); noodikirja õppimist alustatakse kohe instrumendiõppe alguses, et ühendada silma, kõrva ja käe kogemus. Pillimängu õppimist alustava lapse palad on ülilihtsad, ent lauldes, niisiis iseseisva musitseerimiskogemusena, ettevalmistavalt selgeks õpitud. On veel mitmeid pillimängutehnikat puudutavaid erinevusi, ent nende esiletoomine teeks kirjutise liiga spetsiifiliseks.

Usun, et laulmine kui üliemotsionaalne eneseväljenduse vorm toetab muusikalise kujutluse tekkimist tunduvalt rohkem kui helisalvestiste imiteerimine, mida soovib Suzuki. Kui inimese muusikaline võimekus on nõrk või kesk-pärane, jääb ehk imiteerimine talle tõesti ainsaks võimaluseks "musikaalselt" mängida. Tegelikult on aga õnneks hulk lapsi teistest võimekamad. Ühiskonna ülesandeks on leida võimekad ja hoolitseda nende ande eest. Tippanded jõuavad muidugi kõrgele meetodist hoolimata. Väikeriigis nagu Eesti pole tippandeid aga just liiga palju. Kogu Eesti (silmapaiste, rahvusvaheliselt aktsepteeritud) muusikakultuur on olnud võimekate laste väljaarendamisest individuaaltasandil. Szilvayde meetod on emotsionaalne, põhjalik ja tulemusrikas, meil siin takistab selle rakendamist aastaid kestnud vastuolu relatiivse ja absoluutse solfedžõpetuse pooldajate vahel. Õnneks saab sellisest paindlikust meetodist, mis jätab õpetajale palju mänguruumi nii repertuaari kui mänguvõtete õpetamise osas, tuua välja elemente ja kasutada neid teiste õpetusmooduste osana. Suzuki meetod teeb ettevaatlikuks just oma lõpetatuse, suletuse tõttu. Jäägu see muusikaharrastajatele, professionaalse suuna võtnud võiksid vähemalt Eestis püsida teistel mängumaadel.

LEMBI METS

* Osa suzukimeetodit puudutavat materjali pärineb Reet Metsa samateemalisest magistritööst.

Kunst

Visuaal-
haridus
Eestis IIIKus on
Eesti
kunstiakadeemia?

Kunstiakadeemia vabatahtlik kodukaitse.

Kunstiakadeemia rektori erakordselt draamatilised valimised on läbi. Need töid kaasa hulgaliselt kirgi ja sõnumisi, õhku suunatud ootusi ja mulda pillatud lubadusi. Meedia võttis tuld ja peagi võis kirjutavas pressis leida ka täpselt ajastatud sõnumeid kunstiakadeemia allakäigust ja vaata et peatsest hulkust. Allikiri oli küll alati üks – Peeter Linnap.

Millegipärast töid Linnapi meediasse jäetud kaebused mulle meelde kunagised Ülo Kiple seintele jäetud teated, mis algasid alati sõnadega "haiguste ravi garanteeritud...". Praegu võiks Kiplet nimetada muide üheks esimeseks ja radikaalsemaks meediaaktiiviks, kui kasutada tänapäevaseid termineid. Linnapi kohta seda muidugi öelda ei saa. Paraku pole Kiple jälgi enam võimalik leida, Linnapi jäljed on aga veel nähtavad ja ma tänan "tasakaalustatud ajakirjandust", võimalust Sirbis mööda neid jälgi käia. Palun ette vabandust, kui võtan kohati omaks etteantud "formaadi". Hea meelega jätan siis hariduspoliitika ja selle finantseerimissüsteemide võimalikud variandid, arvud ja protsendid, meie kõrghariduse konkurentsivõime, järgmise aasta riigitellimuse ja investeringud, ühesõnaga kogu selle professionaalse problemaatika, millega iga päev tuleb tegeleda. Pigem andun seekord Linnapi metafüüsilisele evalvatsioonile ja vaatan, mis sealt positiivset võiks üles leida. See ei ole lihtne, kuigi eitus sisaldab alati ka positiivset programmi. Teisest küljest poleks halb, kui Sirp ka kultuuri-alase kõrghariduse oma huvialasse võtaks ja mitte ainult tabloididele omasel viisil nagu seni.

Mentaliteet, vaimsus, ajukapital

Linnap on amatöör. Linnap on lõpetanud TPÜ raamatukogunduse eriala. See ei ole halvustav märkus – McLuhan, kellest ma 70ndate alguses vaimustusega referaate kirjutasin, hindas kõrgelt amatööride võimet näha asju teisiti ja tulla seetõttu ootamatutele järeldustele (näiteks kunstihariduse kohta). Samas ei saa amatöörid kunstis enamasti lahti omakonstrueeritud kunstimudelitest, selle fetiseerimisest. See on kultuuris üks alatine vastasseis – kultuur kui protsess ja kultuur

kui nende protsesside jääk, "saavutuste" normatiivne jada. Minu lemmikkunstnik, XX sajandi geenius Francis Bacon ütles, et tema maalid on ainult sitt sellest, mida ta on läbi elanud. Eriti vastumeelne on amatööridele seetõttu paljusid, erinevate võimaluste ambivalentus. Metsas kalduvad nad eelistama karu jänele (või vastupidi nagu antud juhul, ja tigu ei oska nad seejuures üldse tõelisuseks tunnustada), kaske männile, keeldudes neid nägemast ühtse ökoloogilise süsteemina. Nii ka Linnap. Ta glorifitseerib koole, kuhu teda on tööle võetud ("sinna voolavad ajad"), ja karistada saavad koolid, kust need "ära voolavad" (EKA). Jah tõesti, Linnap lahkus, oli sunnitud lahkuma, kuna ta nuhtles akadeemia ruumides füüsiliselt oma eksabikaasat, tekitades talle kergeid kehavigastusi. Täiskasvanud inimese jaoks kentsakas poosetamine vaatajale sihitud püstoliga (Sirp 28. IV) on selles kontekstis tragikoomiline.

Äkki on aga võimalik ka nägemisviis, kus kõigil on eluõigus ja oma koht keerulises ökoloogilises süsteemis. Minu arvates peaks Eestis olema kunstihariduses kolm keskust, kolm taset nagu muinasjutus kolmest vennast – teadagi, kes kõige õnnelikum oli. Esiteks muidugi 86aastane vanem vend (palun vabandust Katrin Kivimaa ees, aga muinasjutud on seksistlikud, miks?) EKA, siis keskmise vanuse Tartu Kõrgem Kunstikool ja siis Academia Non Grata Pärnust. Esimene on kõige jäledam, riik andis üle täielikult amortiseerunud hooned, kultuuritraditsioonidest tulenevad kohustused ja soovitusel edaspidi ise hakkama saada. Kõik, mis Linnap kirjutab EKA füüsi kohta, on tõsi, veelgi enam, tagasihoidliku inimesena ei lähe ta nii kaugele kui rahvusvaheline ekspertkomisjon, kes hindas olukorra lausa tervistkahjustavaks ja kohati eluohtlikuks. Ainuüksi Tartu mnt. 1 hoone taastamisväärtus on ekspertide hinnangul 36 miljonit krooni. Akadeemia suudab oma eelarvest korrashoiuks suunata üksnes miljon krooni aastas.

Tartu keskmine vend on kuuldavasti vara tagastamise kaudu korporatsioonidele saanud erastamisagentuurilt tugeva ühekordse

finantssüsti, tal ei ole erilisi kohustusi ja temalt on tõesti midagi loota – seoses kiirete muutustega. Kolmas vend Academia Non Grata Pärnus (kes mind piimaga üle kallast) aga täidab palju tähtsat rolli kultuuris, kui nad ise vist aimavad, esindades nimelt vabaakadeemiaideoloogiat. Selles kontekstis on jäänud mõistatuseks senise rektori soov EKAsse tööle tulla. Non Grata tekkimine Pärnus on ootuspärane ja vajab kindlasti suuremat toetust nii riigi kui regionaalpoliitika raames. Erinevalt Linnapi levitatud vastasseisu konstruktsioonidest näen ma siin just Eesti jaoks head koostöövõimalust. Linnap jagab triviaalset mudelit kõrgkoolidest kui füüsilistest keredest, aeg on aga ammu niikaugele, et rääkida ühtsest integreeritud Eesti kõrgharidusruumist ja ühistest õppekavadest. Me ei konkureeri ju tegelikult omavahel (Linnapi versioon), vaid rahvusvahelises ruumis teiste kunstikõrgkoolidega.

Märgi devalveerumine

Linnap meenutab heldimusega ENSV-aegse ERKI kõrget mainet. Tõsi see ju on, kuid iga kaasaegsest kunstist kirjutav inimene peaks teadma (enamasti ka teab) aksiooni – iseisvus, üleminek turumajandusele aetas kultuuri, sealhulgas kunsti ja kunstnikud hoopis uude väärtushinnangute konteksti, kus nende nõukogudeaegne aujärg sai paraku tugevasti räsida. Sellest ei pääsenud ka ERKI. Linnapi kirjatükke iseloomustab üldse metafüüsiline suletus. Kordagi ei astu ta üle akadeemilise keskkonna piiride ega seosta seda taustaga. On ju päris selge, et akadeemia on osa eesti kunstiruumist, sõltudes otseselt selle mentaliteedist. Õppejõud on enamasti ju eesti kunstnikud. Välisõppejõudude osaluse suurendamine akadeemia töös on üks peamisi lähiaja eesmärke. Õieti on see küll vahend avatuse ja mitmekesisuse saavutamiseks.

Hariduse konverteeritavus

Linnap toob näite Tartu kunstikooli "konverteeritavusest" (äsja saabusid III kursuse fotograafiatudengid praktikalt Helsingist ja Stockholmist...). Fantastiline! Soovitaksin aga

samas kontekstis käsitleda akadeemia üliõpilasvahetust, õppejõudude vahetust, külalisõppejõudude programme, koostööd teiste ülikoolidega Euroopa Liidu programmide raames. Kunstiakadeemia on avalik-õiguslik juriidiline isik, kellele riik on delegeerinud teatud kohustused ja andnud nende täitmiseks üle oma varad. Seetõttu tunneb ta aeg-ajalt huvi (iga seitsme aasta järel) ülikoolides õpetatava taseme vastu ja on selleks käima lükanud kõrghariduse hindamissüsteemi. Esimene protseduur selles on välisekspertide moodustatud komisjoni hinnang ja selle otsus akadeemia kohta kõlab nii: bakalaureusetaseme õppekavad on head või väga head. Tingimisi akrediteeriti ainult maali eriala. Sellest peaks piisama, et maksumaksja nüüd nädalavahetusel rahulikult uinuda võiks – kunstiakadeemiaharidus on rahvusvaheliselt konverteeritav. Usku võiks süvendada ka akadeemia kuulumine mitmetesse rahvusvahelistesse organisatsioonidesse, näiteks Cumulusse, disaini õpetavate ülikoolide ühendusse. Sinna ootavad oma järjekorda mitmed mainekad Euroopa ülikoolid aastaid. Seda peatükki sobib lõpetama Linnapilt laenatud pealkiri "suletud akadeemia avatud haridusmaastikul". Mis Linnapi jaoks suletud, ei pruugi olla suletud rahvusvahelisel haridusmaastikul.

Sotsiaalne tellimus

Sotsiaalsel tellimisel on mitmeid võimalikke vaatepunkte. Näiteks: mis on riigitellimus kõrgharidusele, kui kaks kolmandikku riigi majandusest kuulub väliskapitalile? Kellele maksumaksja kulul koolitatakse spetsialiste? Kuidas riik teab või saab teada, kellele ta peab koolitustellimuse esitama? Kas tööhõive analüüs on selleks piisav? Linnapi see kõik ei huvita. Tema ajab oma rida ja see langeb kokku populistliku, laialt levinud arvamusega, mille kohaselt koolitustellimuse esitamisel tuleks lähtuda ainult võimalikust tööhõivest. Poleks nagu erilist mõtet kunstnike koolitada – kellele on tänapäeval vaja skulptoreid, tarbekunstnikke, maalijaid jne.

(Järg pöördel.)

Kes kannatab kui loom

(Algus lk. 11.)

Keskenduda tuleks praktikist väljundit omavatele erialadele. Tööd saavad ju fotograafid, müügid ja meediavennad. Võin kohe öelda, et tööhõive on akadeemia lõpetajate hulgas siiani üllatuslikult hea. Kui koolitustellimust täht-tähele võtta, siis aasta tagasi avaldasid ainult kaks maakultuurimaja soovi saada endale kunstnikku. Sellega siis riiklik koolitustellimus ka piirdus. Kaldun kunstierialade puhul eelistama mõtet, et ühiskonnal on oma elu korraldamiseks lihtsalt vaja teatud hulka kunstnikke ja nende hulk on piisav praeguse koolitustellimuse piires. See tagab meie kunstnikkonna ja kunstikutuuri taastumise.

Uued erialad. Fotograafia

Linnapiil on õigus, kui ta nuriseb fotoeriala puudumise üle akadeemias. Tagasihoidlikult jätab ta märkimata oma rolli selles. Nimelt pakkus fotokeskus enne Linnapi asumist selle juhatajaks 1995. aastal üsna asjatundlikku tuge teistele erialadele. Eesmärgiks sai aga seatud eriala avamine, senised spetsialistid lahkusid. Korduvalt taotleti haridusministeeriumilt fotoeriala avamist, paraku tulemusteta. Linnapi ei suutnud viie aasta jooksul korralikku õppekava kokku panna ja eriala avamine kukkus läbi. Kuna Tartus on foto rakendusliku erialana olemas, peaks akadeemia leidma fotole oma koha. Ilmselt pole ülikooli asi valmistada ette fotograafe pressile ja reklaamimaailmale. Küsiks: kas ülikooli asi on õpetada reklaami tegemist või pigem diskursust selle vältimise võimalikkusest? Kas kunstfotograafe, või kunstnikke, kes valdavad professionaalsel tasemel fotot oma töövahendina? Need on kaks täiesti erinevat võimalust, mille vahel valida. Kui viimane variant, siis on kõige sobivam magistriõppe vorm, kus juba kunstihariduses kraadi saanu õpib lisaks kaks aastat fotograafiat. Ilmselt seda teed lähemegi. Samas ei ole fotoeriala avamine bakalaureuseõppe tasemel välistatud.

Uued erialad. Meedia

Kirjutasin projekti "Multimeedia õppe väljaarendamine Tallinna Kunstiülikoolis" juba 1994. aastal ja hakkasin haridusministeeriumilt taotlema vastava eriala avamist. Loomulikult tulemusteta. Tagasi vaadates oli projekt selle aja jaoks üsna utopistlik, sest õpe oli kavandatud suures osas välisõppejõududele ja teema ise oli veel ühiskonna jaoks liiga uus. Projekti tulemusena avas akadeemia ise E-Meedia keskuse, mis on siiani pakkunud valikkursusi ja toetanud mitmete erialade üliõpilaste meediakunsti projekte. Mitmed täna tuntud tegijad on seal saanud oma esimesed kogemused. Kõige olulisem keskuse tegevuses on olnud ilmselt infoühiskonna kultuuri-problemaatika teadvustamine läbi rahvusvaheliste konverentside ja näituste sarja "Interstanding" kaudu (koostöös Kaasaegse Kunsti Eesti Keskusega). See on toonud keskusele rahvusvahelise tuntuse. Euroopa Liidu kultuurinõukogu on ühes oma väljaandes nimetanud EKA-d ainsa Ida-Euroopa kunstikõrgkoolina kui partnerit. Hiljem lisandus festival "offline@online". 1999. aastal kinnitas akadeemia nõukogu interaktiivse multimeedia magistriõppekava ja haridusministeerium tellis kolm magistrantuuri kohta. Algus venis, ei laabunud koostöö ja õppekava tuli täiendada ning ümber teha. Nüüd on õpe käivitunud, jääb üle veel teha mõned organisatsioonilised ümberkorraldused, et E-Meedia keskus saaks teise hingamise.

Nii võiks Linnapi kirjutatud peatükid kõik järjest läbi käia ja need maa peale tuua, aga sellel pole mõtet. Linnapi ei huvita Eesti visuaalharidus. Tegemist on ilukirjandusega, mis ei allu analüüsile ja mille siht on selge – luua enne kunstiakadeemia rektori valimisi akadeemiast (siis ka senisest rektorist) võimalikult järele pilt. Peab Linnapile au andma, see tal ka õnnestus. Teisest küljest tahaksin Peeter Linnapi isiklikult tänada. Ma ei tea, kas ma oleksin valinud nii suurelt võitnud, kui poleks olnud Linnapi sõjaka ignorantsusega judinaid tekitavaid artikleid. Inimesed ei talu nii suures koguses mürki. Mõelda vaid – teiste valimistulemuste puhul võinuks Linnapi saada akadeemia prorektor...

Olgu mis on, aga ma ei saa lahti tundest, et mida-gi on Linnapi juttudes ka õige.

ANDO KESKKÜLA

Karl Nageli maali- ja videokunstinäitus "Suffer like animals" Raatuse galeriis 5. – 18. V.

Karl Nagel:

On olemas reaalne võimalus asjade kollektiivne maailm ammendada. See algab tavaliselt hetkest, kui inimene esmakordse pöördumusega emotsionaalselt sureb. Põhjused võivad olla usu-, pere-, keha- või majandusküsimustes, vahel harva ka kunstis. Selline, sügavamal tasandil täiesti isiklik otsus ning valik on selgelt minakeskne ja samas universaalne. Keskkond ammendab ennast "minas". Inimese teadvus ei ole lihtsalt enam keemiliste komponentide reaktsiooni juhuslik kõrvalprodukt ja pea ori. Ta loob vormi, teist objektiivset reaalsust peale teadvuse loodu ei eksisteeri.

Lugedes kirjandust, mis oma eesmärkidelt süü ning karistuse, elu ja surma ideedest väljuvad, tuues niiviisi esile inimeses olulise ja vahetu, avaneb inimese vaim, kus sümbolid elustuvad ja mõtete võimu ei eitata. Ühtlasi kogeb ta ruumi kui "mina" tajupikendust, millega on võimalik manipuleerida. Väline keskkond muutub sisemise arengu kavas.

Kollektiivne mõtlemine tähendab kollektiivset vastandamist ja jagatud vastutust ehk vastutustundetust. See näib pakkuvat lõputuna näivaid hüvesid, kuid ei räägi vajadustest. Selles võib sisalduda hävingule ettemääratuse tunne, intelligentsuse võidukäik, lootetus ning "ajalooline traagika". Lõpuks saab headusest ja võimetusest sünonüüm ning kuri projitseeritakse endast väljapoole. Mõnele naabrile, välisriigile või ükskõik millisele ühiskonna segmendile. Toimub stabiilne "elu ning hoolitus", asjad ja inimesed elavad ning saavad aja jooksul ammendatud. Kes kannatab, see kaua elab... Üsna paljulubav. Valiksin siiski kõige pakutu asemel viimase sümboolse surma.

Nagelile kolmanda põlvkonna kunstnik Karl Nagel jahmatab oma väljapanekuga "Suffer like animals" Raatuse galeriis esialgu produktiivsuse ja tormakusega. Põhjalikul vaatlusel ilmnesid aga märksa sügavad tähendused ja assotsiatsioonid.

Nagel on loonud omamoodi simulantimudelid kunstnikust-loojast ja kannatajast. Samas saab seda võtta ka kunstniku remütologiseerimisena eesti noores kunstis. Kuigi näituse pealkiri viitab kannatusele, pole siiski tegu konkreetse sündmusesse kätkevad individuaalse traumaga. Pigem on see teatud mõttes kõikide kunstnike maailmavalu.

Tänane eesti artworld on kõike, kuid samas ka mittemidagi-lubav ning nii pole loodud valem, millega kunstimaastikul end noore tegijana tõsiseltvõetavaks veenda.

Nagel on lähtunud eelkõige iseenda alateadvuses peituvast varjatud mütoloogiast, mille olemasolu ta nüüd avalikkuse ees ka tunnistab. Antud väljapanek intrigeerib forsseeritud, kuid osalt ka närvilise värvikäsitusel. Kiirus, tormlemine ja tunglemine maalipinnal viitavad piltide futuristlikule iseloomule. Pidev liikumine ja teatav värvihullus tekitavad justkui ekstaasi. Füüsiline reaalsus ja figuratiivsus on pildidel veel identifitseeritav, kuid mõjub vaid vihjamisi. Erinevate assotsiatsioonide vaheliseks tulemuseks on märgi ja tähenduse seose kadumine ning isikliku esteetika levitamine.

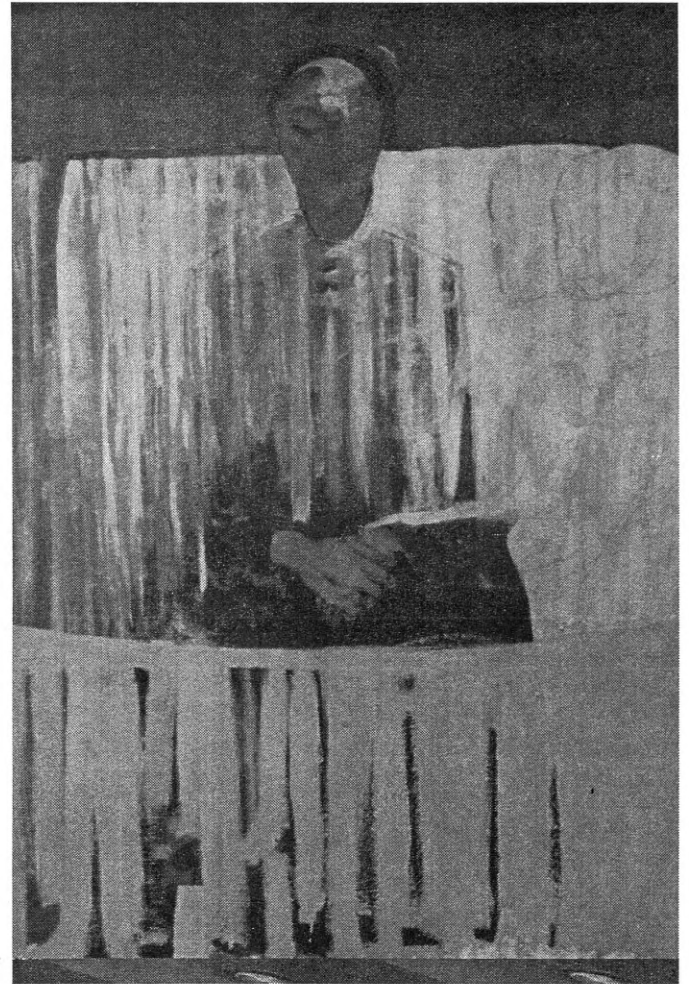
Nageli pildid kajastavad justkui revolutsioonilist mässu, mis ilmneb eelkõige nende pealkirjades ja grafitilaadsetes literatuursetes väljendites (viimased ilmnesid juba ka autori aastataguses diplomitöös). Ometi oleks vale paralleele tõmmata Jaan Elkeni maalikäekirjaga. Pigem on siin suurem kokkupuude saksa kunstniku Anselm Kieferi sügavamõtteliste töödega.

Hulgalised assotsiatsioonid Nageli pildidel seovad erinevad sõnumid ning individuaalse eneseväljenduse ühtsesse mütoloogilisse võrku. Seoses revolutsioonilisusega tasub tsiteerida Melamidi, kes väitis, et kõikide revolutsioonide eesmärk on peatada aeg. Aja mõiste avaldub otseselt ka maali pealkirjas "Now–nüüd".

Nagel intrigeerib vaatajat ka erinevate poliitilis-ajalooliste sündmuste tsitaatide rohkusega. Kunstnik ekspluateerib osavalt maalipinnal tänapäeva meedia klišeetid, mille tulemusena on maal hakanud kergemini vaataja teadvusega kommunikeeruma. Kõik see vihjab aga noore autori ühiskonnateadlikkusele ja informeeritusele: "Mai lapsed – The Children of May", "Stepheni tool – nüüdisaja suurim mõtleja". Nõnda avaldub ka ambivalentne ja immanente alge kunstniku näituseprojektis. Nagel laseb erinevatel semiootilistel märgisüsteemidel vabalt suhelda ja kombineeruda: maalifaktuur, värvikasutus, eesti-, vene- ja ingliskeelsed fraasid jne.

Väljapanek kinnitab veel kord, et igal kunstnikul on vaatajale sõnum, mida ta ei suuda selgeks teha verbaalselt – ta toob selle vaataja ette visuaalselt.

Autor püüab vabastada oma maali staatilisusest. See ei toimi aga maali eitamisenä, mis oleks ka maalikunstniku eetikale vastukäiv, vaid vastupidi – traditsioonilise kunstižanri piiride või-

mendamisena. Sellele vaatamata on appi võetud ka video, mis vihjab pigem ajastu märgile ja tehnika arengule. Teisalt on video aga sõnumi ning kogu terviku komplitseeritumaks tegemise vahend. Nõnda toimib ka kogu näitus kohati liig informatiivse-na, kokkupressituna. Siinkohal oleks sobilik vihjata Baudrillard'i mõttele: "Me ei otsi muutusi ega vastanda liikumatut liikuvale; me otsime liikuvast veel liikuvat: metamorfoosi". Viimaste sõnadega võiks kokku võtta ka Karl Nageli väljapaneku: "Suffer like animals".

RIIN KÜBARSEPP

MÕJUNUD RAAMATUID

EVI TIHEMETS

Olen olnud taltsutamatu lugeja. Minu lähikondlasi on häirinud see, et reaalse keskkond kaob minu jaoks raamatut lugedes. Lapsena ahmisin kõike, mis ette juhtus, ajalehesabade romaanidest piibli looni, eriti meeldisid mulle **Vana Testamendi** lood. Sõbrannaga koos leidsime raamatuid pööningult ja keldritest, olime noorimad lugejad Tapa linna raamatukogus, tassisin koju ka **Voldemar Vaga kunstiajalood**. Vanuses 12 – 18 olid minu parimad lugemisaastad. Olen tänulik emale, kes lubas mul koolist poppi teha ja jättis mind diivaninurka lugema. Minu romantilis-optimistliku maailmavaate on kujundanud varane lugemiskogemus. Lapsepõlve raamatuid meenuvad **Anni Swani "Oli elukool"**, mida lugedes nutsin, ja **Franz Trelleri "Kuningate võsu"**, mis mõjus maiade eksootikaga.

Edasi oli eriline elamus **Jack Londoni "Martin Eden"**, mille lugemisel hakkasin tajuma kirjanduse nautimist. **Romain Rolland'i "Jean Christophe"** viis mind esmakordselt kokkupuutesse kunsti salapäraga. Järgnesid **Roger Martin du Gard'i "Perekond Thibault"**, **Sinclair Lewise "Arrowsmith"**, Tolstoi "Sõda ja rahu", **Dostojevski "Valged ööd"**, hiljem **F. Scott Fitzgeraldi "Sume on öö"**, Faulkneri "Hälin ja raev".

1960. aastail hakkas antikvariaati müügil tulema Läänes avaldatud kunstiraamatuid. Sündmuseks kujunes sealt saadud saksa Knauri kirjastuse väljaandel ilmunud **Paul Klee elu ja loomingu ülevaade**. 70ndail saime üsna korrapäraselt soome kirjandusajakirja **Parnasso**, mis omalt poolt avas uusi vaatevälju läänemaailma kultuuri.

Viimasel ajal on mind paelunud **XX sajandi kirjanduse suurkuju elulood** – Virginia Woolf, T. S. Eliot, Sigrid Undset. Praegu on pooleli D. H. Lawrence. Minu jaoks õigel ajal ilmus **Katherine Mansfieldi "Tass teed"**.

Haiguste ravi. Kontrollitud

Arvustus, mis on inspireeritud näitustest "Naturalism", "AIDS kultuuris", "Kevad-disko" ja "ArtGenda".

Meile kõigile on lapsepõlves õpetatud, et tuleb ikka puhtust pidada, kätuksed ära pesta ja sodi ei või suhu toppida. See peaaegu et arhetüüpne puhtusearmastus lööb varem või hiljem välja ka kunstnike puhul. Nooruses võivad nad küll rämpsukunsti viljeleda, aga küpsedes tuleb õppida puhast kunsti tegema.

Tõenäoliselt on see tingitud galeristide ja muuseumitöötajate elutervest soovist oma pindasid korduvkasutada. Seetõttu pole veripritsivad *performance*id ja muud naturalismiilmingud *mainstream*-kunstis eriti hinnas. Arvestades eesti kunsti suunatust rahvusvahelisele areenile, on selge, et sellist sodi, nagu **Peeter Allik** oma kureeritud näitusele "Naturalism" välja pani, pole mõtet soosida. Kus sa ikka veest nõretavate seenekottidega näiteks Moderna Museeti gastrollile lähed. Ja Hermes Sarapuu seaportreed haisevad ju lausa vaimselt, ninaga seda ei tunne, küll aga trenditeadliku kolmanda silmaga.

Trenditeadlik AIDS

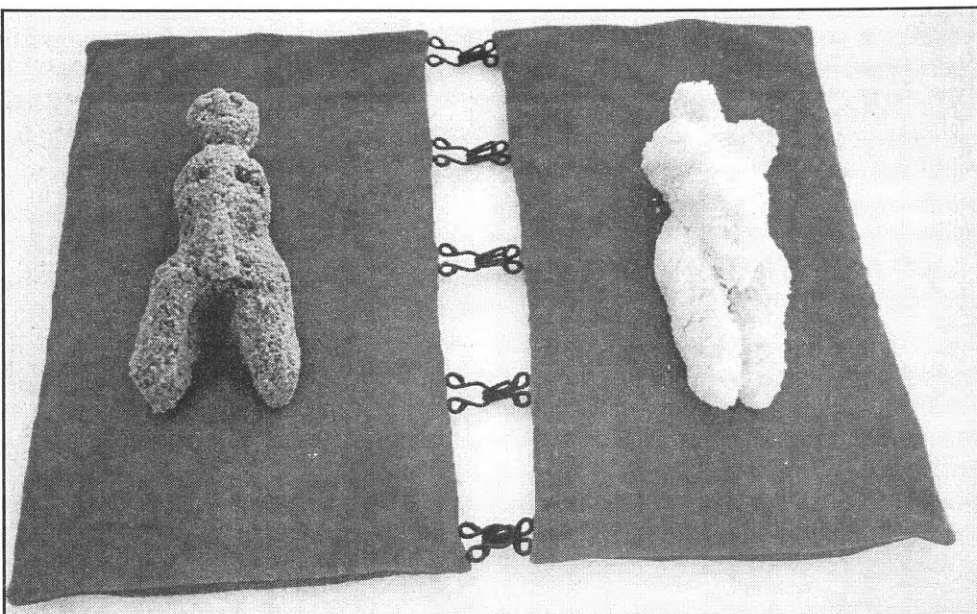
Aga **Johannes Saar** teab, kuidas kenasti käituda. Tema ei hakka oma näitusele jõledusi toppima. Roteranni soolalaos on kõik steriilne. Jutt käib küll AIDSist, aga kuskil pole ühtki mädapaiset, kopsudest ei eritu rohekat lõga, mädaneva aju tükid ei vedele põrandal. Imuunsuspuudulikkus poleks kultuurile justkui miskit kahju toonud. Ainult August Künnapu süüdimatut maalid esindavad siin kergelt segast osa inimekonnast ja kultuurist. See käib asja juurde, võrtsiks.

Ansambli Queen viimasel plaadil on lugu pealkirjaga "I am Going Slightly Mad". Selle sündimise ajal oli laulja Freddie Mercury oma AIDSi põdemisega juba üsna kaugele jõudnud. Kunagisest priskevõitu superstaarist oli järele lillade silmaalustega inimvare. Aga video oli vaja ikka ära teha. Noh, mis ikka, *tittytainment*i masinavärk krohvis Freddie näo valgeks ja tupeeris väljalangevad juuksed puhevile. Rahvas arvas, et see on kontseptuaalne. Tegelikult pani poiss varsti kõrva alla. Suri ära täiesti naturalistlikult, koos kõige juurdekuulava kõduga. See ongi AIDS kultuuris, siis haiguse kultuurne varjamine. Ega mul puhtuse vastu midagi ei ole, ka mina sureksin parema meelega puhta vanainimesena hooldekodu turvalises voodis valgete linade vahel, kui näiteks laseksin end ebaesteetiliselt trammil lõmastada, nagu juhtus poeediga Marko Laimre installatsioonis ja Kariniga Tammsaare romaanis. Ma ei taha öelda, et kogu kunst peaks olema naturalistlikult ligane, aga arvan, et steriilsus ei tohiks ka omaette eesmärk olla.

Millest kunstnikud meile vestavad? Marko Laimre ajab näiteks habet. Esimene mõte on, et äkki ta tahtis Johannes Saart mõnitada, sest Saarel oli ka mitte väga ammu selline De Niro stiilis rōngashabe, mida Laimre ajab.

Ilmselt siiski mitte. Delikaatse autoagressiooni käigus eemaldub karvkate, Simsoni lakk, mis peaks sisaldama müütilist jõudu. Inimene maskeerib end vabatahtlikult vangiks, loobudes nii justkui vabadusest. Laimre loobub vabadusest, tõenäoliselt edu nimel kunstimaailmas, topib soolikad kõhtu tagasi ja tõmbab tõmbluku kinni. Nõustub panema näitusele kasvõi mõttetu kapi, sest kus sa ikka niisama telekad paned, mage ju. Asi näeb välja kultuurne. Koolnu on kenasti meigitud. Ja siis? Ka Jaak Soans tegeleb onanismiga, lootes sellele, et kõik teavad, et ta oli kunagi vägev esindusskulptor ja see, kui ta nüüd skulptuuride peale slaide näitab, on lõpp meta. Ei hakka üldse rääkima sellistest klišeedest nagu Barbie'de (Kiwa) ja Kummi-Elsade (Anu Põder) lõputu ekspluaateerimine või Laurensiuse ja AD videopeisaaž. Milleks see, Laurensius oskab ju käsitsi ka väga ilusaid maailmalõpumaastikke teha. Kui Johannes Saar leiab, et üks meie kultuuri haiguse tundemärk on klišeed, siis võinuks ju näitusele neid veel leida. Klišeed on muidugi kohustuslik meelelahutuse meetodika, aga see näitus meelt ei lahuta, tekitab pigem masendust. Viis aastat tagasi oleks Liina Siibi lasteporno euro-moraali areaalis kindlasti pahameelt tekitanud. Nüüd on valge rass juba niipalju mandunud, et kõigil on pohhui. Saame teada, et lisaks päevapiltnik Ly Lestbergile, kes on "tegelikult homo" (suuline tsitaat kunstiteadlaselt, kelle nime ma turvalisuse huvides ei nimeta), on meil ka päevapiltnik Liina Siib, kes on tegelikult lesbiline pedofiil. Ka Jasper Zoova, kelle video praegu Linnagaleriis jookseb, on pedofiil (noorkunstniku staatuses küll, aga vanuse poolest juriidiliselt juba sobib), tõsi küll heteroseksuaalne. Ma ei usu seda süütusekontseptsiooni, ma olen kindel, et lastepornot viljeldes tekib kunstniku kehas seksuaalne erutus ja üldsegi mitte intellektuaalne mure rikunud noorsoo või Tai alaealiste prostituutide pärast. Ja üldse, miks just teismelised plikad peavad kogu aeg süütust kehastama? Imik, kass või seniilne vanamees on palju süütumad olen did. Pubekas on see viimane süütu, tema tõmbab sul kõige lõdvemalt naha üle kõrvade.

Niisiis, olukorras, kus maailm on täis erutavaid probleeme, tegelevad kunstnikud väljamõeldud teemadega, asjadega, mida pole olemas, ja kasutavad selleks kujundeid, mis on kas ammu tähendustest tühjaks lüpsitud või polegi kunagi midagi tähendanud. Sellel kõigel on tähendus ainult seespool kunstiruumi. See pole AIDS kultuuris, pigem autism või paranoia. Näitus konstateerib olukorra, paneb diagnoosi, aga ei ravi. Nagu Peeter Lauritsa fotol, kus näeme praegust maailmamudelit, iga *wannabe* unistust sõita bemarkiga, omada paaritonnist ülikonda ja blondiini tagaistmel. Aga meid ümbritsev maailm ei lase sellel sündida, Kalifornia kuurordi asemel ümbritsevad kodanikku industriaalühiskonna varemed ja lähemal vaatlemisel selgub, et maailma ei valitsegi

FOTOD TEET MALSROOS

Eve Kase leivast ja saiaist figuurid "Naturalismi" näitusel.

jõulised mafioosod, vaid hoopis vaevu vurrudemeis düstroofilised jobud, kelle maailmapilt on mõõdetav ekraani diameetriga. Kunst on kahjuks minetanud omaduse olla üks kommunikatsioonivorme. *Art for art's sake*, kui see liiga kaua vältab, muutub omaette rääkimiseks, mis on ka üks hullumeelsuse sümptomeid. Ongi nii, nagu Erki Kasemetsa töös: autokummidelle on trükitud sama kummi muster, kunsti aineseks on kunst ja see ei huvita kedagi, kuigi Juske võib väita, et see on väga postmodernistlik ja euroopalik. Laiba meikimine ei too elu tagasi.

Kommunikatsioon vajab selgust

Praegu toimub Helsingis suurepärase noortebiennaal "ArtGenda". Korraldajad on aru saanud, et klassikaline kunstinäitus ei tööta. Nad on biennaali mööda linna laiali laotanud

tatatud teostega kui ka esitajatega. Nad vahetasid sõnu, nad tegid nägusid, nad vestlesid.

Millega siis ikkagi ravida haiget kultuuri? Kui kunst ei suuda kommunikeeruda, siis tulebki sellesse suhtuda kui eneseteraapiasse. Haigetest inimestest koosneva haige ühiskonna seas on küllaltki suur protsent neid, keda võib nimetada kunstnikeks. Need vähesed valdavad tegelikult suurepäraselt, teistele kättesaamatut ravimit. Maailma tunnetamine kunsti kaudu, seda nii füüsiliselt kui vaimselt, on nagu aadrilaskmine. Aga see toimib ainult siis, kui olla enda vastu aus, lasta kõik välja. Sellepärast mulle meeldiski Peeter Alliku kureeritud näitus rohkem kui Johannes Saare oma. Ja sellepärast mulle meeldib Kiwa totter maal Linnagaleriis rohkem kui Kiwa trendiinstallatsioon Roter-

AINO INGRID SEPP

Viis aastat tagasi oleks Liina Siibi lasteporno kindlasti pahameelt tekitanud.

ja esinejad pidid tootma interdistsiplinaarseid linnakeskkonda uurivaid projekte, mitte maale ja videoid. Mõte on hea, aga traditsioonilisi kunstivorme muuta siiski ei õnnestu. Tulemus on see, et needki vähesed, kes juhuslikult või teadlikult "ArtGendaga" suhestuvad, ei saa millestki aru. Loitsitakse küll selle nimel, et kutsuda välja mingi linnavaim, aga spiritualistlik seanss ebaõnnestub. Puudub inimlik puudutus. Kommunikatsiooniat ei leia aset, sest kunst ei hakka sellest kõnelema, kui ta võimalikult segaseks ajada. *Mainstream*-kunsti üks põhitunnus on see, et ta on nii sisult kui vormilt ohutu. Selles mõttes on parim "ArtGenda" projekt **Hanno Soansi** ja **Marko Raadi** kureeritud "Analoog-TV", et see sekkus agressiivselt helsingilaste igapäevaellu, nii otsese lärmina (Rainer Jan-cise heli*performance*) kui ka seeläbi, et tavapärasest kohvikutelekast ei tulnudki hoki, vaid mingid jaburad videod, näiteks arhiivikaadrid Nõukogude Liitu ülistavast Soome poliitikust. Kodanikud olid erutatud ja olid seetõttu sunnitud suhestuma nii esi-

mannis. Alliku naturalisminäituse tööd, kui neid analüüsida, pole enamasti kõnekamad, kui Saare *mainstream*. Aga nad on ausamad. Nad annavad tunnistust sellest, et inimesed vähemalt püüavad ennast ravida, et sellest AIDSist kultuuris üle saada. Näiteks: miks tegid Academia Non Grata tüübid igal öösel kell kolm Kunstihoone galeriis, trotsides näitusepinna valdajate pahameelt, *performance*id, mida keegi ei näinud? Mitte publikule ega kunstimaailmale, vaid endale. See pole saamatus PR-küsimustes, see on hoiak. Kui enda sees oled asjad paika saanud, siis on lootust, et on ka teistele midagi öelda. Ühelt metatasandilt teisele liikudes oleme jõudnud olukorda, kus me peame nagu süütud lapsed õppima seda, et tuli põletab ja vesi on märg. Naturalistid teevad, mis tahavad, ja ei vala oma loomingulist maailmatunnetust steriilsesse *mainstream*-vormi, püüdes samas selle suhtes iroonilised olla. Sest see ei vii sisulises mõttes mitte kuhugi.

MARI SOBOLEV

Peeter Alliku "Naturalism" oli aus aadrilaskmine.

Déjà vu ehk Ühe põlvkonna museaalne enesetunnetus

Näitus "Eesti kunst. Eesti võimalused" Tallinna Kunstihoones, Rotermanni soolalaos ja Tartu Kunstimajas 21. maini.

Miks kirjutatakse ajalugu ja kunstiajalugu iga generatsiooni poolt ümber? Kas selleks, et ajalugu oleks objektiivsem ja õigem? Selline vastus sobiks osaliselt meile siin ja praegu, kuna kogu eelmisel poolsajandil oli normaalne kommunikatsioon ajaloo- ja kunstiteaduses häiritud. Kuid ka igas välisest survest vabas ühiskonnas kirjutab iga generatsioon ajaloo ümber, märgistades nii oma identiteedipiiri ja -probleemid.

Sirje Helme, Jaak Kangilaski ja Krista Kodrese "Lühike Eesti kunsti ajalugu" on ühe generatsiooni kunstiajalugu, põlvkonna, mille liikmed on keskmiselt 45 – 60aastased. Nad elavad praegu ja võivad ise meenutada oma lahkunuid, toetumata veel mälestuste mälestustele. Nad on olnud lähisuhetes Eesti NSVga ja suhestunud neil aastakümnetel vabas maailmas toimunud liikumistega. Nende teosed peaksid olema muuseumisaalides, nagu 30ndate meistrid olid 60ndail Kadriorus kunstimuseumis. Ent Eesti Kunstimuseumis, kus viimase kümne aasta ehk kogu Eesti iseseisvusaja jooksul on keskendutud oma kinnisvara restaureerimisele ja uue hoone projekteerimisele, puudub permanentne püsiekspositsioon nii reaalset kui ka mis tahes infokandjatel. Niisiis on eesti kunsti lähiajalugu kolme autori mõtestatud tervikuna praegu kättesaadav vaid raamatus, nagu juutide kodumaa oli aastatuhandeid Raamatus. Lootustandev situatsioon: lõppenud sajandil lõpuks loodud juudi riik on ju tänini üha meedia kõrgendatud tähelepanuspektris, olgu põhjused siis millised tahes.

Toomas Vint kui õnnistegija

Niisiis oli Toomas Vindi kuraatoriprojekti idee lihtne ja moraalne: elustada Kunstihoones mõneks nädalaks eesti kunsti lähiajalugu, võttes lähtealuseks äsjailmunud "Lühikese Eesti kunsti ajaloo". Ruum, kus see ajalugu elustus, on Kunstihoone, tempel, mis valmis eelmise iseseisvusperioodi lõpukümnendil ja kuhu pääsemine oli pool sajandit kestnud okupatsiooniperioodil eesti kunstnikule tema professionaalse eksistentsi kriteerium. Isegi käibinud fraseoloogiast võib leida sakraalseid vihjeid: näiteks on ülevaatenäituste kujundusi arvustades nimetatud klaaslaega saali pea-seina altariks jne.

Toomas Vint seisib lihtsalt lahke õnnistegijana templi ukse kõrval ja kutsus oma generatsiooni kunstnikke kahe tööga kevadnäi-

Terje Ojaveri "Insignia" on väljas Tartu Kunstimajas Reet Varblase kureeritud näitusel "Iseendaks jäämine". Kuigi kuraator oleks tahtnud "Väikeste rollimängudega XXI sajandiks" kompida kunstnike arusaama soolisest identiteedist – naiste-meeste rolli sootsiumis eelkõige tulevikuliselt, on enamik osalejaist huvitunud minevikust. Soolist identiteeti on vaadatud kas selle kultuurilise peegelduse dialoogina, metaidentiteedina või endas teise soolise identiteedi – naise meheliku ja mehe naiseliku teadvustamisena. Terje Ojaveri irooniline lavastus kõrgeimast võimust ja selle mehelikust atribuudist habemest paneb küsimärgi alla võimuiha, kuid osutab ka võimu saavutamise nauditavusele.

PEETER SIRGE

tusel osalema. Kriteeriumideks oli vaid esine mine lühikese kunstiajaloo indeksis ja tööde valik: üks Eesti NSVs ja teine lähiajast. Ennast "kurja kuraatori" rollist taandades välistas Toomas Vint igasuguse isikliku pretsiooni konkreetsete teoste valiku, kunstilise kvaliteedi ja muude taoliste kriteeriumide suhtes, luues kutsutud autorite siseringis tõeliselt hipiliku vabaduseilluiooni. Kõik edaspidine jäi kujundaja Aili Vindi ülesandeks. Selline kuraatoriprojekt võib üks kord mõjusalt toimida. Ei ole võimalik, et sellisel moel komplekteeritud näitus kujutaks endast suurepärasest kunstilisest tervikust või esindaks mingit kindlat ideed, ent sellisel näitusel on momendil rida olulisi ülesandeid ja mitmel erineval põhjusel ka vaieldamatu publikumenu. Eesti Kunstimuseum on Rüütelkonna hoones paguluses olles suutnud korraldada 9 aasta jooksul 36 näitust, kuid puudub põhiekspositsioon, seega ka didaktiline järjepidevus, võimalus suhestuda rahvusliku kunstiajaloo pealekasvavale põlvkonnale jne. Muidugi kuulub arvamus, et lisaks muuseumi mitmetele haldushoonetele ja ruumidele võiks kusagil Tallinnas olla ka esinduslik püsiekspositsioon eesti kunsti ajaloost, nagu Tartus on Kivisilla galerii, ent objektiivsetel põhjustel seda ei ole ja keskealine

publik läheb praegu meelsasti Kunstihoonesse, et tõepoolest kogeda déjà vu elamust, vaadata uuesti töid, millega seoses elustuvad isiklikud assotsiatsioonid, neid ära tunda ning võrrelda. Kultuurimälu on oluline osa isiklikust identiteedist ja tasub meenutada, et 70. – 80. aastail olid näiteks kevadnäitused Kunstihoones hoopis teise tähendusega sündmus kui mis tahes näituseprojekt praegu. Keskealine generatsioon on kasvanud üles oma põlvkonna kunstnikke ja näitusele võib tulla lihtsalt selleks, et kogeda äratundmisrõõmu, aga muidugi ka selleks, et nautida elamuslikkust kunstist, mida osatakse vaadata ja tõlgendada, mille suhtes on kujunenud visuaalne kirjaoskus. Ja veel, nagu igas häiritud kommunikatsiooniga ühiskonnas, täitis ka Eesti NSVs kujutatav kunst teatud lisafunktsiooni, vahendas vihjeid tabuteemadele, mida tänapäeval ei ole ja mida praegune 20ndais eluaastais põlvkond ka ilmselt ei mõistaks. Selliste vihjete otsimine ja tähtsustamine ongi praeguse keskealise eestlase haigus ja üks paratamatu osa tema enesetunnetusest.

Uue ja vana kommunikatsioon

Mare Mikoffi "Gustav Naan" (1978) on just selline kunstiteos, meisterlik portree 70ndate

skeptilisest eurokommunistist, keda eduka integratsiooni tõttu eelmisesse formatsiooni küll osaliselt põlati, kuid kelle artikleid siiski mõnuga loeti. Inimestel on inimlik vajadus end millegi legaalsega samastada, permanentne dissidentlus pole poole sajandi vältel lihtsalt jõukohane, ükskõik kuidas nii mõnigi tuntud kultuuriheeros oma endisaegset tegevust ka praegu mõtestada püüaks. Amüsantselt ripakil alalõuapartiiga "Meie Lennart" on Naanile suurepärase opositsioon, kuigi portreeritavad kuuluvad samasse ajastusse. Selliseid mõtestatud ajastu märke kandvaid oponeeruvaid teostepaare pole kahjuks kuigi palju. Jaan Elkeni aasta enne Brežnevi surma valminud "Juhi kabiin" tühja ülikonna allegooriaga ja "La Habana" (2000), mis oma rohkete kriiteldustes lahkab ühe viimase kommunistliku ühiskonna kummalisi suhkruprobleeme. Ka Toomas Vindi maalidepaarikult võib leida sotsiaalse mure jälgi – kultuuriminister Signe Kivi valimisplakat meenutab kunstnike endi hulgast valitud riigiametnikuga seotud lootusi. Muide, nii Mikoff kui Elken olid reglemendis nõutud vanema teosena valinud näitusele töö, mis oli kord juba vallitud: Mikoff EKM ja Elken Kunstihoone kollektsioonist. Minu isiklikuks rõõmuks valisid oma töö kunstimuseumi kogudest veel üsna mitu autorit. Idee asetada teostepaariid kommunikatsiooni pole muidugi uus. Eha Komissarov oli Rüütelkonna hoones samalaadsel meetodil ehitanud üles terve oma sajandivahetuse näituse eesti kunsti ajaloost. Tema lavastatud dialoogid olid muidugi rajatud hoopis vähem juhuslikele alustele: kommunikatsioonid erinevate ajastute ja autorite teosed laiemate märksõnade tähenduste kandjatena.

Kunstihoones mitmeid kordi näitust vaadates häiris algul teoste väga suur tihedus. Eriti modernistlikule traditsioonile rajatud maalide väli vajab enda ümber märksa enam ruumi kui Kunstihoone piiratud näitusepind nii suurele teoste massile võimaldab. Nihestunud on ka harjumuslikult eeldatavad näituse kujundusprintsibid – kui kõik olid kutsutud ja valikut ei tehtud, jäi kujundajale lõpuks vaid minimaalne mänguruum. Aili Vindile jäi vaid võimalus suhestuda oma ülesannetesse täie rahu ja huumorimeelega (viimasele mõeldes pean silmas tema enese töid trepimademel). Ja veel midagi muret tekitavat: me pole enam harjunud suhestuma näitusega, kuhu on koondunud väga erinevate autorite väga erinevad kontseptsioonid. On väsitav.

JUTA KIVIMÄE

Üllatavalt peen teos

Kai-Mai Olbri loominguiline temperament sobitub eesti kunstielu üsna raskesti. Tema võitlus oma nägelikkuse tunnustamise eest küünib pahatihti psühholoogilise ja finantsilise kangelaslikkuseeni. Kasuahnusest kaugemast inimest, idealistlikumast kunstianet me eestlaste hulgst vaevalt leiame. Kai-Mai Olbri võitlev idealism ongi peamine põhjus, miks mitmed asiselt mõtlejad teda tõsiselt võtta ei saa. Temas on liiga palju missiooni – rohkem kui Jaan Elkenis, rohkem kui Jaan Toomikus ja rohkem kui nendes kahes kokku – nii et see riivab paljude meelest juba sündsuse piiri.

Mulle on säärane andumus alati distantilt sümpatiseerinud. Mul on olnud võimalik näha, kuidas Kai-Mai Olbri aasta-aastalt leiab oma kujutuspiltidele aina täpsemaid vasteid sõnas, värvis, muusikas ja liikumises – väljendusvahendeis, mis ikka saadavad tema näituste avamist. Nende sulandamisel ühtseks tervikuks on Kai-Mai Olbri nüüd jõudnud tähelepanuväärsest tervikliku tulemuseni oma viimasel Linnagalerii näitusel näha olnud filmiga "Aheldatud laul". Kes tahtis teada, milline vahe on professionaalsusel ja dilettantlusel, see võrdles Kai-Mai Olbri teost

Linnagaleriis Kristin Kalamehe ja Allan Tõnissoo armetu videoga "Behave in Cave" Kunstihoone galeriis. Fausti sõnutsi: "Eks ole, vahemaa on imepikk!"

Veerandtunnine film "Aheldatud laul" on vaadeldav koosnevana neljast lahutamatuks, kuid siiski eristatavast osast, kus kordamööda domineerivad kujutatav kunst ja luule, tants, laul ning installatsioon (autorid Kai-Mai Olbri, Lepo Sumera ja Mai Murdmaa; esitajad Andres Ots, Leili Tammel, Vladimir Arhangelski ja Kai-Mai Olbri).

Kõige subtiilsemalt ilmutub teose idee mulle teises osas, mida kannab Mai Murdmaa isikupärane koreograafia Lepo Sumera muusikale. Selle sisuks, mille teeb ilmutusliku selgusega nähtavaks Vladimir Arhangelski tants, on keha väljumine nähtava raami ruumist (kus tantsija kostüümi ja pooside stilistikast aimub Baksti – Nižinski Fauni) nähtamatute raamide ruumi. Sügavaimat elamust "Aheldatud laulust" pakubki selles teises ruumis toimuv keeruline visuaalne simultaansus, fooni ja figuuri vaheldumise mustrid: värvilised geomeetrised pinnad kord katavad tantsijat, kord lõikavad teda oma läbipaistvuses, kord kerkivad ette kui

sein, kord sulavad eest, andes liikumisele avarust. Sellele pealduv veel keha kokkutants varjudega ja liikumine eri valguskeskkondade vahel.

Nõnda kujuneb teos tantsiva inimese pingeliseks võitluseks ruumiga, mis on täis talle nähtamatuid, kuid "kuuenda meelega" tuntavaid takistusi, väljapüüdluseks imaginaarsest, kuid ülitelgelikust raamist, mis aheldab ning samas ka innustab iga loova hinge püüdlusi. "Aheldatud laulu" sügavaimaks muljeks jääb "visuaalne ruumi absoluutkuulmine".

Kui palju oli nii keerulise kunstilise struktuuri üllatavas õnnestumises Kai-Mai Olbril selget kavatsust, kui palju hämarat aimust, kui palju soodsat juhust, seda me mõõta ei saa ja seda pole mõtet ka arutada.

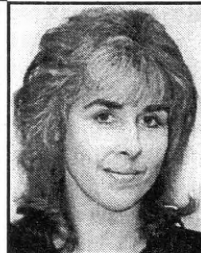
Meenutagem Jan Mukažovskit: kui teksti üldtunnuseks on mõtestatus, siis kunstilise teksti eritunnuseks on mõtestatavus. Viimane on muidugi suutlikkuse küsimus. Pärast "Aheldatud laulu" vaatan ma Kai-Mai Olbrile kui kunstnikule märksa aukartlikuma pilguga.

LINNAR PRIIMÄGI

PEALELEND SIRJE HELME

Milline on Kaasaegse Kunsti Eesti Keskuse tulevik? Kuidas suhtus George Soros ohtu, et keskuse riiklik rahastamine võib takistada sõltumatu kunsti arengut?

Oleme seotud näituseplaanidega juba aastaks 2001, seega on meil piisavalt optimismi vähemalt lähitulevikuks. Usun endiselt, et on võimalik saada raha, kui on välja pakkuda hea tegevusplaan ja piisavalt ideid. Muidugi, meie keskuse eesmärk on eeskätt infokogumine ja levitamine, ja igavast formuleeringust hoolimata on see suur ja väga vajalik töö. See on osa eesti kunsti rahvusvahelisest promotsioonist, millele üha rohkem rõhku paneme. 1990. aastate alguse nn. ida kunsti eufooria on möödunud ja edasi tuleb üha rohkem teha selleks, et eesti kunstnikud saaksid osa võtta mujal toimuvatest üritustest. See pole ainult meie probleem, vaid ka näiteks Skandinaavia maades on käivitatud hästi rahastatud programmid kunstnike "ekspordiks". Kultuuriministeerium on olnud meie vastu väga sõbralik, loodame sealt tuge ka järgmisteks aastateks, aga loomulikult ei saa see finantsiliselt katta kogu meie tegevusplaani. Nii see siis toimibki – lõputu aplikatsioonide kirjutamine.

“Pauken” – viis päeva, arvutult löökpille

Uus festival, rahvusvaheline löökpillisündmus “Pauken” (9. – 13. V) jätkab Eesti Kontserdi seniste ühepillifestivalide (orelifestival, klavessiini-päevad jt.) mitmekesist rida, mida lähiajal täiendab veel flöödfestival. Viiel päeval viis kontserti – peale löökpillimängijate võtsid muusikasündmusest osa ka ERSO ning klarnetist Toomas Vavilov ja Virgo Veldi saksofonil, jazzihoojustesse sukeldus Terje Terasmaa saatebänd koos Urmas Lattikasega ning eksootilist värvingut lisas Peeter Vähi “Ida – Lääne projekt”.

Löökpillimuusika on meie muusikaelus suhteliselt uus nähtus – ega eesti pärimusmuusikatki saa ju võrrelda Kagu-Aasia gamelani või Aafrika “kõnelevate trummidega”. Olime rohkem laulurahvas ka lähiminevikus – umbes sel ajal, kui maestro Ernesaks hakkas rajama RAMi, eksperimenteeris näiteks John Cage oma löökriistaansambliga. Kui

Vavilov esitas Eespere teost sama artistlikult kui mõnda klassikalist klarnetikontserti.

rootslastel tegutseb juba aastakümneid löökpillibänd Kroumata ning ungarlastel Amadinda (mõlemad mängisid ka festivalil), siis Eestis analoogset koosseisu pole. Õigemini polnud, sest “Pauken” kutsus ellu uue muusikakollektiivi, eesti esimese löökpilliansambli PaukenfEST Ensemble. Juhul, kui see ikka hakkab tegutsema regulaarselt ega osutu ühekordseks projektkoosseisuks. Aeg näitab.

Et löökpillifestival on ka publikule uus, nähtus kuulajate väga kõikumast ja prognoosimatust arvust – kui šveitsi trummivirtuosi Fritz Hauseri ja norakate Sisu avaõhtul oli külastajaid vaid mõnikümend, siis eesti muusikute mammutkontserdil ei tahtnud Mustpeade Maja Valge saal kõiki huvilisi äragi mahutada. Kroumata jälle pidi leppima üsnagi vähesega publikuga. Tõsi, samal õhtul kanti ju üle Eurovisiooni lauluvõistlust, võibolla seepärast.

Tegelikult oligi esimene suurem elamus “Paukeni” avaõhtu (9. V) Estonia kontserdisaalis, kus **Fritz Hauser** andis üksi trummikomplekti taga istudes tunnise kontserdi. Kui Aafrika trummide kohta öeldakse, et need on “kõnelevad”, siis Hauseri komplekt oli suisa “laulev”: arvukate taldrikute ning trummide häälestus oli nii täpselt välja timmitud, et helipilt oli äärmiselt ülemtoonirikas. Ning Hauseri musitseerimine (mitte lihtsalt trummilöömine) ise – tõusud, pingelangused, mürisevad kulminatsioonid ja müstilised meditatsioonid. Ning kõike seda lausa ebainimlikult täpse rütmitunnituse ja koordineerimise, kus “parem käsi teadis ülihästi, mis vasak jalg teeb”. Norra löökpillitrio **Sisu** kavas oli kõige huvitavam lugu norra Rolf Wallini (1957) “Scratch”, mille üheks ideeks oli mängijate liikumine ühe “perkussiivse patarei” juurest teise, sealt kolmanda ja neljandagi juurde. Kusjuures kõik kolm mängisid korraga ainult üht tüüpi pille – kord trumme, siis vibrafone-marimbasi, seejärel gonge jne. Wallin on igatahes põnev helilooja.

Eesti muusikute mammutkontserti (10. V) alustas löökpillikvartett **PaukenfEST Ensemble** (Vambola Krigul, Anto Önnis, Rein Roos, Aivar Vassiljev) Timo Steineri (1976), Lepo Sumera, Eino Tambergi ja Ülo Kriguli (1978) esiettekandeliste teostega. Iseenesest huvitav – alles ansambel asutati ning juba on meie komponistid jõudnud neile terve programmi valmis kirjutada. Sealjuures oma agressiiv-

suses üsna atraktiivse, kuigi ülivõrretes rääkimiseks pole seekord põhjust, alguse asi ikkagi. Hoopis teises skaalas kõlas Tõnu Kõrvitsa esmaettekandeline “Allikas” saksofonile (**Virgo Veldi**) ja vibrafonile (**Madis Metsmart**) – valguslaikudega helklev (vibrafoni värelevad glissandod) ning kooskõladelt impressionistlik (suurendatud intervallidega laad) helimaaling. Mammutkontserdile pani mõjuva punkti René Eespere suurvorm “In dies” klarnetile (**Toomas Vavilov**) ja **Arsise** käsikellade ansamblile **Aivar Mäe** dirigeerimisel. Huvitav, et oodatud idülliliste kellakõlade asemel rullus siin lahti hoopis ekspressionistlikult traagiline helipanoraam – nagu teravalt väljajoonistuvad kanjonid oma järskude kuristikega. Raske on siin jälgida mõnda konkreetset juhtkujundit peale *Dies irae*, mis kõlas justkui peidetud, kuid sellele vaatamata varjamatu hoiatus. Vavilov esitas teost sama artistlikult kui mõnda klassikalist klarnetikontserti, loo filosoofiline alltekst igatahes mõjus.

Amadinda kontserdil Estonias (11. V) oli lava kõikvõimalikke atribuute – seninähtud ja -nagemata löökpillidest torude ja metallvaatideni – seinast seinä täis kuhjatud. Kogu see kaadervärk hakkas nelja ungarlase käes juba esimese loo ajal (lugusid kirjutavad-arrangeerivad mängijad ise) nii klõbise-ma (*woodblock*), vilistama (viled), huilgama (ümber pea keerutatav voolik), mürisema (trummid-gongid) kui oigama (mängijate häälsused). Et anda kuulajate kõrvadele pisut puhkust, mängiti vibrafonidel sekka muusikaklassika seadeid (Debussy, Musorgski, Grieg). Lisaks kõlas Amadinda esituses ka Aafrika ning Polüneesia rahvaste traditsioonilist muusikat. Piiritu fantaasialennuga eksperimentaatorid, võiks ungari interpreete lühidalt iseloomustada.

Niguliste kirikus võis kuulda (12. V) **Peeter Vähi** (löökpillid, orel, elektroonika) ettevalmistatud “Ida – Lääne projekti”, osalejaiks **Gulfam Sabri** (*santoor*, India), **Sarvar Sabri** (*tabla*, India), **Mamba** (löökpillid, Etioopia) ja **Madis Metsmart** (löökpillid). Alguses esitasid hindud koos Vähiga (*tanpura*) Põhja-India klassikalise *raga*, järgnes kollektiivne improvisatsioon, mille “kondikava” oli Peeter Vähi küll varem paika pannud, kuid mis tegelikult sündis ikka kohapeal – nii üksteist kuulates kui igaüks omaette rütmides mediteerides.

Lõppkontserdil esines **ERSO** keelpillirühm koos jaapani marimbamängija **Mika Takeharaga**, dirigeeris **Anders Loguin** (Rootsi, ansamblist Kroumata). Ettekandele tuli Akira Miyoshi Kontsert marimbale ja orkestrile, veerandtunnine (ning esituslikult pisut logisev) teos, milles oli õhtumaist vaimu tunda rohkemgi kui hommikumais. Eks jaapanlased ole muusikas vist “suuremad eurooplased” kui eurooplased ise. Viimasena astus lavale meie publiku hea tuttav **Kroumata**. Need rootslased on muidugi võrratud – esitanud kontserdi naelana lannis Xenakise (1922) ääretult sugestiivse ja põneva teose “Peaux” (tsüklist “Plejaadid”), tuli kolmel marimbal ja trummidel ootamatult lisalooks Scott Joplini kuulus “Vahtralehe rag”. Ülimalt vaikukas ning leidlikus seades, elegantsest, kuid samas tohutult virtuoosselt. Ning sealjuures, *sic!* niisuguse kerguse ja materjalist üleolekuga, mis võib panna kadestama iga interpreedi mis tahes instrumendil.

Lõppenud festivalile hinnangut andes ning järgmist ootama jäädes peab tõdema, et niisugused sündmused avardavad oluliselt muusikalist maailmapilti. Ning mitte selles mõttes, et näiteks bensiinivaatide ja kõiksuguste torudega on ka võimalik muusikat teha, vaid põhjusel, et muidu jäävad ehk esitamata-kuulmata mitmedki XX sajandi kullafondi helitööd (näiteks Xenakise šedööver “Plejaadid”). Kui ennist sai öeldud, et löökpillimuusika on meie publikule suhteliselt uus asi, siis täpsustame, et vene ajal toimus siin vähemalt üks üleliiduline löökpillifestival. Ja siinkirjutaja mäletab selgelt, et rahvast oli Estonia saalis nagu murdu. Kui tuleb järgmine “Pauken”, ehk on siis ka.

IGOR GARŠNEK

M U U S I K A K O M M E N T A A R

Kildkondlusest ja plaadifirmast

(Vt. I. Garšnek. *Improvisatsioon eesti teemale*, Sirp, 20. aprill 2000.)

Kildkondlikkus on teema, millest Eestis hea meelega ei räägita. Väikeses riigis näib olevat paratamatu, et kõik tunnevad kõiki, poliitikas, majanduses ja kultuuris valitseb klassivendlus, perekondlus ning otsuseid teeb ühiste huvidega sõpruskond. Üksikisiku osa on väikesel maal väga suur ja võimas persoon suudab enda ümber koondada üsna mõjuka “õukonna”, kellega viia oma tahe ellu. Kildkondluse negatiivne külg on aga, et see üritab segada looduslikku valikut ja sooritada ühekülselt motiveeritud otsuseid. See ilmneb stipendiumide, toetuste ja tähtsate kohtade jagamises või ka mõnes lihtsamas vormis, kasvõi kirjades kultuuriministrile.

Igor Garšnek väidab Sirbis, et kildkondluse hammasrataste vahele on jäänud ka riikliku plaadifirma projekt. Siinkohal pole ma päris nõus, kui ta elegantselt lisab loetellu Eesti Raadio, mis nägevat plaadifirmat teistsugusena kui mõni teine asutaja. Tegelikult ei olegi Eesti Raadio (st. raadio kui selline) siin huvitatud pool – hoopis loodav plaadifirma vajab raadiot, et see fonogramme valmistaks ja lubaks neid “riikliku tellimuse” vormis kasutada. Eesti väiksust arvestades on soov mõisteta.

Vajadust riigi toetusega plaadifirma järele põhjendatakse eesti muusika senisest suurema ekspordiga. Vähem on arutletud, mil moel riiklik plaadifirma seda ideed teeniks ja milline võiks olla tulem. Eesti Muusika Infokeskus tahab saata küsijatele materjale ja raamatukogud täiendada oma kogusid, mis on ka praegu võimalik, kui nad esitaksid tellimuse ER ja ETV arhiivi ümbervõteteks. Möödunud kümnendil levitas Eesti Raadio plaate EBU-liinis teistele raadiojaamadele, kuid pärast Eesti ühinemist Rooma konventsiooniga, st. tänavusest aastast ei ole teised raadiod meie plaatidest enam eriti huvitatud. Plaadi mängimise eest tuleb raadiotel fonogrammitootjatele ja esitajatele maksta ja seda raha loetakse igas riigis väga kitsilt: kõigepealt omamaised muusikud, seejärel rahvusvahelised staarid ja alles siis muud. Teised raadiod tahavad Eesti Raadiolt saada hoopis ühekordse kasutusega kontserdisalvestisi, mis on EBU sisekorra järgi “free of charge”, st. esitajate ja kirjastustasud EBU liikmete eest makstud siitpoolt ja kohalike tariifide järgi.

Võimalik, et meie plaadifirma, kutsugem seda Estonian Records, pälviks mõne välismaise kompanii tähelepanu ja see hakkaks väikese leibeli toodangut levitama üle maailma. Võibolla ostaks mõni mainekas välisfirma ära mõne plaadi litsentsi. Need on lootusrikkad oletused, aga maailm on tuubil muusikat täis ja konkurents plaaditurul väga tihe. Kahjuks pole kodumaalgi plaadifirma toodangul erilist minekut, sest plaatide ja CDmängijate hinnad on endiselt keskmise palga suhtes väga kõrged. Plaadifirmast loodavad kergendust muusikud, kes praegu oma raha eest ja isekesis pusides plaate üllitavad. Kuid kus on mängus riigi raha, seal pesitseb suur probleem, kuidas seda jagada, ja kildkonnad kohe platsis, repertuaarinõukogu asutamist nõudmas ja vaidlemas selle koosseisu üle.

Head plaadifirmad on sündinud enamasti ühe isiku või sõpruskonna entusiasmi ja muusikafanlusest, mitte ministri käskkirjaga. Näiteks meie publikule tuttavad ECM, 4AD, BIS, Naxos ja Erdenklang on niisugused sõltumatud plaadifirmad, mis on maailmas rohkem või vähem läbi löönud tänu liidri entusiasmile ja heale maitsele. Väikefirma orienteerub enamasti mingile kindlatüübilisele repertuaarile, mida ta suudab hästi levitada. Kui eesti muusika ekspordiduna näha pilti, et maailma suurimates plaadikauplustes müüakse senisest rohkem eesti muusikaga plaate, siis võiks plaadifirma asutamise asemel tellida seeria hoopis mõnelt tegutsevalt plaadifirmalt. Näiteks soome firmad Finlandia Records ja Alba Records on teinud usaldusväärseid väljaandeid eesti muusikast, samuti rootsi ühemehefirma BIS.

Kui mõelda kontaktide arvule, siis julgen väita, et kõige tõhusamalt ekspordivad eesti muusikat Eesti Raadio ja Eesti Televisioon, sealjuures suhteliselt väikese rahaga. Näiteks “Euroradio jõulumuusika” (Euroradio Christmas Music Day) kuulajaloenduse tulemus on üle kümne miljoni kuulaja iga kontserdi kohta ja Eurovisiooni interpreetide konkursi lõppkontserdi ülekannet televisioonis jälgis vähemasti sama palju silmapaare. Kui hetkeks end plaadifirma-krambist välja sirutada, võiks ehk leida kasulikke ja tõhusaid ekspordiprojekte elektroonilise meedia ja interneti vahendusel.

Ameerikas finantseeritakse juba seitse aastat maksumaksjate rahast raadiosaadete sarja “Art of the States” (<http://alpha.wgbh.org/wgbh/radio/artofstates/index.html>). Bostoni raadio WGBH vahendusel toodab seda *freelancerist* muusikaajakirjanik Joel Gordon oma kodustuudios. Need 60minutised raadiosaated tutvustavad laia spektrit ameerika muusikat, muusikuid ja organisatsioone, kommentaarid on informatiivsed, lihtsas ja elegantse stiilis. Iga kuu saadetakse tellijatele saatega CD-R või kassett ning tekst. “Klassikaraadios” vahendab ameeriklaste sarja Joosep Sang pealkirja all “Osariikide muusika”. “Art of the States” on igakuiselt eetris neljakümne üheksa riigis ligi seitsmekümnes raadiojaamas ning kindlasti on see sari ameerika muusikat rohkem tutvustanud kui mis tahes plaadifirma riigi toetusel või ilma. Saatesarja, mille kõik kulud on kandnud lähetav riik, vahendaksid paljud raadiojaamad. Eesti pole Ameerika ja vaevalt oleks perspektiivi igakuisel seriaalil, kuid koostada näiteks kümme saadet, need interneti teel välja reklaamida ja soovijatele laiali saata oleks mõtet küll.

On lausa kummaline, et kuulsa tiigrihüppe-maa muusika kohta pole interneti võrgustikes kuigi palju materjali. Enamiku eesti interpreetide nime peale osutavad otsingud vaid “Klassikaraadio” saatekavale. Eesti muusika ekspordile annaks palju juurde pilkupüüdev ja atraktiivne internetilehekülg, mis koondaks nii olemasolevad lingid kui ka pakuks kõigile soovijatele ükskõik millises maailma nurgas noodinäidete, helifailide ning videoklippide näol kõitvalt ning inforikkalt materjale esitajatest, heliloojatest, kollektiividest, organisatsioonidest kuni kooride ja kammeransamblieni välja. Eesti muusika internetistamine on kindel investeering tulevikku, sest interneti kasutab suhteliselt noor publik.

Kuniks eesti muusika eksponeerimisel on veel palju teha, on ka riiklikust plaadifirmast ennastlik rääkida, sest muusika oskuslik reklaamimine ja esitlemine on üks eduka plaaditootmise eeldusi, mitte tagajärg. Lattu tolmuma jäänud plaadikarbid eesti kultuuri ei edenda.

TIIA TEDER

Uued tantsud vana varemeil

Kas Eesti vajab kahte rahvusvahelist mängufilmifestivali?

Kummaline küll, aga kui vaadata maailma riike majandusedetabeleis ja nende riikide filmitootmist proportsioonis elanikkonnaga, siis selgub, et lisaks ettevõtjasõbralikkusele ja investeerimiskliimaatika soodsusele seisab Eesti oma rahvaarvu suhestuva filmitootmise mahuga veel kõrgemal real. Paar aastat tagasi oli juttu 11. ja 14. kohast, mingis arvestuses edestati isegi USA-d, mille majanduses on filmi- ja meelelahutustootmine üks suurim tuluallikas, seda ka eksporditartiklina. Võrreldes Eestit teiste, suurte või keskmiste riikidega, toodetakse meil näpuotsa- või peotäis filme. Sama vähe on meil inimesi, kes neid vaatavad, kuid need nähtamatud filmid ja mittevaaatavad inimesed on ikkagi olemas ja selle paradoksiga seisab Eesti tabelis esirinnas.

Kuiva statistika järgi võiks Eesti ka oma filmifestivalidega teiste riikide seas kõrge koha hõivata. Muusikapidustustega meil filmifestivalid rinda ei pista, praegu võib rääkida kuuest-seitsmest filmifoorumist aastas. Lisaks kolmele suurele, milleks on Pärnu rahvusvaheline antropoloogia ja dokumentaalfilmide festival, Pimedate Ööde filmifestival (PÖFF) ja Tallinna rahvusvaheline filmifestival (TRF), on traditsiooniks saanud kevadine eesti filmide nädal, Theodor Lutsu filmipäevad Palamusel, Pärnu fideo ja vilmi festival ning Eesti amöörfilmide festival. Juttu on tehtud ka rahvusvahelisest anima- ja dokumentaalfilmifestivalist, aga need pole veel tegelikult pungenud.

Mitut suurt filmifestivali Eesti kannab?

Festivalide paljususe ja eriilmelisuse vastu pole ühelgi filmisõbral ega küllap ka kultuuriametnikul midagi, oleks vaid seda va raha. Praeguse pingelise, juba veidi negatiivses suunas tasakaalust väljas riigieelarve juures paistab, et lähiaastatel uue, suure ja rahvusvahelise filmifestivali tarvis midagi rasvast ei pudene. Annab hinge sees pidada "vanadelgi" – end nii või naapidi tõestanud festivalidel.

Filmiinimestele pole mingi uudis, et meie kahe mängufilmifoorumi vahelt oleks nagu must kass läbi jooksnud. Isikutevahelised pinged ja leppimatu vastuolu kanti Kinomaja/kinoliit – Filmimax teljelt TRF – PÖFF teljele. Ühe ebaõnnestumine ja teise jõuline tõus on hõõrumist teravdanud, kuluaarides on pori pillutud ja kaikkaid kodaraisse püütud loopida.

Fakt on see, et 1998. aasta sügisel võistlusprogrammi, žürii, auhindade ja tõmbetäht Gina Lollobrigida korraldatud TRF 1, mis tõi linale 43 täispikka mängufilmi, ebaõnnestus, et mitte öelda kukkus läbi. Pressis märgiti festivali vaimutust, formaalsust, ülespuhutust, nokiti meie oludes ju kobedagi programmi kallal. Eriti mulludetsembrise võimsa PÖFFi foonil on TRFi eestvedajail oma esimest alminekut raske seedita.

Kultuuriministeeriumi kantsler Margus Allikmaa: "Kui hakata tagasi mõtlema esimese TRFi ebaõnnestumisele, ei taha ma öelda, et Hannes Lintrop ja tema meeskonna festival oleks ebaõnnestunud pahatahtlikult ja lausrumaluse tõttu, sellele ma nagu kinnitust leidnud ei ole. Nagu ärsiki, on risk ka igasuguste kunstiürituste vallas. Ma pean täiesti normaalseks, et Hannes Lintrop ebaõnnestus ühel korral, inimest ei tule sellega maha kanda, inimesele tuleb anda veel teine võimalus."

Kaks aastat tagasi hakkas kultuuriministeeriumi põhimõtteliselt võrdselt toetama PÖFFi ja TRFi ning jätkab seda joont tänaseni. Iseenesest on see õiglane ja

demokraatlik hoiak, mida järgivad ka kultuurkapital ja Tallinna kultuuriamet.

Kultuurkapitali audiovisuaalse sihtkapitali juhataja Lauri Kärk: "Festival on pika vinna-ga asi. Maha kanda TRFi või PÖFFi edu lõplikuks pidada, on veel varavõitu." Samas mõonab Kärk, et ta "ei näe võimalust kunstlikult turgutada TRFi, kui nad festivalile katet ei leia."

Kultuurinädalaleht Sirp leiab, et teine, kuid elutervelt konkureeriv mängufilmifestival peaks PÖFFi kasvavat ninakust vaos hoidma. Kultuurirahakoti raudu hoidvate ametnike jaoks sobiks praegu kõige paremini variant, kus PÖFF ja TRF toimuksid kor-damööda vaheldumisi üle aasta. Kuid end ja publikut uhkelt püsti ajanud PÖFFi jaoks ei saa see variant kõne allagi tulla.

Kantsler Allikmaa: "Sügisel 1999 oli kultuuriministeeriumi seisukoht selline, et mõistlik oleks korraldada erinevaid suuri filmifestivale üle aasta. Pimedate Ööde filmifestival ja Tallinna rahvusvaheline filmifestival vahelduksid üle aasta. Nii nagu toimuvad teatrifestivalid "Baltoscandal" ja Tartus "Dionysia". PÖFFi korraldajad teatasid meile resoluutselt, et nemad ei saa oma festivali korraldada üle aasta, milles ma isiklikult natuke kahtlen. Aga tundub, et kui ministeeriumi nõunikud, filmi sihtasutuse inimesed ja kultuurkapitali inimesed jagavad seda seisukohta, et PÖFF ei saa toimuda üle aasta, vaid igal aastal, siis küllap on see seisukoht teatud mõttes tõelähedane. Sellest lähtuvalt võttiski kultuuriministeerium vastu seiskoha, et toetame põhimõtteliselt võrdselt ühetaoliste summadega mõlemat festivali. Kindlasti me ei toeta seisukohta, et Pimedate Ööde filmifestival saavutaks monopolse seisundi – see oleks hästi rumal ja lühinägelik. Seda seisukohta jagab meiega ka Tallinna linnavalitsus."

Tallinna linna kultuuri ameti juhataja Ene Vohu: "Tallinna linn eraldab mõlemale filmifestivalile põhimõtteliselt võrdses osas toetust. Aga momendil ei ole toetust antud ja meie käes ei ole ka ühtegi projekti, mille alusel saaks üldse arvata, kui palju kellelegi toetust üldse anda. Raha on reserveeritud mõlemale võrdselt. Kui ei toimu, siis ei saa. Tegevuskavad ei ole meieni jõudnud, aga Tallinna linnal on võimalus toetada."

Palju maksab üks filmifestival?

Kas ka Eesti Filmi Sihtasutus (EFS) leiab mõlema festivali toetamise võimaluse, selgub 2. juunil, mil eksperdid arutavad TRFi taotlust. Hannes Lintrop kinnitas minu "luureandmetele" tuginevat arvamust, et EFSi toetus on sel aastal väga vähe tõenäoline, kuna niigi kitsastest tootmisrahadest pitsitatud filmifestivalide summa on juba PÖFFile eraldatud. Samas ütlesin Lintropile kultuuriministeeriumi riikliku levitoetuse komisjoni seiskoha, et praeguse rahavähesuse juures ja TRFi tausta arvestades ei saa levikomisjon sel aastal korraga kahte suurt mängufilmifestivali toetada, PÖFF on 200 000 krooni juba kätte saanud ja TRF jääb ilma.

Hannes Lintrop, kelle turris juustesse viimased aastad halli on toonud, aga sinised silmad ikka optimistlikult edasi säravad, ei heida siiski meelt. 21. – 25. oktoobrini 2000 on planeeritud umbes 50 mängufilmi, võistlusprogrammi (12 filmi), žürii, auhindade ja külalistega festival ehk TRF 2.

"Kuna rahalisel vahendil saavad olema väga napid, siis ei saa me paraku väga pikka üritust planeerida, aga samas ei taha me teha väga suuri sisulisi hinnaalandusi," kommenteerib festivali juht Lintrop. TRFi direktoriks on sel aastal Erika Laansalu. Lintropi sõnul on lisaks kokkuleppele üürida

Sakala kultuurikeskusest kaks saali lootus saada veel kusagilt kolmaski. Kino Sõprus pole sel aastal taskukohane. Ühes rahastamisskeemi projektis kirjutab Lintrop: "...töö käib orienteeruvalt kuuekümnne täispikka mängufilmi festivalile toomiseks. Neist kaks-teist osaleb võistlusprogrammis. Praegu planeerime korraldada kuue päeva jooksul neljas kinosaa-lis sada filmiseanssi." Aga et EFSi abi on ebatõenäoline, siis langes 2,15-miljoniline eelarve kolmandiku võrra. "Festivali miinimumeelarve on praegu küllaltki tagasihoidlik – 1 460 000 krooni, mis kõik pole raha, siia hulka kuuluvad ka barteri teel saadud, meedia, kaudselt saatkonnad, sponsorid," selgitab juht.

Nelja suuremat rahastajat näeb TRF 2 peakorraldaja nii: kultuurkapital 500 000, EFS 450 000, Tallinn 200 000, kultuuriministeerium 200 000. Lisaks muud fondid 50 000, saatkonnad 80 000, sponsorid 380 000 ja piletimüügist 300 000 krooni.

"See eelarve on väga pingeline, sellega tuleb väga täpselt majandada, me peame valima selliseid teid, mis oleksid maksimaalselt odavamad, kuid ei puudutaks filmide sisu," kommenteerib Lintrop.

Kulka filmirahade komisjoni esimees Lauri Kärk selgitab: "Me põhimõtteliselt pooldame mitmekesisust ja paljusust, samas tuleb see 500 000 eraldamine kõne alla, kui ka mujalt on festivalile kate olemas."

EFSi kahtlevat meeleolu, et mitte öelda üpris tõenäolist äraütlemist, sai juba mainitud.

Kantsler Allikmaa kinnitab oma suhtumist festivalidesse: "Põhimõtteliselt nad peaksid olema võrdsed. Kordan: rumal on anda monopolne seisund ühele festivalile, igal juhul tuleks toetada mingisuguse teise alternatiivse nähtuse olemasolu. Kõige mõistlikum oleks see, kui erinevad festivalid toimuksid üle aasta. Siis saaks ühel aastal panna maksimaalse ressursi ühele ja teisel aastal teisele festivalile."

Filmiringkondades on olnud juttu ka sellest, et võtku Tallinn TRF oma munitsipaalfestivaliks. Ene Vohu: "Tallinna linnal ei ole ühtegi munitsipaalfestivali, kõik on kolmanda sektori üritused ja Tallinna linn toetab ühe osaga siis, kui see üritus saab kultuurkapitalilt, kui ta on rahvusvaheline ja seda toetab kultuuriministeerium ja mitmed sõltumatud fondid, sponsorid, euroopa liidud jne."

Võlad, vargad ja audit

TRFi oletuslikult toetavaid muid fonde, saatkondi, sponsoreid ja piletimüüki praegu peilida oleks paras narrus. Seepärast tegin Lintropiga juttu TRF 1 võlgadest ja auditist. "Need on kõik üpris laest võetud summad, mis eelmise festivali kohta on avaldatud. Tegelik eelarve kujunes kahe miljoni ringi. Ja paraku, nagu on ka kirjutatud, ületas eelarve reaalsed tulud, meil jäid järgi ainult võlad."

Uut ja vana näinud Tallinna Kinomaja tahetakse luua Filmikultuuri Keskus.

MARKO MUMM

"Kuidas praegu võlgadega on, aasta tagasi oli juttu 600 000?"

"Nendest võlgadest, võin sedasi öelda – Jumal tänatud, suur tükk ehk enamus on õnnestunud praeguseks jupikaupa likvideerida. See on käinud teinekord ka vastastikusel kokkuleppel, meile on tulnud lihtsalt vastu. Elu õpetab, teist korda ei saa endale enam sellist nalja lubada ja ses suhtes tuleb ikka majandada tükk maad täpselt ja olla majanduslikus mõttes jalgadega rohkem maas."

"Palju praegu võlgu umbes järgi on jäänud?"

"Ma ei hakka sulle seda siin ütlema, sest sa paned selle numbri kohe mütsi lehte."

Tea, et siin Sirbis TRF 1 võlgadest kirjutamine ei mõju hästi TRF 2 korraldamisele – sponsorite leidmisele ega fotograafide, pealelugejate jms. "tudegite" rakendamisele. Ega mõju hästi filmifestivalide korraldamisele üldse. Ent suu tuleb ka neis asjades avalikult puhtaks rääkida, seda enam, et TRF 1 maksmata võlad on mõnes seni usalduslikus äriettevõttes külvanud umbusku ja tekitanud suisa kategoorilist eitust mitte ainult filmi-, vaid igasuguste kultuuriürituste ja mittetulundusühingute (MTÜ) korraldatud ürituste suhtes laiemaltki.

Näiteks ütles Hotell Palace'i turvajuht Andres Harak: "Nende inimestega meie enam tegemist teha ei taha." Praegu võlgneb MTÜ TRF Hotell Palace'ile 70 000 krooni. Sama palju ka Vaala galeriile kata-loogi trükkimise ja kujundamise eest, ent erinevalt hotellist tahab Vaal, et TRFi tehtaks edasi, sest siis mingid tellimused jälle kukuksid. Üle kümne tuhande krooni ollakse trükiteenuste eest võlgu ka OÜ Kumalole. Kloostri Ait, kuhu võlgnetakse 25 900 krooni, ütles: "Oleme olnud ühenduses

Kino maailmameistrivõistlused: Cannes 2000

abielupaar Lintropiga, kes ütleb, et neil raha pole." Karl Friedrichi restoran kostis: "15. – 19. oktoobrini 1998 sõid ja jõid siin kõik need inimesed, kes selle festivali asjaga tegelesid, tegid viis arvet ja jätsid garantiikirja, aga pole mitte sentigi maksnud. Võlg on 42 619 krooni ja 45 senti."

Niisiis tuli viie helistamise peale, mütaki, 220 000 krooni võlgu kohe välja, rohkem ei viitsinud poole pikemat nimekirja läbi vända. Lisaks andis kultuuriministeerium TRF 1 korraldamise jaoks 75 000 krooni nn. tagastatavat finantsabi, mille, Lintropi sõnul "tagastamistähtaega on piisavalt pikendatud". Võlgu ollakse ka konferansjeedele, pealugejatele, fotograafidele, "tudengitele". Võrreldes PÖFFi ligi 400 000 krooni plaanitud töötasudega torkab TRF 2 eelarve kulude reas silma neli korda madalam – 100 000 kroonine töötasude rida. Kas tahetakse jälle "sponsorite" pealt kokku hoida ja hiljem "jupikaupa likvideerides vastastikuseid kokkuleppeid" saavutada?

Imelik lugu on ka MTÜ TRF auditiga. EFS nõudis 1998. aasta lõpus auditit nii TRFilt kui PÖFFilt. EFS eelmise juhataja Jüri Tallinna sõnul, mida mitmed filmiinimesed on kinnitanud, esitas Pimedate Ööde festivali täpse, tõelise ja põhjaliku aruande.

Jüri Tallinn: "KPMG- Estonia pöördus Lintropi poole, et vaja teha audit. Lintrop keerutas, hakkas venitama, et pole dokumente, käisid vargad jne. Siis aga tellis Lintrop ise suurelt KPMG-lt mingit liini pidi auditit! Meie selle eest ei maksnud, aga tulemus oli ikka katastroofiline."

Sirp tsiteerib selle auditi kokkuvõtte viimast rida: "Juhime tähelepanu asjaolule, et 31. 12. 1998 seisuga oli MTÜ TRF omakapital 590 317 krooni negatiivne, mis on vastuolus Mittetulundusühingute seaduse § 39ga." Lihtsamalt öeldes: MTÜ TRFi, kel on oma vara 6449 krooni eest on/oli võlgu üle 596 000 krooni, millest pool olla tänaseks "jupikaupa likvideeritud". Vastavalt ettevõtteseadusele pole firma nr. 80 028 107 ehk MTÜ TRF vastu keegi pankrotimenetlusega kohtusse pöördunud. Küll aga murdsid Tallinna Kinomajja, Uus tn. 3 paiknevasse TRF büroosse kummalise maitsega vargad, kes huvitusid rohkem TRFi raamatupidamisdokumentidest kui olmeelektroonika pudi-padist!

TRFi minevik ja tulevik

Praegu, mil TRFi programmi koordinaator Renita Lintrop on Cannes'i festivalil filme hankimas, soovib tema abikaasa Hannes konkurentidele ainult jõudu: "Kui PÖFFil on piisavalt powerit, siis andku aga tuld!" Samas avab Lintrop TRF 1 tegemise tausta: "Algne tahtmine oli teha seda festivali koos kinoliiduga, aga jagelused majas tegid ettevaatlikuks, kuid me pole sellest ühistöö mõttest loobunud." Lintrop avaldab lootust, et aastal 2002 "peaks suurem rahaline osa festivali eelarvest saama kaetud välisfondide ja sponsorite poolt ja festivali korraldamine siirduma loodavasse Filmikultuuri Keskusesse."

Vaadates kinoliidu eelmise esimehe Andres Söödi allkirjastatud kaebekirju Filmimaxi asjus Europa Cinemas peakorterisse Prantsusmaale ja Nordic Baltic Filmfundi peasekretäri Mona Jensenile Kopenhaagenisse, pole kahtlust, kes kellega tantsib ja kui tülikalt PÖFFiga seostatud rentnik Tallinna Kinomajas teisele ambitsioonikale mängufilmifestivalile tüliks jalus on.

TARMO TEDER

10. mail alanud Cannes'i filmifestivali pära paistab. Pühapäeval murtakse kuldsest palmipuult järjekordne oksake, sedapuhku siis juba 53. korda, ja kinomaailm saab endale uue kangelase.

Võistlusprogrammi 23 filmi valis välja festivali peadirektori Gilles Jacobi juhitud komisjon, kelle otsustada oli ka Luc Bessoni määramine žürii esimeheks. Ametist lahkuvale Jacobile otsitakse muide hetkel väärilist järeltulijat ja reaalseima kandidaadina on mainitud Cahiers du Cinema toimetajat Serge Tobianat. Aastakümneid Cannes'i vankrit vedanud Jacob on pidanud viimastel aegadel lakkamatut kriitikat taluma, muu hulgas on teda süüdistatud liigeses "suurtele nimelele" orienteerituses, mis kahandavat uute talentide läbilöögivõimalust. Oma töötera selles etteheites muidugi on, vaadake või tänavust osalejate nimistut: Ken Loach, Wong Kar-wai, James Ivory, Lars von Trier, Nagisa Oshima, Joel Coen...

Godard, Depardieu, Bergman

Seekordse avatseremoonia tegi eriliseks (iseenesest rabav) tõsi, et Lionel Jospin oli festivali 53aastasest ajaloos esimene Prantsusmaa peaminister, kes austas kinopidu oma kohalolekuga. Gala juhatas sisse Jean-Luc Godard'i 12minutiline montaažfilm "Kadunud sajandit otsides". Vanameistri intellektuaalne vinjett pälvis paraku ehmatavalt leige (et mitte ütelda jäise) vastuvõtu, sootuks orgaaniliselt sobitus glamuursesse õhkkonda festivali tegelik avafilm, konkursiväliselt linastunud "Vatel". Prantsuse rahadega toodetud ingliskeelne kostüümidraama keskendub tseremooniameister François Vatel (Gerard Depardieu) kirglikele ja dramaatilistele läbielamistele kolme päeva jooksul, mil Louis XIV viibib aukülasena Vatel peremehe maamõisas. "Vatel" illustreerib muide ilmekalt prantsuse kinos puhkenud kostüümidraamade buumi: samasse žanrisse mahub koguni kolm põhiprogrammis linastuvat prantsuse filmi. Kummalisel kombel on ajaloolisest ainesest vaimustunud needki lavastajad, kelle senine looming on risti vastupidises suunas arenenud – eredaimaks näiteks žürii esimehe Bessoni meilgi linastunud "Jean d'Arc".

Ajakirjas Screen International avaldatavat kriitikute edetabelit juhtis teisipäevase seisuga Liv Ullmanni "Trolosa" ("Truuduseta"). Tänavu 82aastaseks saav Ingmar Bergman kirjutas oma kunagisele lemmiknäitlejale ja armukesele stsenaariumi, mida ta ise nimetab "moraalijutuks, mis ei moraliseeri" või siis "kaasaegseks emotsionaalseks thrilleriks". Loomulikult on lugu keskealisest naisest (Lena Endre), kes peab valima kahe mehe (Krister Henriksson ja Thomas Hanzon) ning oma üheksa-aastase tütre vahel, tugevalt autobiograafiline – Erland Josephsoni tegelaskuju nimeks ongi filmi tiitrites Bergman. Sestap pole imestada, kui kriitik leiab end ühtäkki küsimuse ees, et mida ta õigupoolest arvustab: Bergmani käsikirjal põhinevat Ullmanni filmi või... Ingmar Bergmani elu?

Kui näiteks Coenite "O Brother, Where Art Thou?" ("Oh vend, kus sa oled?") kõrget reitingut võis pidada ootuspäraseks, siis kaks filmi on suutnud paljunäinud festivalipublikut tõeliselt üllatada. 20aastase iraanolanna Samira Makhmalbafi "Takhte Siah"

20aastase iraanolanna Samira Makhmalbafi "Tahvlid" on tragikomöödia kahest rändkooliõpetajast, kes Kurdistanis mägedes endale õpilasi otsivad.

Samira Makhmalbaf hiilgab võimega luua haaravalt kummalist, sürrealset meeleolu.

("Tahvlid") on tragikomöödia kahest rändkooliõpetajast, kes Kurdistanis mägedes endale õpilasi otsivad. Makhmalbaf hiilgab võimega luua haaravalt kummalist, peaaegu sürrealset meeleolu, samas on tema pilt araabia kino kohta tavatult kiire ja dünaamiline. Hiinlase Jiang Weni teine lavastajatöö "Guizi Lai Le" ("Saatanad lävepakul") on musta komöödia sugemetega draama. Lugu hargneb 1945. aastal, mil Hiina oli keiserliku Jaapani okupatsiooni all – hiina talupoja hoolde usaldatakse kaks sõjavangi, jaapani sõdur ja tema hiinlasest tõlk. Linaloo isepäisust arvestades pole ime, et Hiina ametnikud üritasid filmi linastumist festivalil viimase hetkeni ära hoida. Muide, võimudega oli probleeme ka Makhmalbafil, nii et sakslasest produtsendil tuli "Tahvlid" Iraanist poolilegaalselt "välja smugeldada".

Joel Coeni "Oh vend, kus sa oled?" kõrget reitingut võis pidada ootuspäraseks.

Kuldse Palmioksa kullaproov

Ajal, mil Tallinnasse kerkib Eesti esimene kobarkino, nopivad Euroopa kinoärimehed juba *multiplexide* esimesi magusaid vilju. Möödunud aasta lõpus oli Euroopas 470 kobarkino ühtekokku 4967 ekraaniga – areng on olnud kiire ja hämmastavalt tõhus.

Liv Ullmanni emotsionaalne thriller "Truuduseta" on lugu keskealisest naisest (Lena Endre), kes peab valima kahe mehe ning oma üheksa-aastase tütre vahel.

Sellest julgust saades on Ameerika suurstudiodid tänavu esmakordselt planeerinud Euroopa-esilinastusi ka seni "surnud ajaks" peetud suveperioodile.

Sellele vaatamata oli Gilles Jacob pettunud, et paljud USA *majorid* eelistasid oma paremaid palu festivalile (ja sellega paralleelselt toimuvale filmiturule) mitte tuua. Samas on tõsi seegi, et turuvallutusliku stardiplatvormina pole Cannes ameeriklasi kunagi ahvatlenud. Isegi Kuldse Palmioksa napsamine ei garanteeri suurstudiotele rahuldavat kassaedu ja "Pulp Fiction" on jäänud seni ainsaks võidufilmiks, mis suutis ületada saja miljoni dollari rajajoone. Isegi liidetuna jäävad viimase nelja aasta võidufilmide tulud ühe miljoni dollari piirimaile, samas kui kolm viimast Oscari laureaati on teeninud kokku üle 821 miljoni dollari. *No*

comments, nagu ameeriklased ütlevad.

Kuldse Palmioksa kaubanduslikku väärtust ei saa siiski päriselt eitada – Euroopas ja üha atraktiivsemaks muutuvatel Aasia turgudel võib see küllaltki tõhusa publikumagnetina toimida. Seda silmas pidades müüaksegi Cannes'i filmiturul enamik võistlusprogrammis linastuvaid filme kurikavala lisaklausliga, mis lubab võidu korral varasemat hinda märgatavalt kergitada.

Nagu teada, polnud meie kodusel kinol Cannes'i tänavugi asja. Sellele vaatamata on festivali väljaannetes Eestist põgusalt juttu tehtud – iseasi muidugi, et millises kontekstis. Nii andis Taani Smile Entertainment teada, et hakkab sügisel filmima *thrillerit* "Baltic Storm", mis käsitleb Estonia katastroofile järgnenud poliitilisi mahhinatsioone. Ingliskeelse filmi eelarve on kuus miljonit dollarit, stsenaariumi kirjutas kanadalane J. A. Gaudet ja lavastab poolakas Feliks Falk.

Teine näide on veelgi drastilisem ja pärineb see ajakirja Moving Pictures kolumnisti Nick Roddicki sulest. Nimelt manab ta lugeja silme ette oma hirmuunenäo Cannes'i filmipidude tulevikust: "... kujutlege, et enne söögi-joogi manu pääsemist sunnitakse teid taluma hirmipikka ettekannet ja osalema diskussioonis Baltimaade filmikunsti tuleviku teemadel." Kõlab masendavalt, aga kuidas peakski kinoavalikkus suhtuma riiki, mis saadab suure surmaga festivalile 2 (!) ajakirjanikku (Cannes'i on tänavu akrediteeritud 3893 meediaproletaarlast) ega suuda filmiturul oma stendigi püsti panna? Paneb mõtlema küll, miks ta ei pane...

Festivalil linastunud filmidest ja žürii eelistustest lähemalt järgmises Sirbis.

OLLE MIRME,
Cannes

Pisavalt tihti korratud valest saab tõde.
Lenin

*Demagooia on palgasõdureist odavam ja
müüb oma teeneid ühtviisi nii demokraatiale
kui ka diktatuurile.*
V. A. Koskenniemi

18

Pühapäev Saaremaal

Sattusin sinna seoses emadepäeva ja ämma sünnipäeva-ga, mis enam-vähem kokku langesid (emadepäev on ju liikuv püha). Lisaks oli veel klassikaline pühapäev ja Kuressaare tänavad küllalt tühjad, eriti kui hommikul välja minna. Aga nad olid juba eelmisel õhtul eriti tühjad olnud.

Keset linna kõrgub nüüd teatrihoone, kus äsja Kilvetil olnud esietendus. Ei hakanud puhkepäeval teatrisse trügi-ma, ilmselt suletud. Teatri küljes on uus kohvik Remark. Vaatasin akendest sisse, paistis diivaneid. Ust katsuma ei hakanud. Ei teadnud, mis seal sees pidanuks tegema. Üks teine mees tuli. Küsis, kas ma olen püüdnud teatrikohvikusse sisse saada. Vastasin eitavalt. Tema, et kell on juba pool üksteist, aga sildi järgi kümneks avatav ukse pole ikka avatud. Ei olnud jah avatud. Kohvik oli suletud. Soovitasin koputada. Ütles, et on juba koputanud. Ei osanud rohkem soovitada. Ka mulle, kes ma ei tahtnudki teatrikohvikusse minna, mõjus äkki ängistavalt, et kohvik on keelatud, pole lubatud.

Seisin heleda-heleda seinaga foonil. Meenus, et külastan sporaadiliselt interneti kommentaare. Kui jääd vahel üht rahvalikku teemat vaatama, siis vaatad järjest. Äkki tunned, et tahaks sekkuda. Sekkudki. Viimati sekkusin Megas. Seal arutati ikka edasi seda Virkust ja tema prostitutsiooni. Kirjutasin midagi kaalukat ja lihtsat. Sain äratõukava vastuse: mu kommentaar sisaldanud roppusi. Mul, ja roppusi? Mu tuttavad teavad, kui tagasihoidlikult ja valitult ma ropendan! Vaatasin oma kommentaari veel. Äkki on toimetajat häirinud "lits"? Eespool oli teistel küll juttu libudest. Haarasin klaviatuuri ning esitasin retoorilise küsimuse: kas "libu" on tsensuurne ja "lits" ebatsensuurne? Taas vastus: ma sisaldan roppusi. Hakkas häbi, põgenesin. Mõjus äkki miskipärast ängistavalt, et üks sõna on keelatud, pole lubatud.

Nüüd ämma juures lugesin lehti ja vaatasin pilte, kuidas õudsed mustades maskides mehed ründavad Moskvast NTV sõltumatut telekanalit. NTV oli teinud midagi keelatud, seda, mis pole lubatud.

12 tundi hiljem vaatasin kodus juba Delfit. Reageerimine Eurovisioonile oli kirglik. Muusika kohta on igaühel ju midagi arvata. Mõnel oli hea meel Inese suhtelisest võidust, teine raevutses suhtelise kaotuse pärast. Domineerisid pubekad, kelle keelekasutus on vabam ja käitumine spontaansem. Siin polnud küll midagi tsenseeritud, miski polnud keelatud, kõik oli lubatud.

Üks korralik mees juba noomis:

Mida kuradit te aasite selle kallal, kas Padar on homo

ja kas Inese hargivahe kleepus või mitte.

Ent pubekas ei jätnud: *Kurat see Padari jobu rikkus ju kõik ära, munn kadugu neegreid nikkuma (või siis vastupidi neegrid – padarit). Vot see Padar oleks paras sinna Läti Pedede juurde pista !!!!!*

Mu arust mindi seekord küll liiale, sest esines ka väga palju otseseid üleskutseid tappa taanlane, tappa lätlane, tappa Ines, tappa venelane. Tegemist oli ju (mis sest, et anonüümsete) ähvardustega. Kas foorum on siis peldikusein, mõtlesin ma krigisevas moralismihoos. Mõjus äkki miskipärast ängistavalt, et rassism ja seksism on lubatud, pole keelatud. Ent Hans H. Luik on rääkinud, et Delfi foorum on uus massimeedia, rahva-ajakirjandus, mis peaks olema nagu kreeka turuplats, kus võib ka tomatiga saada. Ei saa olla nii, et avalik arvamus on keelatud, pole lubatud.

Muusika puhul erutuvad pubed ju väga. Olgem ausad, mille muu peale on neil tänapäeval erutada? Mida muud peale muusika on gerontidel neile pakkuda?... Vanamehed ajavad foorumil hoopis teisi, oma asju. Kui teinekord tuleb jutuks Terje Aru või Metsamaa, siis kostab metalseid toone meestelt, kellega ei tahaks kohtuda muidu kui ekraanikaasi tagant. Nad tunnevad üksteist varjunime alt ära. Teevad konkreetseid ja kaugeleminevaid vihjeid. Külmi ja maskuliinseid.

Mõni Eurovisiooni kommentaari oli häirimatult. Üks mees oli võistluse maha maganud ja lubas hommikul pärast kohvijoomist öue minna. Pärastlõunal aga teatas ta:

Ei vist ikka ei viitsi öue minna. Toas on ikka mõnusam lesida ja pikutada. Ma arvan, et teen väikse uinaku veel enne magamaminekut.

Ja teine, häirimatult:

Rahvas on siin sigaerutunud. Aga mina näiteks söön redist. Üleile tõin pintsaku keemilisest ära. Nad on selle perse keeranud. Varukad vaevu ripuvad küljes. Ma ei teagi, mis saab.

Ent uue ajakirjandusliigi Eurovisiooni-mõtetega tutvumine seisis mul alles ees. Olin tol hetkel veel Saaremaal, täiesti internetivaba. Läksin üle tänava, kuhu paistis ere päike. Seisin helevalge müüri foonil. Tuul oli vaibunud. Kuressaare postkontori küljes ripnes veel ühe päevalehe reklaam, kus küsiti, mis me tegema hakkame, kui laulu-võistluse võidame, ja oli lisatud, et Malta ja Inglismaa on valmis meie eest võistlust korraldama.

MATI ÜNT

Eurovisiooni laienemisest

Kord vaatasime ämmaga koos Eurovisiooni lauluvõistluse algusest lõpuni ära. See oli väga ammu, Eesti siis veel oma lauluga ei osalenud, pilti kandis üle Soome televisioon. Nüüd oli Eesti juba viiendat aastat järjest oma lauluga kenasti väljas, aga mul pole enam ämma, kellega koos vaadata.

Seekord juhtusin Eurovisiooni kuulama keset metsa, aga sedagi jupiti, kuidagi poolune ja ärkveloleku vahelduvais seisundis. Kuulsin 9. – 17. esituseni, suikusin ja ärkasin lätlaste laulu lõpu eel, see läks peale küll ja tekitas tugeva huvi. Venemaa/Ameerika internatsionaalne lugu millegi erilisele esile ei tõusnud ega veennud, Taani esitust nägin järgmisel õhtul "Aktuaalsest kaamerast" ja visuaalne kontakt vingete vanade vendadega parandas mu seni vokaal-instrumentaalset arvamust. Eelmisel õhtul auditiivselt haaranud Läti poisid aga vastupidi, videopildis enam nii võimsalt ei mõjunud. Eda-Ines Etti eurolaulu kuulsin ositi eelmisel laupäeval mingist raadiokanalist ja olen tema suuri pilte päevalehtedes ka näinud. Väga kena tüdruk, kelle laulu üle võib uhkust tunda.

Üldiselt jäi Eurovisiooni lauluvõistlusest jälle selline mulje, et Eesti oleks võinud rohkem punkte ja natuke parema koha saada, aga käib see neljas küll. Kes see väikest ikka rohkem märkab, temast hoolib ja talle nii väga annab. Ammu teada, et see hääletamise ja punktandmise värk ei klapi laulu, loo ja esituse kvaliteediga kokku, juba lapsedki räägivad, et üks poliitilise taustaga ooperitsirkus ole.

Oodanud nüüd järjekordselt neid Prantsusmaa või Venemaa panemata jäänud punkte ja kuulanud naabrite mõõdukalt poolehoidu, igasuguseid sulle-mulle kombinatioone, tuln täiesti tõsisele ideele: Eurovisiooni haaret tuleb laiendada, neli korda aastas oleks vaja korraldada paneurokultuurilise rahvaste sõpruse ja vaenu festivali, kus oleks järgemööda esindatud laul, kujutav kunst, film ja kirjandus. Peo kiirema kulgemise huvides ei pruugi autorid ega seega ka riigid mingit laulu, installatsiooni, linasteost

või euroromaani üldse esitada. Meedias võib ju eelnevalt mingeid teoseid haipida, aga Eurovisiooni žanrifinaali kokku tulles hakatakse kohe vastastikku, mingite lauludega aega viitmata enam kui viitekümnet riiki läbi hääletama, üksteisele läbisegi punkte panema. Kevadel võiks olla virtuaalne laul, suvel mingit nähtamatu kunsti piiri kujutada, sügisel ehk seda filmigi näidata, mis Eestil sel aastal jälle tegemata jääb ja jaanuaris talvevaikuseromaani tunnetust sugereerida. Kõik see toimib virtuaalselt, kujutlusvõimet kasvatavalt. Maksabki ainult kujutus nii kunsti ja kirjanduse kui ka Paapua Uus-Guinea ja Uus-Kaledoonia kohta. Kõik, mida annab kujutleda, on ka reaalselt olemas, sest kujutlusvõime on ju olemas.

Ajapikku kasvab sellest paneurokultuurilisest permanentsest festivalist välja ülemaailme rahvaste kultuuri, sõpruse ja vaenu festival, kus enam kui 200 riiki vahetpidamata üksteist läbi hääletavad. Hääletamine võib kesta päevi ja nädalaid, sest igal pool pole ju interneti ja telefonigi. Meedia ei lase asjal igavaks minna, tehakse pidevalt kommentaare ja reportaaže. Sõdu ja pommipanemisi jääks hoopis vähemaks, sajad miljonid inimesed oleksid pidevalt planeedi läbihääletamisega hõivatud, riikide kõikum reiting alatasa kõigil silme ees.

Oleks ju päris kihvt, kui äkki tuleb raadiost keset muusikat ja muud möga välkuudis, et Püha Tool, välk ja pauk, andis Eestile virtuaalse planetaaromaani eest 12 punkti ning Eesti omakorda Saalomoni Saartele ilusa filmi eest (mida seal iialgi vändatud pole) maksimumtosina ära.

Väikse hirmutundega võib juba karta, et selline totaalne hääletamine hakkab siin maamunal rohkem inimesi liitma, kui suudab seda jalgpall. Aga üks see hääletaminegi suures osas just jalgpallitulemuste järgi hakkagi käima. Mis siis, et žanrifinaali kilbile on tõstetud mõni "Waterloo", "Mona Lisa" või "Idioot".

TARMO TEDER

Minu päevik 2000

UKU-RALF TOBI

11. mai

Uni rahutu. "Ela ja sära!" on siiski võimas imperatiiv, eriti, kui sa oled kohusetundlik inimene. Ja minusuguseid on palju. Kujutan ette, et täna ja homme ei lisandu eesti kultuuri varasalve ühtegi väärtteost. Inimeste mõtted on mujal, loomevõime pärsitud.

Andres, vana lüroepik, helistas öösel, ka ei maganud. Talle oli millegipärast tulnud meelde, kuidas Vidal Sassoon oli pannud esimest korda šampooni ja hooldusained kokku ühte pudelisse ja saatnud uue toote maailma hüüdlausega "Wash and go!". Mille peale Soome MTV-s oli tehtud paroodia: "Vissu ja kossu (Vichy vesi ja Koskenkorva viin) yhdessä pullossa! Ota ja mene!"

Ja meil on siis nüüd selle järg: ela ja sära!

12. mai

Olev ja Raul andsid ajakirjanduse kaudu teada, et nemad kindlasti esitavad avalduse elamaks ja säramaks.

Päeval suhtlesin sel teemal õige mitmega. Üks levinumaid mõtteid on, et seda stippi tuleks anda abielupaaridele ja/või loovdünastiatele. Perekonnale 30 000 kuus mõjuks ikka paremini kui 15 000 üksikule andele: saaks natuke ka kõrvale panna.

Ise mõtlen, et kui kellelegi üldse anda, siis neile, kelle tuntud tasemel looming on kõiki juba ära tüüdanud. Ja ainus tingimus: ärgu nad vähemalt stipendiumi ajal enam midagi juurde "loogu"! Saatsin oma sellekohase soovitusnimestiku (üle 8) K-kapitalile ka ära.

13. mai

Märt ütles Arkaadias, et head kriitikat võib kirjutada ka kriitik, kes pole Derridast kuulnudki. Ei ole sellega nõus. Tuglas ju ei öelnud: laske ma kritiseerin, ainult et Brandest ma küll ei viitsi lugeda.

Vaatasin Eurovisiooni kontserdi ära: lihtsalt tundsin, et raskel hetkel peab intelligents olema koos oma rahvaga. Õnneks oligi nii nagu lehed kirjutasid: meie Eda-Ines kõige ettim!

Ei viitsigi hääletamist vaadata, lähen parem magama. Eks hommikul kuuleb, kes teiseks-kolmandaks jäid.

14. mai

Hommikul suur pettumus.

15. mai

Päevalehes andis Rein teaberohke ülevaate oma elust: kolm aastat sõjaväes, viis ülikoolis, aspirantuur KKI-s. Ridade vahelt võis välja lugeda ka loo mõtte: Joel sai täna 50.

Juubilar muide võis olla üks esimesi, kes sai teada:

*Vaev on vanaks saada,
aga hea on vana olla.*

16. mai

EPL refereeris Ameerikas ilmunud artiklit, mis tagus Erkki-Sveni maa sisse. PM leidis samalt mandriit artikli, mis tõstis Erkki-Sveni tagasi taevani. Kuni Eesti ajakirjandusturg on korrastamata ja monopol pole veel tekkinud, ei saa me oma muusika tegelikust tasemest midagi teada.

Vastu õhtut tuli teade, et Evaldile sedapuhku aitas. Juhan on kirjutanud:

*Jah, surmas on süüdi elu,
mis eelnenud hauale.*

Juhanil on üldse palju, mis siia sobiks. Aga ma pean rohkem päevikut, mitte antoloogiat.

Õhtul uudistes näitas viiksti, kuidas meie Lennart sidus Soome Tarjale mingi europõlle ette. Ei saanudki aru, kas see oli põlletamine, kus pruudile niisama põll ette seotakse, või põlletappimine, nii et kogusime ikka raha ka natuke.

Mis näitab veel kord, et peab ise kohal käima. Aga ei meeldi mulle need üritused, kus kogu meie koorekiht on küll kohal, aga ainult istub ja kuulab, suu ammul. Midagi konkreetset, midagi, mis meie noort riiki edasi viiks, sel ajal ei toimu. Neil silmapilkudel tunnen eriti valuliselt, et saaksime ju palju rohkem ära teha.

Samal ajal Soome võitis saalibändi MM-võistlustel Venemaa 10:0. Eesti peaks leidma oma Saalibändi.

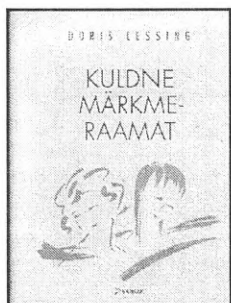
17. mai

Riigikogu otsustas tõsta peaministri palka. Ühtlasi otsustati, et rahva meelepaha sel puhul ei tõsteta – see tõuseb ise.

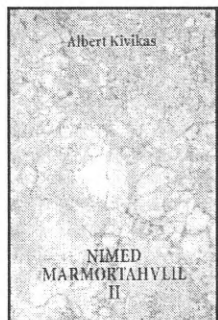
RAAMATUTUTVUSTUS

Enn Soosaar
EESTI ASJA ARUTUSI

Raamat esitab üheksas temaatilises ringis valiku autori aastatel 1995 – 1999 kirjutatud mõlgutustest ja manit-sustest, sise- ja välispoliitilistest kommentaaridest ning analüüsides, demokraatliku ühiskonnakorralduse päeva- ja põhimõtteküsimustest. Toimetanud Toomas Haug, sarja kujundanud Kersti Tormis. Tänapäev, 2000. 311 lk.

Doris Lessing
KULDNE MÄRKME-RAAMAT

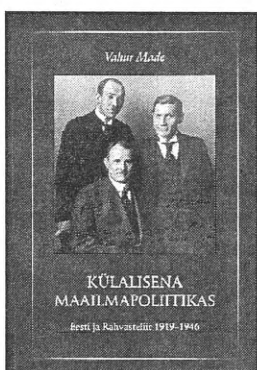
Pärsias 1919. aastal sündinud, Rodeesias kasvanud ja hiljem Inglismaale elama asunud kirjaniku oma-pärasel vormis, esmakordselt 1962. aastal ilmunud, ent aegumatu kuulsusega romaan, mille ülesehitust autor ise eessõnas selgitab. Tõlkinud ja järelsõna kir-jutanud Krista Kaer, toimetanud Maret Käbin, kujun-danud Mari Kaljuste. Varrak, 2000. 696 lk.

Albert Kivikas
NIMED MARMORTAHLIL II

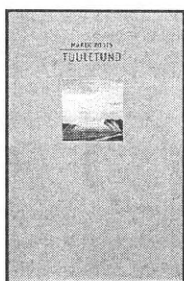
Eesti kirjandusklassiku (1898 – 1978) neljaosalise romaani teine osa. Esimene ilmus Eesti raamatult 1991, edasiste ilmumine sõltub teose läbimüügist. Romaani II osa tegevusaeg ulatub 1919. aasta suvest aastavahetuseni, Vabadussõja lõpuni. Põhjaliku järel-sõna kirjutanud Oskar Kruus. Kujundanud Tiina Sild-re, toimetanud Heino Kään. Olion, 2000. 262 lk.

Eric Soovere
KÄRU JA KAAMERAGA

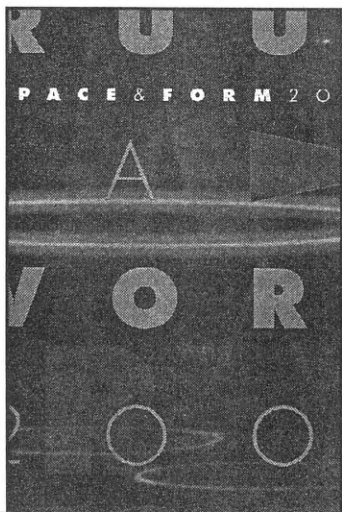
Pilkupüüdva albumi alapealkirjaks on "Pilte ja päevikulehti põgenemisteelt 1944 – 1949", raamat käsitleb Eric, Leili ja Ülo Soovere põgenemist Eestist 1944. a. septembris – kannatusi, vintsutusi, nälga ja hirmu homse ees. Fotode ja lisatud faktide tõttu on tegu selle väärtusliku ajastudokumendiga. Pöördumise lugeja poole kirjutatud Eric Soovere, eessõna tema poeg Ülo Soovere. Kujundanud Endla Toots, toimetanud Andres Mälk. Olion, 2000. 218 lk.

Vahur Made
KÜLAELISENA MAA- JA MAAILMAPOLIITIKAS

Raamatu eesmärgiks on avada seni peaaegu uuri-mata valdkond Eesti välispoliitika ajaloos – Eesti tegevus Rahvasteliidus, esimeses poliitilises globaalse suunitlusega rahvusvahelises organisat-sioonis 1919 – 1946. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2000. 318 lk.

Marek Roots
TUULETUND

1976. aastal sündinud noore luuletaja, Tartu Teoloogia Akadeemia üliõpilase religioosne esikkogu sisaldab luuletusi kui sümbolit, mille varju jääb mõistmata palju äraõeldamatut ja ometi olemasolevat. Kujundanud Endla Toots. Logos, 2000. 87 lk.

RUUM JA VORM 2000

Efektne kataloog näituste ja ürituste kohta, mis toimusid suurejoonelise sajandilõpuprojekti raames, keskendudes ennekõike arhitektuurile ja sisekujun-dusele. Eessõna kirjutanud toimetaja Triin Ojari, tehniline toimetaja Leonhard Lapin, kujundus Tiit Jürna, fotod Toomas Kohv, tõlge inglise keelde Leelo Linask, Liisi Ojamaa.

EESTI RAAMATU AASTA

“Eesti raamat 1940 – 2000”
Rotermanni soolalaos

21. maini on Rotermanni soolalaos vaadata eesti raamatu aasta näituse “Eesti raamat 1525 – 2000” Tallinna ekspositsioon “Eesti raamat 1940 – 2000”.

Eesti Rahvusraamatukogu ja Eesti Akadeemilise Raamatukogu koostatud Tallinna näituse ekspositsioon aastatest 1940 – 2000 sisaldab ligi 900 trükist, millele lisandub valik raamatusarju, jätkväljaandeid, kogutud teoseid, kalendrid ning teatmeteoseid avariilistel. Ekspositsiooni ülesehitus on kronoloogiline, aastaküm-nete sees temaatiline. Eraldi on välja toodud eeposed ja üldentsük-lopeediad. Teoste sisu kõrval on lähtutud raamatust kui ajastu peegeldajast, trükise retseptisioonist ning kujundusest. Väliseesti kirjanduse väljapanek annab ülevaate olulisemates eestlaste asukohamaades tegutsenud eesti kirjastuste ja organisatsioonide esmatrükis ilmunud valdavalt eestikeelsetest väljaannetest. Tead-likult on kõrvale jäetud väliskirjastajate avaldatud eesti autorite raa-matud, kordustrükiid ja tõlketead (v. a. mõni oluline ilukirjan-dustõlge). Video vahendusel on võimalus jälgida filmikatteid kir-janikest, kirjandussündmustest, Eesti Kirjanike Kooperatiivi lugu ning videofilmi Eesti Rahvusraamatukogust. Näitusel eksponeeritu on erinevalt tavalisest trükikataloogist kajastatud elektronkataloog-is. Külalastajate kasutuses on arvuti. Suurnäitus “Eesti raamat 1525 – 2000” annab läbilõike eesti trükisõnast 475 aasta jooksul. Kaheosaline ekspositsioon on näha Tartus ja Tallinnas.

Rõngu valla kodukandi päev

Rõngu valla kodukandi päev 20. mail on seekord pühendatud raamatule ja vallaga seotud kirjanikele.

Täna, 19. V viiakse lilli Rõngu surnuaias puhkavate kirjameeste ja teiste suurmeeste kalmudele. Laupäeval, 20. V avab vallavanem

Uno Parm valla päeva kell 10 vallama-jaa ees, andes kätte külvavamate tun-nistused. Seejärel minnakse üheskoos Rõngu vallast pärit või vallaga seotud külastajate küladesse. Koruste, Valguta, Teedla ja Uderna kaudu, kus kõikjal on oma programm, jõutakse Rõngu, kus algab kella 14 kirikukontsert. Kell 16 algab Rõngu kultuurimaja hal-jasalal (vihma korral majas) nn. piknik raamatuga. Et tänavu on aasta puuks kuulutatud pihlakas, istutame pihlapuid, esinevad lapsed ja täiskasvanud, mängib pasunakoor, üles astuvad tegelased raamatutest, kirjanikud ja külalised – täiesti vabas vormis. Majas on üleval näitused, muu hulgas piiblite oma. On hea, kui Rõngus õppinud ja müüdi Rõnguga seotud inimesed tulevad ja vaatavad, millega me tegeleme ja veel parem, kui ütlevad sõna sekka. Oma kindla nõusoleku tulla koduradadele on andnud Arvo Valton-Val-likivi, Mati Hint, Ann Must, Eduard Väari jt. Oled Sinagi, hea luge-ja, oodatud Rõngu valla kodukandi päevale 20. mail. Teavet annavad Laine Meos, tel. 8 27 459 311 ja Maimu Parm, tel. 8 27 459 438.

Raamatuaasta aväiritus Avinurmes

11. mai Avinurme kirjanduspäev algas puude istutamisega rajatavasse terviseparki. Osa võtsid lasteaiälapsed koos vanematega ning kirjanikud Veiko Belials, Peep Ilmet ja Heino Kiik. Puid istutati ka kohaliku raamatukogu ja muuseumi juurde. Õhtul jätkus kirjanduspäev vastses rahvamajas raamatuaasta piduliku avami-sega, mille kontserdiosa sisustasid Avinurme keskkooli klaveriklassi õpilased ja Avinurme naiskvartett. Kirjandusloomingut esitasid nii Avinurmega seotud kirjanikud kui kooliõpilased. Päevateemal esinesid sõnavõttudega Evi Tamm, Virve Tooming ja Heli Nigul.

PEEP ILMET

V A R I A

Triin Soomets – Liivi luuleauhinna laureaat

Juhan Liivi 136. sünniaastapäeva pidulikul aktusel 30. IV Alatskivi keskkooli saalis kuulutati välja Liivi luuleauhinna 22. laureaat, kelleks auhinnažürii oli salajasel hääletusel valinud Tallinna poetessi Triin Soometsa.

Žürii, kuhu kuulusid Janika Kronberg (Eesti Kirjanduse Selts), Jüri Talvet (EKL), Mart Velsker (TÜ eesti kirjanduse õppetool), Raivo Nisu (Liivi muuseum), Uno Ainsoo (Alatskivi vallavolikogu), Kait Eiland (Alatskivi keskkool) ning Ene Mikkelsen (Liivi preemia mullune lau-reaat), pidas eelmisel aastal esmatrükis ilmunud luuletustest kõige juhanliivilikumaks Vikerkaares ilmunud Triin Soometsa “Sulle ma kingisin sydame...”. Sellega koos kandideerisid veel Mari Vallisoo, Hasso Krulli, Mats Traadi ja Kalju Saaberi luuletused. Laureaadile kingiti traditsiooniline karjasemärss, nahakunstnik Ülle Paabu töö. Liivi luuleauhinna annab välja Alatskivi vald koostöös Alatskivi keskkooli ja Liivi muuseumiga igal kevadel Juhan Liivi sünni-aastapäeval.

Asutati Eesti Tõlkide Ühing Rootsis

13. IV asutati Stockholmi Eesti Majas Eesti Tõlkide Ühing Root-sis, lühendatult Eesti Tõlgid Rootsis (ETR). Kohale oli tulnud üksteist tõlki ja tõlkijat, kes rääkisid oma vastutusrikka ja raske töö probleemidest.

Neljapäeval, 21. septembril kell 18 on tõlgitrehvile (sõna tõlgitre-hv meie kooskaimiste nimetusena tekkis spontaanselt vestluses) Eesti Maja restorani taas oodatud kõik lugepetud kolleegid. Sügisel kavatsame külastada ametikaaslast ja tõlkide ning tõlkimisega seo-tud asutusi Eestis, arutada keerulisi termineid ja teha muud huvipakkuvat. Ühingu esimeheks valiti Uno Schultz, aseesimeheks

Jüri Lina ja sekretäriks Edith Kotka-Nyman. Liikmemaksuks määrati 25 krooni aastas. Esitati veel avaldus Eesti Komitee liikmesorganisatsiooniks saamiseks, et saavutada ETRile kindel institutsionaalne alus ja tugi. Kõik, kes on huvitatud meie üritustest ja ETRI astumisest, palun lahkesti ühendust võtta allakirjutanuga telefonil 018-46 92 66.

UNO SCHULTZ

Evald Hermaküla 6. XII 1941 – 16. V 2000

Lõpu süngus ja loomingu heledus – on lahkunud Evald Her-maküla, üks eesti teatri võtmeisik, selle tormi ja tungi ajastu sünonüüm.

Lavastaja Evald Hermaküla kompromissitult ja süvisimine-kut on kolleegid nimetanud kunsti kui tööotsingu võrdkujuks. Näitleja Evald Hermaküla lavasarm elustas mis tahes tegelase, kasvõi “Kremlis kellade” kanoonilise Lenini. Suur, särav, raiska-valt helde isiksus, ütlevad lähedased sõbrad ja kolleegid.

Evald Hermaküla sündis 6. detsembril 1941. aastal Jõelähtme vallas. 1965. aastal lõpetas ta Tartu ülikooli geoloogiainsenerina ja samal aastal ka Vanemuise õppestuudio, ent juba 1962. aastast töötas näitlejana. Aastail 1966 ja 1968 – 1970 oli ta Eesti Televisioonis režissöör ning läks seejärel tagasi Vanemuisesse. Selle perioodiga ning Vanemuisesse koondunud noorte mõttekaaslastega, eelkõige aga nimelt Evald Hermaküla ja Jaan Toomingaga seostub pööruline aeg eesti teatriloo. Nende looming – lavastused, rollid ja mõtteviis – värskendas, avardas ja uuendas tormiliselt eesti teatri sisu ja vormi. Legendaarne tähis on 1969. aasta Suutsu-õhtu Kirjanike Majas. Vanemuises sündisid lavastused “Tuhkatriinümäng”, “Sina, kes sa saad kõrvakiile”, “Mees, kes ei mahu kivile”, “Hedda Gabler”. Siis järgnes Hermakülal Tartus oma, kitsama tee otsimise-leidmise aeg: “Üks ullike läks rändama”, “Emme-

liina”, “Faehlmann”, “Lunin”, “Heinrich IV”.

1983 – 1999 oli Evald Hermaküla Eesti Draamateatri lavas-taja ja näitleja, 1988 – 1891 ka peanäitejuht. Sealgi otsis ta endiselt mängulise teatri vormi ja võimalust, sündisid lavas-tused “Süütu aeg, süüdlaste aeg”, “Torm”, “Norman Valluta-ja”, “Majahoidja”, aga ka “Palkon”, “Raudtee”, “Lõppmäng”.

1999. aasta augustist juhtis Evald Hermaküla Nukuteatrit – missioon, mida ta alustas suurte plaanide ja lootustega. Viimaseks sealseks tööks jäi ta enda kirjutatud-lavastatud “Kohtuasi number null”.

Teatrimees Evald Hermakülal oli oma lähedaste kaasamõt-lejate ja näitlejate ring, oma publik. Samas aga vaadatavaimas teleseriaalis “Õnne 13” võlus tema mängitud mõistev kirjaniku-härra Evald ka kõige teatrikaugemad vaatajad. Ta on õpetanud Vanemuise stuudios ja lavakunstikoolis, samavõrd aga olnud noortele kolleegidele andja, pilguavardaja oma igapäevatooga, elu- ja kunstihoiakutega.

Evald Hermaküla rollidest kumas korraga teesklematut tõsidust ja naerutust. Me mäletame seda. Me hoiame seda. Ja me elame sellega edasi.

Eesti Riiklik Nukuteater, Eesti Draamateater, Vanemuine, Eesti Televisioon, Eesti Teatriliit, Eesti Vabariigi Kultuuriministeerium

Eesti Draamateater avab hüvastijätku Evald Hermakülaga ukseid laupäeval, 20. mail kell 11, leinatalitus algab kell 12. Evald Hermaküla sängitatakse mulda Metsakalmistul kell 13.30.

Aastamiljardite tolmust tulid Sa, Evald, siia Eestimaa pinnale, Maa kuum jalge all ja lõpmatud taevad Su ymber. Maa Aja lugu õppisid Sa tundma ülikoolis, kuid siis valisid kõige põgusama elukutsetest – jah, näitlejakutse. Või oli see Hääl, mis sundis Sind andma ennast möödavusele. Kuid kui on Igavene Mälu, siis oled Sa igaveseks jäänud oma kordumatutes Näitekunsti Taevariiki.

Koos Sinuga möödusid mu noorusaja rõõmu- ja valupäevad. Pole võimalik unustada neid koos-mänge Sinuga, Sinu rahu ja tarkus ning Sinu salapära jääb mu meelde kohtumiseni Sealses Maail-mas.

Jää rahusse, vend Evald!

JAAN TOOMING

T E A T E R

RAHVUSOOPER ESTONIA

R, 19. V kl. 19 W. A. Mozarti ooper "Don Giovanni". Dirigent Jüri Alpterten. Peaosades Tarmo Sild, Leonid Savitski, Mati Palm, Nadia Kurem, Mati Kõrts, Heli Veskus, Villu Valdmaa, Helen Poolma L, 20. V kl. 12 O. Ehala muusikal "Nukitsamees". Dirigent Elmo Tiisvald. Peaosades Sander Kibuvits, Margit Saulep, Mati Vaikmaa. L, 20. V kl. 19 R. Štšedriini ballett "Anna Karenina". Dirigent Aivo Välja. Peaosades Anna – Marina Tširkova, Vronski – Vladimir Arhangeliski, Karenin – Andrus Kämre P, 21. V kl. 14 G. Bizet' ooper "Carmen". Dirigent Paul Mägi. Peaosades Riina Aireenne, Vello Jürna, Nadia Kurem, Aare Saal. T, 23. V kl. 19 J. Styne'i muusikal "Sugar". Välja müüdid!

K, 24. V kl. 19 J. Styne'i muusikal "Sugar". Dirigent Elmo Tiisvald. Peaosades Siiri Sisask, Alar Haak, Sepo Seeman.

N, 25. V kl. 19 G. Puccini ooper "Boheem". Dirigent Paul Mägi. Peaosades Inessa Galante (Läti), Nadia Kurem, Jae-Chul Bae (Korea), Tarmo Sild. R, 26. V kl. 19 R. Štšedriini ballett "Anna Karenina". Dirigent Norman-Illis Reintamm. Peaosades Anna – Kaie Kõrb, Vronski – Edvardas Smalakys (Leedu), Karenin – Viesturs Jansons. L, 27. V kl. 12 O. Ehala muusikal "Nukitsamees". Dirigent Elmo Tiisvald. Peaosades Joonas Veelma, Janne Sevtšenko, Jaak Jõekallas.

L, 27. V kl. 19 G. Puccini ooper "Boheem". Dirigent Paul Mägi. Peaosades Inessa Galante (Läti), Nadia Kurem, Jae-Chul Bae (Korea), Tarmo Sild.

P, 28. V kl. 14 P. Tšaikovski ballett "Tuhkatriinu". Viimast korda! Dirigent Jüri Alpterten. Peaosades Tatjana Voronina, Juri Jekimov. Soodushind õpilastele ja pensionäridele 50%.

T, 30. V kl. 19 "Anna Karenina" (lisaetendus). Peaosades Kaie Kõrb ja Edvardas Smalakys K, 31. V kl. 19 J. Styne'i muusikal "Sugar". Välja müüdid!

Estonia kassad avatud iga päev kl. 12 – 19, tel. 626 0215, 626 0214. Piletid müügil kuu aega ette, alanud on piletitellimine ka sügishooajaks! Faks 626 0246, e-post: eve@opera.ee Info mängukava kohta: info@opera.ee

ESTONIA TALVEAED

L, 20. V kl. 19 Operetipärlid*. Laulavad Annika Tõnuri (sopran), Aare Saal (bariton). Mängib ansambel Evergreen. Õhtut juhib Vello Mikk

P, 21. V kl. 18 "Hugo Schütz 100". Estonia sümfoniaorkestri kauaaegsele kontsertmeisterile pühendatud kontsertõhtu. Esinevad Estonia kammerorkester P. Mägi juhatusel, Mati Uffert, Maano Männi, Kristiina Kriit, Juhan Schütz jt.

K, 24. V kl. 18 Ines Rannapi juubelit tähistav kontsertõhtu

N, 25. V kl. 19 "Inglise laul"*. Vaike Kiik (metso-sopran), Mart Mikk (bass). Klaveril Ülle Rebane. Kavas Quilter, Elgar, R. Vaughan Williams.

R, 26. V kl. 19 "Eesti Richard Wagneri Selts esitleb"*. L, 27. V kl. 19 "Figaro siin, Figaro seal"*. Laulab Aare Saal (bariton), klaveril Ralf Taal. Kavas populaarseid itaalia ooperiaariad ja armastuslaule

P, 28. V kl. 18 C. Menotti lühiooper "Telefon"*. Lavastaja Thomas Wiedenhofer (Saksamaa), muusikajuht ja kontsertmeister Siim Selis J. Haydni lühiooper "Apteeker". Lavastaja Ago-Endrik Kerge, muusikajuht ja kontsertmeister Riina Pikani.

P, 28. V kl. 21 C. Menotti lühiooper "Telefon"*. Haydni lühiooper "Apteeker".

T, 30. V kl. 19 "Prantsuse ja itaalia muusikat"*. Laulab Meeli Tammu (sopran). Kaastegev Rauno Elp (bariton), klaveril Helin Kapten. Kavas Debussy 5 poemi Baudelaire'i tekstidele, aariad ning duette Rossini, Puccini ja Verdi ooperitest.

*Pensionäridele ja õpilastele soodushinnad. Piletid müügil Estonia kassades (tel. 626 0215, 626 0214), ühistellimused telefonil 626 0210.

EESTI DRAAMATEATER

R, 19. V kl. 19 "Igähele oma"; kl. 19 Torgny Lindgreni "Mao tee kalju peal" väikeses saalis. Dramatiseerija ja lavastaja Priit Pedajas. L, 20. V kl. 19 "Pereringmäng"; kl. 19 Caryl Churchilli draama "Tipptüdrukud" väikeses saalis. Lavastaja Mati Unt. P, 21. V kl. 18 "Zorbas"; kl. 18 "Pihlakavein" väikeses saalis. Eesti Draamateatri kassa on lahti iga päev kella 9 – 19, telefon 644 3378. MAIKUUS PENSIONÄRIDELE KÕIK PILETID POOLE HINNAGA.

Sellel suvel Eesti Draamateatri mängukavas: Suur suvelavastus suures saalis: muusikal "Väike õuduste pood". Roger Cormani filmi põhjal, stsenaarist Charles Griffith. Libreto ja laulusõnad Howard Ashman, muusika Alan Menken. Lavastaja Georg Malvius (Rootsi), kunstnik Ellen Cairns (Šoti). Esietendus 2. juunil ja etendused 4., 5., 6., 7., 8., 9., 12., 13., 14., 15., 16., 19., 20., 21., 22. juunil kell 19.

Väike suvelavastus väikeses saalis: "Surm ooperis". Autor, lavastaja, kujundaja Ervin Õunapuu. Etendused 1., 2., 3., 4., 8., 9., 10., juunil kell 23.

Keila-Joa mõisas: Brian Frieli draama "Aristokraadiid". Lavastaja Priit Pedajas. Kunstnik Pille Jänes. Esietendus 9. juunil, etendused 10., 11., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 20., 21., 22. juunil kell 19.

Sagadi mõisas: Anton Tšehhovi draama "Kolm öde". Lavastaja Mikk Mikiver. Kunstnik Ervin Õunapuu. Etendused 9., 10., 11., 13., 14., 15., 16., 17., 18. juunil kell 20.

TALLINNA LINNATEATER

K, 24. V kl. 18 Jaan Tätt "Ristumine peateega" väikeses saalis. Lav. Jaan Tätt.

R, 26. V kl. 18 William Shakespeare'i "Hamlet" Taevalaval. Lav. Elmo Nüganen.

L, 27. V kl. 18 Jaan Tätt "Ristumine peateega" väikeses saalis. Lav. Jaan Tätt.

E, 29. V kl. 18 William Shakespeare'i "Hamlet" Taevalaval. Lav. Elmo Nüganen. Reserveeritud!

Juunikuus suvelavastus lastele Linnateatri Lavaaugs Mark Twaini ja Peeter Sauteri "Prints ja Kerjus". Lavastaja Jaanus Rohumaa, kunstnik Mae Kivilo. Nimiosades Indrek Sammul ja Tõnno Linnas (Endla teatrist) või Rain Simmul.

Piletikassa (Lai 21, tel. 665 0800) on avatud E – R kl. 9 – 18 ja L kl. 10 – 18. Piletite tellimine ja müük on alanud. Tellitud pileтите viimane väljaostupäev seitse päeva enne etendust.

VANALINNASTUUDIO

R, 19. V kl. 19 Jan de Hartoci "Baldahhiinvoodi" Kuusalus. Lav. Ivo Eensalu.

L, 20. V kl. 19 A. Ostrovski "Mets" Rakvere teatris. Lav. Eino Baskin.

P, 21. V kl. 19 "Mets" Rakvere teatris.

T, 23. V kl. 19 W. Shakespeare'i "Eksituste komöödia" Jõhvis. Lav. Ingo Normet.

K, 24. V kl. 19 "Baldahhiinvoodi" Vastemõisas. Lav. Ivo Eensalu.

N, 25. V kl. 19 "Baldahhiinvoodi" Laekveres. Lav. Ivo Eensalu.

R, 26. V kl. 18 M. Frayni "Alarm!" Kundas. Lav. Jüri Karindi.

R, 27. V kl. 19 W. Shakespeare'i "Eksituste komöödia" Rakvere teatris. Lav. Ingo Normet.

L, 28. V kl. 19 "Eksituste komöödia" Rakvere teatris. T, 30. V kl. 19 "Mets" Võrus.

K, 31. V kl. 19 "Mets" Võrus.

Info ja pileтите tellimine tel. 660 4500 E – R kl. 10 – 14. Piletid müügil teatris Vanalinnastudio (Sakala 3, E – L kl. 14 – 19, P üks tund enne etendust, tel. 660 5051. Info tel. 660 4500 E – R kl. 10 – 14.

VON KRAHLI TEATER

L, 20. V kl. 19 Peda Koreograafiaõppetooli diplomitöö "This is a small step for a men...". Koreograaf (diplomand) Janek Savolainen.

E, 22. V kl. 19 muusikal "Trümm".

T, 23. V kl. 19 muusikal "Trümm".

N, 25. V kl. 19 "Peeter ja Tõnu".

R, 26. V kl. 19 "Peeter ja Tõnu".

P, 28. V kl. 19 Peda Koreograafiaõppetooli diplomitöö "Herofin". Koreograaf (diplomand) Olga Privis.

"Idiopatoloogia". Koreograaf (diplomand) Julia Galkina.

E, 29. V kl. 19 T. Hussari – E. Õunapuu ajalooline draama "Sünkroniseerijad". Lavastajad Toomas Hussar, Ervin Õunapuu. Osades Ain Jürisson, Raivo E. Tamm, Liina Vahtrik.

T, 30. V kl. 19 "Sünkroniseerijad".

K, 31. V kl. 19 "Sünkroniseerijad".

Info ja pileтите tel. 626 9090.

EESTI RIIKLIK NUKUTEATER

P, 21. V kl. 12 Helle Laasi muinasjututund kolmanda korruse väikeses saalis. Pilet 15 krooni.

Kassa, Lai 1 on lahti T – R kl. 10 – 17.30; L, P kl. 11 – 14 ja üks tund enne õhtuse etenduse algust. Esmaspäeviti ja riiklikel pühadel on kassa suletud. Piletid müüakse kuu mängukava ulatuses. Info ja tellimused tel. 641 1617 (kassa) e-post: nuku@teleport.ee. Nukuteatri kohvikus on võimalus pidada ka sünnipäeva või hoopis klassiõhtut. Kui soovid, saad tellida ka mängujuhi. Ruumi üür on 100 krooni 1 tund. Mängujuht lisatasu eest. Ruumi üürimise kohta täpsem info tel. 641 1609. Mängujuht 8251 17 684.

VAT TEATER

P, 21. V kl. 12 "Lugu Antsust Kavalpeast" (rahvajutude ainetel) Nõmme kultuurikeskuses. Lav. A. Toikka. VAT-teatri info ja etenduste kohapeale tellimine E – R kl. 11 – 14.

THEATRUM

R, 19. V kl. 19 "Rita koolitamine".

K, 24. V kl. 19 "Tartuffe".

N, 25. V kl. 19 "Tartuffe".

T, 30. V kl. 19 "Põrgupõhja uus vanapagan".

K, 31. V kl. 14 A. Kitzbergi "Kolm suurt soovi". VHK gümnaasiumi õpilastöö, lav. Leino Rei.

Kõiki etendusi mängitakse Theatrumi saalis, Vene tänav 14, III korrus.

Info ja pileтите broneerimine: theatrum@theatrum.ee tel./faks 644 6889. Aadress: Vene 14, Tallinn 19123. Piletid müügil kaubamaja piletikeskuses (tel. 640 0337) ja tund enne etenduse algust kohapeal. Pileti hinnad: 70 krooni, üliõpilastele, õpilastele ja pensionäridele 40 krooni; "Kolm suurt soovi" on kõik piletid 25 krooni. Täpsem info teatri ja etenduste kohta http://www.theatrum.ee

VENE DRAAMATEATER

R, 19. V kl. 19 Bernard Shaw "Pygmalion". Lavastaja Aleksandr Issakov (Peterburi). Viimast korda!

L, 20. V kl. 19 Malaja Bronnaja teater (Moskva) esitleb: "Nizinski".

P, 21. V kl. 19 Malaja Bronnaja teater (Moskva) esitleb: "Nizinski".

E, 22. V kl. 19 Muusikalise Akadeemia lavakunsti kateedri diplomietendus "Mikumärdi".

P, 28. V kl. 12 "Saabastega kass".

E, 29. V kl. 15 ja kl. 18 Kaunite Kunstide kool "Kuningas Lõvisüda ja sultan Saladin".

Kassa (Vabaduse väljak 5, tel. 641 8246) avatud E – R

kl. 12 – 19, L – P kl. 11 – 18, piletid müügil kaubamaja piletikeskuses (Gonsiori 2, tel. 640 0337), piletitelvis.

ENDLA TEATER

KÜLALISETENDUSED

E, 22. V kl. 18 Diana Morgani – Steven Markwicki pere-muusikal "Salaad" teatris Vanemuine. Lavastaja Aare Laanemets. Piletid 60 ja 30 krooni.

T, 23. V kl. 12 "Salaad" teatris Vanemuine. Kl. 19 "Inimese hääl".

K, 24. V kl. 18 "Ristumine peateega" Linnateatris.

1. juunil Endla vabaõhu projekt "Meil aiäärne tänavas" esietendus. Jälgige reklaami!

Teatri kassa avatud E – L kl. 11 – 19, P üks tund enne etenduse algust. Kassa tel. 244 30 691, info tel 244 30 692, pileteid saab tellida ain@endla.ee www.endla.ee teater@endla.ee

VANEMUISE TEATER

Hooaja lõpuetendused!

Suures majas

R, 19. V kl. 19 W. Gombrowicz'i tragikomöödia "Laulatus". Mati Undi lavaversioon Hendrik Lindepuu tõlke alusel.

L, 20. V kl. 19 A. Marrioti – A. Footi komöödia "Palun ilma seksita!".

Kassa avatud E – L kl. 10 – 19, P üks tund enne etendust, tel. 827 434 059.

Väikeses majas

R, 19. V kl. 19 M. Kundera kergemeelne lugu "Jacques ja tema isand"

L, 20. V kl. 19 W. A. Mozarti koomiline ooper "Cosi fan tutte".

P, 21. V kl. 12 C. White, M. Kasterpalu lastenäidend "Charlotte koob võrku";

kl. 19 P. Marberi näidend "Õhtlik lähedus".

N, 25. V kl. 19 balletigala. Esimeses osas Teet Kase moderniballett "Ursula X", teises osas tuntud balletinumbriid rahvusoperi Estonia ja Vanemuise solistide osavõtul.

Külalisetendused

P, 21. V kl. 16 H. Raudsepa komöödia "Mikumärdi" Viljandi Ugaldas.

E, 22. V kl. 19 H. Raudsepa komöödia "Mikumärdi" Vene Dramamateatris.

Piletid hinnaga 40 – 80 krooni; esietendused 80 – 120 krooni ja lastetendused 15 – 40 krooni. Piletite võimalik osta ja broneerida Vanemuise kassadest, Piletimüügikeskusest (Rüütli tn. 2, Tartu) ja piletitelvi keskustest Tallinnas, Pärnus ja Kuressaares. Pensionäridele esimese rea piletid soodushinnaga, õpilastele ja üliõpilastele hinnasoodustus 30% (v.a. esietendused, salongiõhtud ja lastetendused). Kodulehekül internetis aadressil www.vanemuine.ee

VILJANDI UGALA

R, 19. V kl. 14 Hannu Mäkelä "Härä Huu" väikeses saalis. Lavastaja Aare Toikka (küllalisenä).

R, 19. V kl. 19 Hans Nordbergi "Üks mees: Roheline" suures saalis. Lavastaja Andres Noormets.

R, 19. V kl. 18 Dulan Thomase "Piimetsa vilus" Tallinna Linnateatri väikesel laval. Lavastaja Ingomar Viimar.

L, 20. V kl. 14 P. L. Traversi – Kaarel Kilveti "Mary Pop-pins" suures saalis. Lavastaja Ivo Eensalu.

L, 20. V kl. 17 "Põial-Liisi" väikeses saalis. Lavastaja Kristi Teemusk.

L, 20. V kl. 18 Dylan Thomase "Piimetsa vilus" Tallinna Linnateatri väikesel laval. Lavastaja Ingomar Viimar.

L, 20. V kl. 19 Conor McPhersoni "See pärnapuuleht-la" väikeses saalis. Soovitav alates 14. eluaastast! Lavastaja Andres Noormets.

P, 21. V kl. 19 Eduard Vilde "Vigased pruudid" väikeses saalis. Lavastaja Andres Lepik. Viimast korda!

T, 23. V kl. 19 Jalmar Finne "Naiste naljad, meeste mängud" suures saalis. Lavastaja Kalju Komissarov; kl. 14 "Kullaketrajad".

K, 24. V kl. 19 "Ciao!" väikeses saalis. Viimast korda!

N, 25. V kl. 17 James Krüssi – Peeter Tammearu – Andres Noormetsa "Timm Thaler" suures saalis. Lavastaja Andres Noormets. Viimaseid kordi!

R, 26. V kl. 17 James Krüssi – Peeter Tammearu – Andres Noormetsa "Timm Thaler" suures saalis. Lavastaja Andres Noormets. Viimaseid kordi!

L, 27. V kl. 17 James Krüssi – Peeter Tammearu – Andres Noormetsa "Timm Thaler" suures saalis. Lavastaja Andres Noormets. Viimast korda!

KURESSAARE LINNATEATER

R, 19. V kl. 19 D. L. Coburni kurvavõitu komöödia "Džinnimäng".

K, 24. V kl. 19 "Igiliikur".

N, 25. V kl. 19 "Igiliikur".

Teatri kassa avatud tööpäeviti kella 12 – 14 ja üks tund enne etenduse algust. Infotelefon 33 222.

K O N T S E R T

EESTI KONTSERT

R, 19. V kl. 19 Estonia kontserdisaalis hooaja lõppkontsert. Eesti Riiklik Sümfoniaorkester, Tallinna pois-tekoor, EMA naiskoor. Solist Larissa Seliverstova. Dirigent Arvo Volmer. Kavas Mahleri Sümfonia nr. 3. Piletid 50 – 150 krooni.

R, 19. V kl. 19 Vanemuise kontserdimajas hooaja lõppkontsert. Vanemuise Sümfoniikud, Vanemuise ooperikoor. Dirigent Mihkel Kütsen, Tatjana Romanova (sopran), Karmen Puis (alt), Jan Oja (tenor), Rando Pihho (bariton), Alar Pintaar (bass), Urmas Taniloo (orel). Kavas Mendelssohn, Paulus. Piletid 30 – 80 krooni.

T, 23. V kl. 19 Estonia kontserdisaalis Kaia Urb (sopran), Heiki Mätlik (kitarr). Kavas Brahms,

Mendelssohn, Britten, Vähi, Sink, Mägi, Kõlar.

Piletid 35, 70 krooni.

T, 23. V kl. 19 Vanemuise kontserdimajas,

K, 24. V kl. 19 Estonia kontserdisaalis Eesti-Soomesümfoniaorkestri hooaja lõppkontsert "Elu ja surm". Solist Torsten Tiebout (viola, Helsingi). Dirigent Anu Tali. Kavas Bartóki "Violakontsert", R. Straussi "Surm ja selginemine", Brahmsi Sümfonia nr. 1.

R, 26. V kl. 19 Suuremõisa lossis Peep Lassmann, Fred Jüssi.

L, 27. V kl. 18 Vanemuise kontserdimajas Tartu X met-sasarve päevad Arkadi Šilkoperi show Arkadi Šilkoper (jazzmetasarv, Moskva) Kaastegev Moskva met-sasarvekvartett. Kavas Šilkoper, Silver, Correa, Donaldson, Jobim, Haddad, Gorsky Piletid 30, 60 krooni.

K, 31. V kl. 19 Niguliste kirikus Täevaminemispüha muusika. Hortus Musicus. Piletid 35, 70 krooni.

Eesti Kontserdi piletikeskus (Estonia pst.4) on lahti E – R kl. 12 – 19, L kl. 12 – 17, P on piletid müügil üks tund enne kontserdi algust. Info tel. 614 7760, faks 614 7769 ja e-post: info@concert.ee

CONCERTO GROSSO

KONTSERDISARI

"RÜÜTELKONNA MUUSIKA"

P, 21. V kl. 16 Eestimaa Rüütelkonna Hoones (Eesti Kunstimuseum, Kiriku plats 1) barokkansambel Corelli Consort (originaalinstrumentidel), küllalisenä Petri-Tapio Mattson (barokkviul, Soome).

Kavas J. S. Bachi Triosonaat G-duur BWV 1039, Sonaat viiulile ja klavessinile A-duur BWV 1015, G. Ph. Tele-mann Kaanonid kahele sooloviilule, A. Vivaldi "La Folia".

Selgitusi jagab kunstiajaloolane Jüri Kuuskemaa. Info tel. 646 6655.

EESTI MUUSIKAKADEEMIA

R, 19. V kl. 18 väikeses kammerisaalis Toivo Nahkuri klaveriklass.

L, 20. V kl. 16 Nigulistes orelipooltund Maris Oidekivi-Kaufmann. Kavas Bach, Bruhns.

L, 20. V kl. 18 Kammerisaalis magistrikontsert lastekoort Raduga. Juhatab Galina Zvereva (koolimuusika).

P, 21. V kl. 12 Kammerisaalis Alfred Pappmehli mälestuskontsert.

P, 21. V kl. 16 Nigulistes orelipooltund Viola Roomet. Kavas Buxtehude, Liszt, Süda.

P, 21. V kl. 17 Mustpeade Maja Olavi saalis magistrikontsert Britta Bauman (klaver). Kavas Liszt, Ravel, Skrjabin.

T, 23. V kl. 19 kammerisaalis prof Taru Valjakka lauluklass.

N, 25. V kl. 17 kammerisaalis Milena Borissevitši (klaver) magistrikontsert. Kavas Mozart, Chopin, Liszt, Schumann.

TALLINNA MUUSIKAKESKKOOL

P, 21. V kl. 14 Mustpeade Maja Olavi saalis esineb Anne-Mari Riitsaar, Kersti Sumera ja Toivo Nahkuri klaveriklassist.

L, 27. V kl. 15 Matkamajas esinevad Katrin Peitre klaveriklassi ja Tulike Looritsa oboeklassi õpilased.

TARTU LINNAKODANIKU

MUUSEUM

Tartu, Jaani 16

► **SOOME INSTITUUT** Harju 1, 10146 Tallinn, tel. 631 3917, faks 631 3952, e-post: maimu.berg@finst.ee. Instituut on lahti kolmapäeviti kl. 10 – 18, teistel tööpäevadel endiselt kl. 10 – 16. Soome Instituudi raamatukogus saavad huvilised kasutada internetti ja tutvuda meie CD-ROMidega. Juurde on tulnud uumat **soome kirjandust**.
E, 22. V kl. 18 esitab teater **Variis** rahvusraamatukogu keldrisaalis **Heidi Sarapuu** käe all valminud lavakava "Argipäev - laule ja luulet kolmelt naiselt **Helena Anhavalt, Helgi Mullerilt ja Sonja Åkessonilt**" (tlk. Mati Sirkel). Esitletakse Helena Anhava uut luulekogu, mille on eestindanud Tiiu Kokla ja kirjastanud Varrak. Helena Anhava on ise kohal. Sissepääs kutsetega.

► **SOOME INSTITUUT Vanemuise** 19, 51014 Tartu, tel. 827 427 319, faks 427 097, e-post: soome@ilmamaa.ee

► **BRITI NÕUKOGU** Vana-Posti 7, 10146 Tallinn, tel. 631 4010, faks 6313 111, e-post: british.council@britishcouncil.ee, internetis: www.british-council.org.ee

► **PÕHJAMAADE MINISTRITE NÕUKOGU INFOBÜROO** Pikk 11, 10123 Tallinn, tel. 640 6626, faks 640 6622, e-post: info@nmr.ee, <http://www.nmr.ee> Tõlkevõistlus noortele **norra, rootsi ja taani** keele tõlkehuvilistele. Tõlgitavad tekstid on saadaval Põhjamaade Ministrite Nõukogu büroodes Tallinnas ja Tartus. Tõlketekstide esitamise tähtaeg on 15. juuni.

► **PÕHJAMAADE MINISTRITE NÕUKOGU INFOBÜROO** Raekoja plats 8, Tartu, tel. 827 433 944, faks 827 441 241, e-post: madis@nmr.ee

► **UNGARI INSTITUUT** Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn, tel. 644 0817 e-post: uke@eki.ee, <http://www.suri.ee/uke>
Kuni 4. VI on Eesti Rahva Muuseumi näitusemajas **Péter Kornissi** näitus "Fotod Transilvaaniast 1967 – 1998".

► **PRANTSUSE KULTUURIKESKUS** Kuninga 4, 10146 Tallinn, tel. 644 9505, faks 631 3008, e-post: estfra@teleport.ee, <http://www.teleport.ee/estfra>

► **TALLINNA SAKSA KULTUURIINSTITUUT/GOETHE INSTITUUT** Suurtüki 4b, Tallinn, tel. 627 6960 ja faks 627 6962 e-post: dki.gi@online.ee Lisainformatsioon (saksa ja eesti keeles) kõigi ürituste kohta koduleheküljel: www.goethe.de/ne/tal.
R, 19. V kl. 18 SKI/GIs (Tolli 2) Frank Čoosenie' estraadiprogramm "Always kill your darling oder Alles nur Spass?" (saksa keeles)
P, 21. V kl. 12 SKI/GI (Tolli 2) filmihommik "Der junge Törless" (Saksamaa/Prantsusmaa, 1966). Film on saksa keelse, inglisekeelsete subtiitritega. Robert Musili romaani ainetel.

► **TARTU SAKSA KULTUURI INSTITUUT** Kastani 1, Tartu, tel./faks 827 422 639, e-post: dkitartu@kodu.ee, <http://www.dki.tartu.ee>
R, 26. V kl. 15 konverents keskkooliõpilastele "Estland von deutschen Jugendlichen gesehen" koostöös Tartu Forseliuse Gümnaasiumi ja Freudenstadti Kepleri gümnaasiumiga.
Goethe Instituudi eksamid: 22. – 23. V Zentrale Mittelstufenprüfung (ZMP); 24. – 25. V Zertifikat Deutsch (ZD). Raamatukogu lahtiolekuajad: E ja K kl. 10 – 17, N kl. 15 – 17, R kl. 13 – 17.

► **AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE SAATKONNA INFOTEENISTUS** Kentmanni 20, 15099 Tallinn, tel. 631 2212, faks 631 2026, e-post: vaiko@usemb.ee; www.usemb.ee Külastamine eelneval kokkuleppel.

► **TAANI KULTUURI INSTITUUT** Vene 14, 10123 Tallinn, tel. ja faks 646 6373, e-post: dki@uninet.

EESTI POISTEKOOR

RAHVUSOOPER ESTONIA KOORISTUUDIO

(peadirigent Venno Laul)

võtab õppekoori vastu 6 – 10 aastasi laulupoisse.

Lisaks mitmekülgele tegevusele koorilauljana leiavad poisid rakendust rahvusoperi lavastustes.

Hääleproov 29. mail kell 17 aadressil Viru väljak 2.

Poistel palutakse laulda iseseisvalt üks laul vabal valikul.

Info tel. 644 2927, Anne Ojalo, õppekoori juhataja.

Vene Romansi Klubi

korraldab Tallinnas 21. – 25. maini esimese

Isabella Jurjeva nimelise rahvusvahelise vene romansside esitamise konkursi.

KONKURSI RAAMES:

21. V kell 16 Kanutiaia noortemajas (Aia 12) Venemaa rahvakunstniku, Armeenia teenelise kunstniku **Rubina Kalantarjani** (Sankt-Peterburg) meistrklass (pilet 20 krooni);

22. V kell 14 Kanutiaia noortemajas **konkursi I voor**;

23. V kell 15 Kanutiaia noortemajas **konkursi II voor**. Pilet 20 krooni

24. V kell 18 Narva kultuuripalees **Energeetik konkursist osavõtjate ja žüriiliikmete kontsert** (pilet 25 krooni);

25. V kell 18 Tallinna raekojas **laureaatide autasustamine ja lõppkontsert**, (pilet 70 krooni).

RAAMATUTE SOODUSMÜÜK

Eesti Kirjastuste Liit ja Raamatukaubastajate Liit korraldavad 22. – 28. maini "Raamatu kümne krooni nädala": paljudes raamatukauplustes üle Eesti on eririidul, kus iga raamat maksab vaid 10 krooni.

Soodusraamatute valik on lai – kirjastused on pakkunud 10 krooniga müügiks enam kui 200 erinevat nimetust. Näiteks pakub kirjastus Varrak Sülli Reet Kuuli väikelaste pildiraamatut "Sinu väikesed sõbrad", James Lincoln Collieri "Louis Armstrongi", sarjast "Väike iiris" Isaak Dineseni "Babette'i pidusööki", Antonio Tabucchi "Tunnistaja Pereira lugu", Tartu Ülikooli Kirjastusel on välja pakkuda Margus Laidre "Lõpu võidukas algus", Jaan Kaplinski "See ja teine". Maalehe Raamat paneb riulile sellised raamatud nagu "Aegna", "Palamuse", "Ananass ja artišokk" ja palju teisi. Eesti Keele Sihtasutus pakub erimüüki "Etnograafia sõnaraamatu", "Lüroepika" ja näiteks ka "Keelenõuanne soovitab, I", Hortus Litterarum Vergiliuse "Bukoolika", Apoleiuse "Kuldse eesli", Virginia Woolfi "Valiku esseid", Dostojevski "Märkmeid surnud majast".

TÜ AJALOO MUUSEUM

Tartu, Lossi 25

"EX OVO OMNIA EHK KUST LAPSED TULEVAD",

"EESTI RAAMAT

1525 – 1944".

Avatud K – P kl. 11 – 17.

Tel. 27 375 677.

Võimalik näha teadusteatriit keemiast. kuulata loodus-teaduslikke loenguid, valmistada käsitsi paberit. Kodulehekülj <http://www.ut.ee/REAM>

RAKVERE MUUSEUM

Rakvere, Tallinna 3

Kuni 10. VII

"EESTI LASTERAAMATU-ILLUSTRATSIOON" teise korruse näitusesaalis; kuni 30. V "BERTA JUTUSTAB". Kohaliku kunstniku Berta Mändla parimad maalid esimes korruse näitusesaalis.

Avatud T – L kl. 11 – 17.

Tel. 823225 505.

TALLINNA KUNSTIKOOLI

vastuvõtukatsed

26. mail kl. 16 ja 27. mail kl. 10.

Kaasa võtta guaššvärvid, pintsolid, harilik pliits.

Ootame õpilasi, kes järgmisel õppeaastal õpivad 5. – 10. klassis.

Eelnevat ettevalmistust ei nõuta. Tunnid toimuvad kolm korda nädalas. Õppetöö kunstikoolis kestab neli aastat. Kunstikallakuga klasside õpilased võetakse vastu ilma katseteta.

Tallinna kunstikooli aadress: Kevade 4, 10137 Tallinn.

Info tel. 662 2076, 662 2242, e-post: artsch@online.ee

AS SÕPRUS LTD

19. – 25. mai

Kl. 14 (piletid 60 krooni), **kl. 17** (piletid 70 krooni), **kl. 20** (piletid 70 krooni) "Pan Tadeusz". Ajalooline suurfilm Poola rahvuseepose ainetel 1999. Äsja elutöö "Oscari" võitnud Andrzej Wajda suurfilm, mille tegevus toimub XIX sajandi alguses.

Filmi aluseks on Adam Mickiewiczi samanimeline Poola rahvuseepos, mis jutustab armastusest ja aristokraatiast, ballidest ja lahingutest, jahtidest ja saladustest lõhestunud Poolas. Poolakate vabaduspüüdlused äratavad alles Napoleoni krahhiiga lõppenud sõjaretk Venemaale. Poola keeles, eesti- ja venekeelsed subtiitrid.

Kl. 12.30 (piletid 20 krooni) **Ainult laupäeval ja pühapäeval (20. ja 21. mail)!** "Väike merineitsi" Walt Disney 1998. a. klassikaline joonisfilm kogu perele Hans Christian Andersenini muinaslool alusel. Dolby Digitaalhel.

Kinol on õigus teha mängukavas muudatusi. Neljapäeviti esimesel seansil piletid 20 krooni, pensionäridele 6 krooni. Tel. 644 1919, 256 620 726.

Tulge toru- ja parmupilli õppima

Kui Sul on kodus torupill või parmupill, mida Sa pole aastaid mänginud, pill korrast ära ja mänguoskus roostes, siis sel suvel on Sul võimalus pillimängu juurde tagasi pöörduda. Viljandi Kultuurikolledži täiendõpe korraldab kursuse kus kohtuvad pillimeistrid ja mängijad. Kursus toimub kohe pärast Viljandi pärimusmuusika festivali, 24. – 26. juulil k. a.

Kohal on torupillimeister Ants Taul ja parmupillimeister Priit Moppel. Mõlemal pillil saab ka pillimänguõpetust ning lisaks sellele toimuvad loengud eesti rahvamuusika ning toru- ja parmupilli ajaloo. Info saamiseks helista Viljandi Kultuurikolledžisse numbril 8 243 55 248.

Mai Sarnet,

täiendusõppe juht

Galerii 36

GALERII 36
Tallinn, Lühike
jalg 8

Renaldo Veeberi
NÄITUS.

Avatud E – L kl. 10 – 17.30,
P kl. 10 – 16. Tel. 644 1658.

TALLINNA ÄRIKESKUS

Tallinn, Harju 6

Tootedisaininäitus

"ROOTSI VORMID. DISAIN KAGU-ROOTSIST" kuni 21. V. Korraldaja on Rootsi saatkond koostöös Kalmari Kunstimuuseumi ja Kalmari lääni omavalitsusliiduga.

Avatud iga päev kl. 11 – 19.

HAABERSTI SOTSIAALKESKUS

Tallinn, Öismäe tee 24

AASTA LOODUSFOTO
kuni 22. V.

Avatud tööpäeviti kl. 9 – 16.
Telefon 657 9872.

KURESSAARE
RAEGALERII

Kuressaare,
Tallinna tn. 2

Eesti Kunstimuuseumi näitus
"KONTAKTS"

(Riia linna kunstikoolis õppinud eesti kunstnike näitus) kuni 7. VI.
Avatud T – R kl. 11 – 17.30 ja
L kl. 11 – 15.

EESTI
TERVISHOIMUUSEUM

Tallinn, Lai 30

Püsinäitus "INIMENE. TERVIS. PEREKOND." Alar Pääro maalid "LOOMINE" kuni 27. V; põie-, neeru- ja sapikivide näitus "VALUSAD VÄÄRISKIVID" aasta lõpuni.
Avatud T – L kl. 11 – 18,
tel. 641 1732,
www.tallinn.ee/tervishoiumuuseum

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

Kuni 14. I 2001 "Eesti bibliofiilne raamat" harulduste kogu näitusesaalis;

kuni 3. VI **näitus "Raamatuurum"** peanäitusesaalis;

6. – 20. VI **Arseni Mölder** isiknäitus peanäitusesaalis;

kuni 20. V **näitus "Piiri takah. Pilte Ida – Setomaalt 1996 – 1999"**

(Eesti Kirjandusmuuseum) viienda korruse trepialgale;

7. – 21. VI fotonäitus "Jesuualemm linnulennult" viienda korruse trepialgale;

kuni 24. V **näitus "Teeme ise raamatu"** kuuenda korruse trepialgale;

kuni 30. VI "Villem Raam – 90", Villem Raami arhiiv Eesti rahvusraamatukogus;

kuni 30. VI "Kunstikirjandust Eesti Rahvusraamatukogule J. Paul Getty Fondist" seitsmenda korruse lugemissaalis;

1. – 21. VI Barbara Niggel-Radloffi fotonäitus (Tallinna Saksa Kultuuriinstituut, Goethe Instituut) seitsmenda korruse galeriis;

3. – 30. VI "Karikatuure Edmund S. Valtmaniilt" fuajees.

Rahvusraamatukogu on lahti E – R kl. 10 – 20, L kl. 11 – 18.

HANSAPANGA KUNSTISAAL
Tallinn, Liivalaia 12

Evald Okase ISIKNÄITUS
"KUNSTNIK LÄBI SAJANDI"
kuni .

Avatud E – R
kl. 9 – 17.

SALME KULTUURIKESKUS

Tallinn, Salme 12

MATI VAITMAA
ÕLIMAALIDE
ÜLEVAATENÄITUS

"LOOJALT LOOJALE"
kuni 10. VI

Avatud iga päeva kl. 10 – 19.
Sissepääs tasuta.

PÄRNU MUUSEUM
Pärnu, Rüütli 53

"PIIBLINÄITUS".

Raamatute raamat
maailma
rahvaste keeltes.

Avatud K – P kl. 10 – 17.
Tel. 8244 434 64.

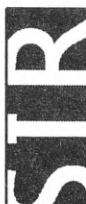
HAAPSALU
LINNAGALERII
Haapsalu, Posti 3

Peeter Linnapi
"WASSERWERKE – 1"
kuni 28. V.
Avatud K – P kl. 12 – 18,
L kl. 11 – 15.
<http://galerii.kultuuriinfo.ee>

TARTU
LINNAKODANIKU
MUUSEUM
Tartu, Jaani 16

Näitus XIX sajandi II poole kodutehnikast "UNISTUS MOODSAST ELUST" kuni 22. VI. Näituse PÜSIEKSPOSITSIOON tutvustab 1830. aastate Tartu bürgeri eluruumi. Avatud K – P kl. 11-18, info ja ekskursioonide tellimine tel.827 441 934.

SIRBI TELLIMISHINNAD VÄLISMAALE

Soome 500 FIM,
Rootsi 750 SEK,
Saksamaa 185 DEM.
Mujale välismaale 120 USD.

Tellimusi välismaale vormistatakse Sirbi toimetuses aadressil Pärnu mnt. 8, II korrus. Info tel. 644 8868, faks 644 9247, e-post: sirp@sirp.ee.

 Väike-Karja 12
Tarrvi Laamanni
MAALID
"MINIMAALNE JA
MAKSIMAALNE" kuni 3. VI.
Avatud T – R
kl. 11 – 18, L kl. 11 – 16.

 **DRAAKONI
GALERII**
Pikk 18
Maali ja graafika
NÄITUSMÜÜK.
Avatud E kl. 10 – 17, T – R
kl. 10 – 18, L kl. 11 – 16.
Piltide raamimine.

 Narva mnt. 15
(Aedvilja tn. poolt)
PÜSIEKSPOSITSIOON. Kath-
leen Caillier"KEVADTIIVUL"
kuni 10. VI. Avatud E – R kl.
9.30 – 19 ja L kl. 9.30 – 16.
Tel. 662 3583, 662 3332.

 EESTI VABAÕHUMUUSEUM
Vabaõhumuuseumi tee 12
19. – 21.V Pulga talu päevad (kevadtööd,
talul eluolu aastal 1882). Avatud iga päev
kl. 10 – 20, hooned ja Kolu kõrts kl. 10 –
18. Sõidab hobune. Lastemuuseumi pro-
grammid ettetellimisel. Tel. 654 9117, faks
654 9127, e-post: e.v.m@online.ee

 **TARTU
KUNSTIMAJAS
MONUMENTAAL-
GALERIIS**
Tartu, Vanemuise 26
"ENESEKSJÄÄMINE.VÄIKESED
ROLLIMÄNGUD XXI SAJANDIKS"
kuni 21. V.
Kuraator Reet Varblane.
Avatud K – E kl. 12 – 18.

Raekoja plats 18
PÜSIEKSPOSIT-
SIOON.
Maire Kolli
MAALID kuni 26. V.
Avatud K – P kl. 11 – 18,
R tasuta külastuspäev.
Tel. 827341 050,
827 441 080.

 **SEBRA
GALERII**
Tartu, Baeri 2
LAURENTSIUSE JA
A.D. NÄITUS kuni 22.V.
Avatud E – R kl. 11 – 18,
L kl. 10 – 15. Raamimistööd.

 **RAATUSE
GALERII**
Tallinn, Raekoja plats 14
Leonhard Lapini maalid 1999
– 2000 "VAATED TOOMPEALE
kuni 2. VI.
Avatud E – P kl. 11 – 21.
Tel. 644 2758.

 KASTELLAANIMAJA GALERII
Kadriori, Roheline aas 3
Tõnu Tulevi joonistused ja
graafika "WILD LIFE"
kuni 4. VI.
Avatud K – E kl. 11 – 18.
Tel. 601 3181.

 LÜHIKESE JALAL GALERII
Lühike jalg 6
TARBEKUNSTI NÄITUSMÜÜK.
Avatud E – R kl. 10 – 18,
L – P kl. 10 – 17.
Tel. 631 4720.

Tartu mnt. 1
(tel. 661 2972)
EKA KLAASIKUNSTI-
ÜLIÕPILASTE TÖÖDE
NÄITUSMÜÜK kuni 15. VI.
Vabaduse v. 6 (tel. 448 971).
KUJUTAVA JA TARBEKUNSTI
SALONGIMÜÜK,
KUNSTITARVETE MÜÜK,
PILTIDE RAAMIMINE.
Avatud E – R kl. 10 – 17,
L kl. 10 – 15.

 A GALERII
AUTORIEHTED
Tallinn, Hobuse-
pea 8
Anne Roolehe ja Harvi Varkki
EHTED kuni 24. V.
AUTORIEHETE NÄITUSMÜÜK.
Avatud E – R kl. 10 – 18,
L kl. 11 – 16. Tel. 646 4101.

 EESTI RAHVA MUUSEUM
Tartu, Kuperjanovi 9
Püsiekspositsioon "EESTI.
MAA, RAHVAS, KULTUUR",
"PORTSELANNUKUD".
Peter Kornissi FOTOD TRANSIL-
VAANIAST kuni 4. VI,
kunstinäitus "HEA UUS
MAAILM" kuni 4. VI.
Reedeti sissepääs tasuta.
K – P kl. 11 – 18,
R pääsmevaba päev.
Avatud kohvik ja müügilett.
Tel. 827 421 311,
www.erm.ee

 **TALLINNA
KUNSTIHOONE
FOND**
Tallinn, Vabaduse väljak 8
"EESTI KUNST. EESTI VÕI-
MALUSED. DEJA VU EHK LÜHIKE
EESTI KUNSTI AJALUGU"
kuni 21. V. Kuraator Toomas Vint.
KUNSTIHOONE GALERII
Tallinn, Vabaduse väljak 6
Mare Tralla "TURVAÜHISKOND"
kuni 14. VI.
Tallinn, Harju 13
Jasper Zoova ja Kiwa näitus
kuni 21. V.
Avatud K – E kl. 12 – 18.

 GALERII MOLEN
Lühike jalg 1
TARBEKUNSTI
MÜÜGIVÄLJAPANEK.
Avatud E – L kl. 10 – 18,
P kl. 10 – 17.
Tel. 641 8308.

 GALERII MOLEN
Viru 19
TARBEKUNST, ART GARAGE,
SKANKRISTALL.
Avatud E kl. 12 – 18, T – R
kl. 10 – 18, L kl. 11 – 15.
Tel. 644 2877.

 A. H. TAMMSAARE MUUSEUM
L. Koidula 12a
Tallinna Kultuurirahvaülikooli
KEVADNÄITUS kuni 11. VI.
Avatud K – E kl. 11 – 18,
tel. 601 3232.

 PÄRNU UUE KUNSTI MUUSEUM
Pärnu, Esplanaadi 10
PÜSIEKSPOSITSIOON.
"ROOTSIS SÜNDINUD EESTI
KUNST" kuni 1. VI.
Harald Keilandi kunstikogust.
Aivar Kurvitsa õlimaailid
"ÄRA REOSTA LOODUST"
kuni 1. VI;
rootsi sümbolisti Stephen
Hörhamneri show "UNIVERSU-
MI SILMAD" kuni 30. V.
K. Kiipuse ja
R. Marksi köitekunsti näitus
"VISIOON" kuni 30.V; Türi
kunsti- ja lillelaat kuni 20. V
Lahti iga päev kl. 9 – 21.
MUDARAVILAS
Pärnu, Ranna pst. 1
Andrus Joonase "ALEDIOIA" ja
Delmas Howe (USA) "MEHED
OMAVAHEL". Avatud tööpäeviti
kl. 9 – 17.
Internetis www.chaplin.ee
Tel. 8244 30772.

 EESTI KUNSTIMUUSEUM
RÜÜTELKONNA HOONE (Kiriku plats 1)
Suveperioodi traditsiooniline näitus "EESTI KUNSTI KLASSIKA" kuni 3. IX.
P, 21. V kl. 16 esineb barokkansambel Corelli Consort.
Avatud K – P kl. 11 – 18. Iga kuu viimane R ja L tasuta.
TARBEKUNSTIMUUSEUM (Lai 17)
Püsiekspositsioon "EESTI PROFESSIONAALNE TARBEKUNST".
"SOOME-EESTI KLAASIKUNST" kuni 9. VII.
Avatud K – P kl. 11 – 18. Iga kuu viimane reede ja laupäev tasuta!
KRISTJAN RAUA MAJAMUUSEUM (Nõmmel K. Raua 8)
"KRISTJAN JA PAUL RAUD 135 AASTAT SÜNNIST" kuni 22. X.
PÜSIEKSPOSITSIOON KRISTJAN RAUA LOOMINGUST.
Avatud K – P kl. 11 – 18. Iga kuu viimane reede ja laupäev tasuta!
ADAMSON-ERICU MUUSEUM (Lühike jalg 3)
PÜSIEKSPOSITSIOON ADAMSON-ERICU LOOMINGUST.
"SOOME DISAIN 1900" kuni 4. VI. Tehas Iris, Louis Sparre ja Alfred
William Finch Porvoo muuseumi kogudest.
Avatud K – P kl. 11 – 18. Iga kuu viimane reede ja laupäev tasuta!
MIKKELI MUUSEUM (Kadriorus Weizenbergi 28)
JOHANNES MIKKELI KOLLEKTSIOON (XVI – XVIII sajandi lääneeuroopa,
vene, hiina kunst). XIV – XIX sajandi ikoonid. Avatud K – P kl. 11 – 18.
NIGULISTE MUUSEUM (Niguliste 3) "VANA KUNST".
Avatud T kl. 17 – 20, K kl. 15 – 21, N – P kl. 10.30 – 17, E suletud.
Info telefonil 644 9903, 644 9911. Igal L kl. 12 koorimuusika kontsert.
Igal L ja P kl. 16 orelimuusika pooltund. Nigulistes iga kuu viimane reede
tasuta. EKM-i kodulehekülge aadressil: www.ekm.ee
ANNETUSED EESTI KUNSTIMUUSEUMI UUE HOONE EHTUSE
TOETUSEKS EESTI KUNSTIMUUSEUMI TOETUSFONDI CIRCULOS:
HANSAPANK, ARVELDUSARVE 221011918504.

ROTERMANNI SOOLALADU, Ahtri 2
ARHITEKTUURIMUUSEUMI SAALIS JA GALERIIS
EESTI RAAMATU AASTA SUURNÄITUS "EESTI RAAMAT 1940 – 2000"
KUNI 21. V.
KUNSTIMUUSEUMI SAALIS
"EESTI KUNST. EESTI KUNSTI VÕIMALUSED. AIDS KULTUURIS. IMMU-
NITEEDI KADUMINE KUNSTIS" kuni 21. V. Kuraator Johannes Saar.
KELDRISAALIS
19. V kl. 18 toimub arhitektidele ja arhitektuurisõpradele mõeldud selts-
kondlik üritus "TAGASIDVADE ARHITEKTUURIHOOAJALE: Eesti arhitek-
tuurielu videokroonika (M. Mutso). Avatud K – R kl. 12 – 20, L – P kl.
11 – 18. Tasuta külastuspäevad iga kuu viimane reede ning sellele
järgnev laupäev. Eesti Arhitektuurimuuseum internetis:
<http://www.arhitektuurimuuseum.ee>

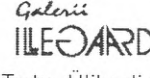
**VILJANDI
KUNSTISAAL**
Viljandi, Vabaduse plats 6
Viljandi kunstiklubi
juubelinäitus
"VILJANDI KUNSTIKLUBI –
40" kuni 25. V.
Avatud
L – N kl. 12.30 – 17.

 EKA GALERII
Tallinn, Tartu 1
KEVADISED HINDAMISED
kuni 4. VI.
22. ja 23. V tootedisainiosakond.
Avatud iga päev kl. 10 – 19.

PÄRNU LINNAGALERII
Pärnu, Rüütli 30
"KRISTLIK KUNST PÄRNUS
kuni 27. V. 29. V – 12. VI
Rait Präätsa KLAAS ja Sirje Eelma
GRAAFIKA
"ÜHES MAJAS KOLMAS".
Avatud T – R kl. 11 – 18,
L kl. 11 – 17.

 **OWNERS
GALLERY**
Tallinn, Dunkri 4
NÜÜDISKUNSTI NÄITUSMÜÜK.
Avatud T – R kl. 10 – 18,
L kl. 10 – 16.
Tel. 644 1638.

 **TARTU
LASTEKUNSTIKOOLI
GALERII**
Tartu, Jakobi 52
Piret Paasi ja Margus Liivaku
"STOP EXIT BEHIND -YOU-"
kuni 23. V.
Avatud E – R kl. 12 – 17.

 **Galerii
ILEOARD**
Tartu, Ülikooli 5
Feliks Krapu "AKT RUUMIS",
Einar Tiitsi "VISIIT".
Avatud iga päev kl. 11 – 02.
Tel. 827 434 424,
e-post: tuku@uninet.ee,
<http://www.uninet.ee/tuku>.

Eesti Mõisad

Liitu kunstimetseenide valitud ringiga.
Toolid Roosna-Alliku mõisakooli saali.

laupäev, 12. august, kell 19

Palmse mõis

pühapäev, 13. august, kell 19

Saue mõis

Solist Teele Jöks

laupäev, 19. august, kell 19

Hiiumaa Suuremõisa loss

pühapäev, 20. august, kell 19

Roosna-Alliku mõis

Solist Kaia Urb

barokkansambel
Corelli Consort
(originaalinstrumentidel)

selgitusi jagab
Jüri Kuuskemaa
(kunstiajaloolane)

CONCERTO GROSSO
CONCERTO GROSSO

Piletid müügil alates 30. mai Piletilevis. Info ja tellimine: tel. (2) 646 6655

GREGORIAANI FESTIVAL

20. mai 2000

11.00 Tallinna Rooma Katoliku kirikus
MISSA

14.00 Eesti Muusikaakadeemias
Konverents ja gregoriaani seminar
Dom Daniel Saulnier (Prantsusmaa)

19.00 Tallinna Toomkirikus
KONTSERT • ORATIO •
Vox Clamantis
Dirigent Jaan-Eik Tulve

21. mai 2000

19.00 Tartu Pauluse kirikus
KONTSERT • ORATIO •
Vox Clamantis
Dirigent Jaan-Eik Tulve

Seminarile registreerimine telefonil 6675 779 Piret Pärn
Kontsertide piletid müügil

Tallinnas Eesti Kontserdi kassas ja
1 tund enne algust kohapeal (hind 30 ja 60 krooni)
Tartus Vanemuise kontserdimaja piletikeskuses ja
1 tund enne algust kohapeal (hind 30 ja 60 krooni)

REISID OÜ ELLENRING

10. ja 17. juunil PÄEV VORMSI SAAREL. Buss ja teenindus saarel (bussiekskursioon, lõunasöök). 450 krooni.

14. ja 22. juunil PÄEV KIHNU SAAREL. Buss ja teenindus saarel (ekskursioon lahtise veoautoga, lõunasöök). 450 krooni.

4. ja 8. juunil PÄEV HELSINGIS. Laev ja bussiekskursioon Helsingis (lõunasöök). 950 krooni.

27. mail ja 3. juunil KOLMETUNNINE MATK

TUHALA KARSTIALAL JA NÕIAKAEV. Buss Tuhalasse ja tagasi. 140 krooni.

NB! Grupitellimuse puhul on võimalik reise korraldada ka teisel kliendile sobival ajal.

OÜ Ellering, Lai 27, Tallinn 10133. Tel. 641 1606, 641 1718, faks 641 1943, e-post: ellenring@travelnet.ee

AS Elumaja

korraldab 19. juunil kell 11 aadressil Tallinn Maakri 28 eluruumide avaliku enampakkumise.

Müüakse

asustamata eluruumid:

Sikupilli 3-85, alghind 4470 kr., ühiselamu tuba, 19,4 m².
Sikupilli 3-92, alghind 4470 kr., ühiselamu tuba, 19,3 m².
Sikupilli 3-97, alghind 4230 kr., ühiselamu tuba, 18,3 m².
Mere pst. 8a-19, alghind 2640 kr., 1-toaline korter, 13,2 m².

asustatud eluruumid:

Nõmme tee 43-16, alghind 3000 kr., ühiselamu tuba, 11,6 m².
Võrgu 1a-19, alghind 12900 kr., 2-toaline korter, 51,2 m².
Sõle 77-2, alghind 13590 kr., 2-toaline korter, 49,8 m².
Sipa 2-14, alghind 8280 kr., 1-toaline korter, 41,2 m².
Sipa 2-8, alghind 7050 kr., 1-toaline korter, 35 m².
Lastekodu 26-1, alghind 5130 kr., 1-toaline korter, 21,4 m².
Peterburi tee 9-2, alghind 5640 kr., 1-toaline korter, 26,1 m².
Majaka 4-33, alghind 10590 kr., 2-toaline korter, 47 m².
E. Vilde 76-61, alghind 15300 kr., 3-toaline korter, 61,4 m².
Ankru 13-35, alghind 10110 kr., 2-toaline korter, 47,5 m².

Sikupilli 3 WC, vesi, köök koridoris. Mere pst. 8a on mugavusteta, WC, vesi, koridoris.

Kõik eluruumid on keskküttega. Lastekodu, Võrgu, Sipa, Majaka, Peterburi, E. Vilde, Ankru tänava korterid on kõigi mugavustega. Asustamata eluruumi ostmisel kehtib ostueesõigus, mille tõendamiseks tuleb esitada korraldaja nõutavad dokumendid. Lisatingimuseks on üürivõla tasumine.

Avaldus esitada ja osavõtutasu 100 kr. ning tagatisraha 10% eluruumi alghinnast, kuid mitte vähem kui 500 kr. tasuda hiljemalt 2. juuniks 2000. a. AS Elumaja arveldusarvele Ühispan-gas 10002006524002. Avaldused tuleb esitada AS Elumaja aadressil Maakri 28, 10145 Tallinn.

Info tel. 640 8507, 8250 87743

TALLINNA FILHARMONIA ESITLUB:

Mozart +

20. mai 2000 kell 18.00
Pärnu Eliisabeti kirik

21. mai 2000 kell 16.00
Mustpeade maja

TALLINNA
KAMMERORKESTER
DIRIGENT
VALENTIN ZHUK

W. A. Mozart
Divertisment nr. 10 F-duur, KV 247

D. Šostakovitš (arr. V. Zhuk)
4 prelöödi

P. Tšaikovski (arr. V. Zhuk)
Aastaajad

Piletid müügil: Pärnu Teater Erika piletikeskuses
ja 1 tund enne algust kohapeal
(hind eelmüügil 20 ja 40 krooni, kohapeal 30 ja 60 krooni)
Tallinnas Eesti Kontserdi kassas
ja 1 tund enne algust kohapeal (hind 30 ja 60 krooni)

EESTI RAAMATU
AASTA
PEAKOMITEE
asub
Tartus
Vanemuise 19.

Telefon 27 427 087,
faks 27 427 320,
e-post: era@raamatuaasta.ee
www.raamatuaasta.ee

Ootame Teie reklaami

tel. 644 8868 ja faksil 644 9247,
e-post: sirp@sirp.ee
marju@sirp.ee

SIRP

KUKU

Tallinnas 100,7 Mhz
Järvamaal 100,5 MHz
Mulgimaal 100,8 MHz
Haapsalus 100,9 MHz
Tartumaal 101,2 MHz
Otepääl 102,4 MHz
Niitväljal 102,7 MHz

RAADIO MÕTLEVALE INIMESELE

INFOTELEFON
FAXS
e-post

Sirp internetis
Peatoimetaja,
Teater
Peatoimetaja asetäitja,
Muusika
Esseistika
Kirjandus
Kunst
Film
Keeletoimetaja
Korrektoir
Raamatupidaja
Sekretär
Uudised, reklaam
Arvutikujundus

6 448 868
6 449 247
sirp@sirp.ee
http://www.sirp.ee

Mihkel Mütt

mihkel@sirp.ee

Tiina Mattisen 6 443 008
Jan Kaus 6 448 820
Doris Kareva 6 448 820
Reet Varblane 6 443 008
Tarmo Teder 6 448 820
Aili Künstler 6 449 454
Tiina Kivikas 6 449 454
Maret Raspel 6 448 868
Aire Holtsmeier 6 448 868
Marju Veikat 6 448 868
Piia Rüber 6 448 868

SIRP

tiina@sirp.ee
jan@sirp.ee
doris@sirp.ee
reet@sirp.ee
tarmo@sirp.ee
aili@sirp.ee
tiinak@sirp.ee
maret@sirp.ee
aire@sirp.ee
marju@sirp.ee
piia@sirp.ee

Toimetuse kolleegium: Karin Hallas, Sirje Helme, Jaak Kangilaski, Mart Meri, Reet Neimar, Kristel Pappel, Kristiina Ross, Erkki-Sven Tüür, Udo Uibo, Märt Väljataga.

10148 Tallinn, Pärnu mnt. 8, II korrus
10503 Tallinn, Peapostkontor, postkast 388
Väljaandja Sihtasutus Kultuurileht,
Tallinn, Pärnu mnt. 8
Trükk, AS Printall, Tatari 64
Kaastööd tuua Word 6.
Praahekssemplare korral helistada tel. 681 411.
INDEKS 69786

Lugupeetud autorid!
Teatage meile e-posti aadressil
maret@sirp.ee või tel. 6448 868
oma aadress, arveldusarve number pangas
ja isikukood

VÄLJAANDMIST TOETAB
EESTI KULTUURKAPITAL

Pühapäeval, 21. mail kell 12
EMA kammersaalis (Rävala pst. 16)

Alfred Pappmehli
mälestuskontsert

Esineb Tallinna Keelpillikvartett,
Urmas Vulp (viul), Toomas Nestor (viul), Heili Eespere (vioola),
Henry-David Varema (tšello), kaastegev Peep Lassmann (klaver)

Kavas Dvořak, Brahms